

[de leegte in
het landschap en
het gecureerd verval.]

[terra vacua.]

een non-place, als een tussenruimte, als een verbinder van landschappen

thomas cuyt.

t h o m a s .

c u y t .

2 0 2 4 - 2 0 2 5

M M X X I V - M M X X V

m a s t e r s c r i p t i e .

universiteit hasselt
faculteit architectuur en kunst

s e m i n a r i e .

genius loci

p r o m o t o r .

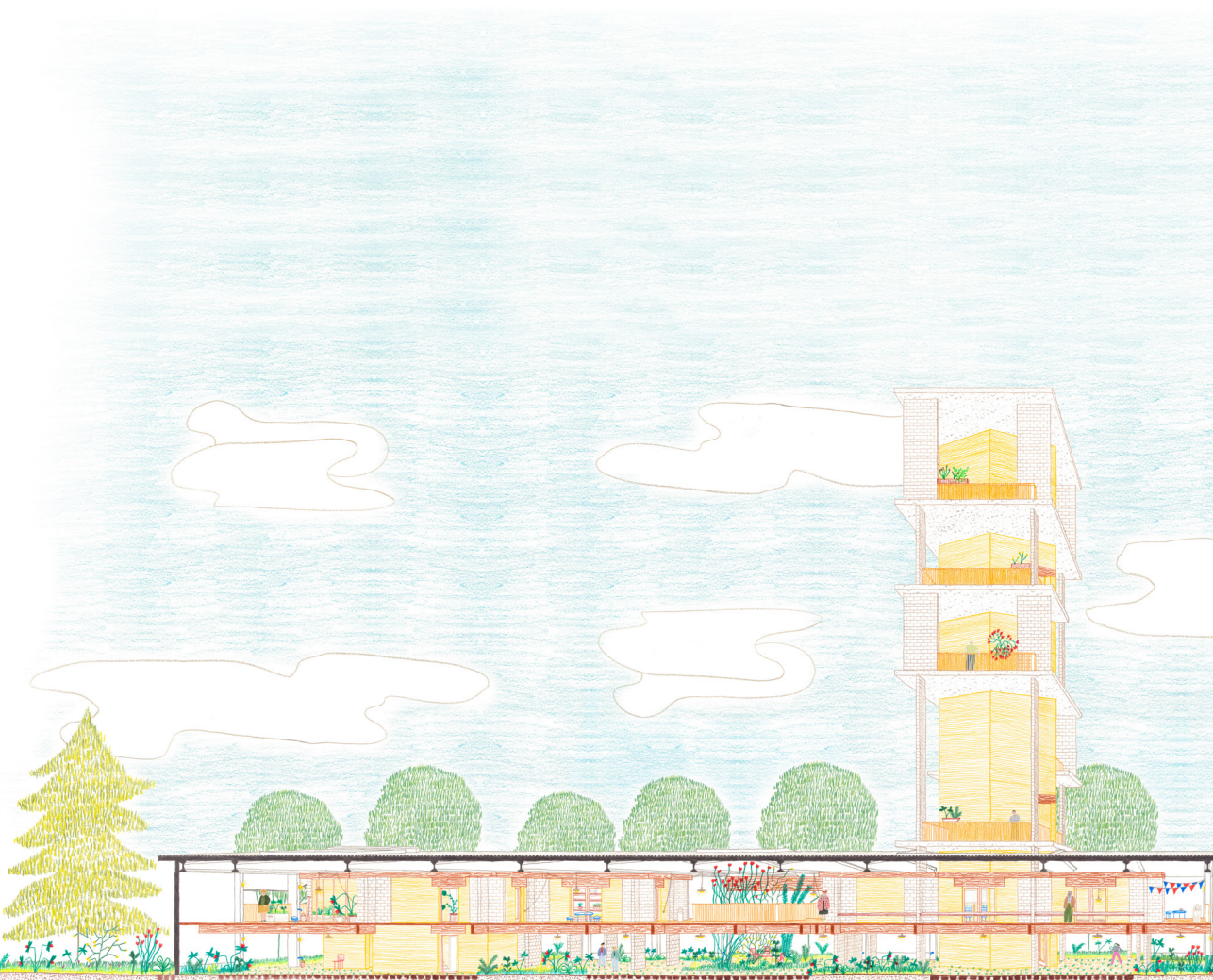
prof. dr. koenraad van cleempoel

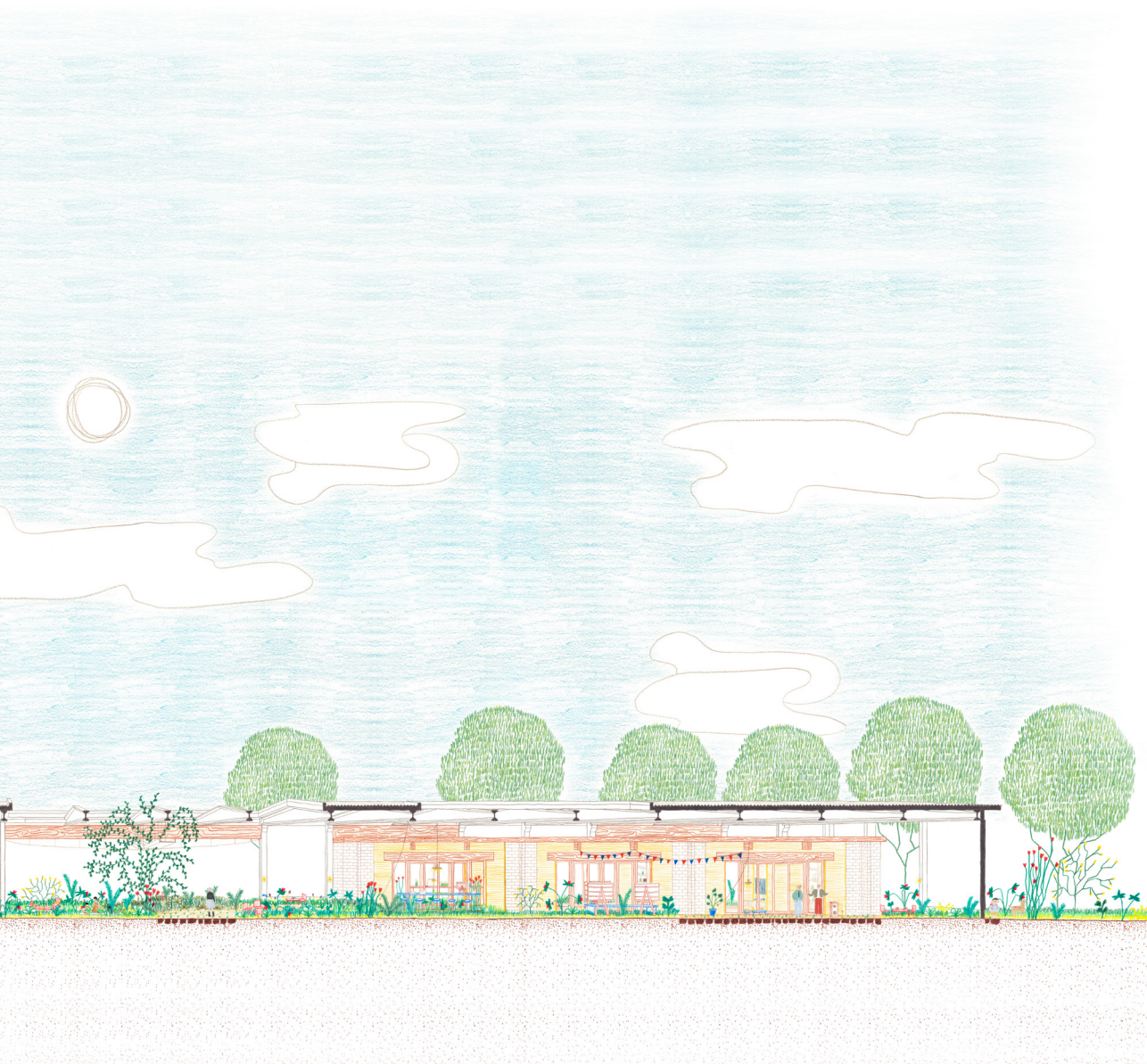
s t u d i o b e g l e i d e r .

jo berben

De auteur geeft toestemming deze masterproef voor consultatie beschikbaar te stellen en delen ervan voor persoonlijk gebruik te kopiëren of over te nemen. Bij elk ander gebruik ervan dient de bron uitdrukkelijk vermeld te worden bij het aanhalen van informatie of resultaten uit de thesis. *Bij het opstellen van bepaalde tekstdelen en het controleren van grammatica heb ik gebruikgemaakt van ChatGPT (OpenAI, 2025). Deze AI-tool werd uitsluitend ingezet ter ondersteuning van mijn schrijfproces.*

The author gives permission to make this master thesis available for consultation and to copy or adopt parts of it for personal use. In any other use, the source must be explicitly mentioned when citing information or results from the thesis. *When drafting certain sections of text and checking grammar, I used ChatGPT (OpenAI, 2025). This AI tool was used exclusively to support my writing process.*

[introducti.]

[agnitiones.]

veel dank aan ...

... mijn promotor koenraad van cleempoel voor het begeleiden van deze scriptie en mij op interessante denkpistes te sturen naar het onderzoek van mijn thesis.

... mijn studiobegleider jo berben om mee te duiken in het verhaal over het vergeten heidelandschap en mijn referentiekader te verbreden.

... mijn studiobegleider derde bachelor manu gelders die mij heeft gevormd tot de ontwerper en onderzoeker die ik vandaag ben.

... mijn ouders johan en ines voor het luisteren naar mijn verhaal en mij op nieuwe inzichten te brengen.

... mijn vriendin finn om mij te steunen in stressvolle periodes en mijn lange verhalen over mijn scriptie en masterproef aan te horen.

[abstractum nl.]

*“Before I built a wall I’d ask to know
What I was walling in or walling out,
And whom I was like to give offense.
Something there is that doesn’t love a wall,
That wants it down” (Frost, 1914).*

*“The art of losing’s not too hard to master
through it may look like (Write it!) like a disaster” (Bishop, 1976).*

*“Time present and time past
Are both perhaps present in time future,
And time future contained in time past” (Eliot, z.d.).*

We leven in een wereld vol met dingen die zijn achtergelaten door degenen die vóór ons kwamen, maar we pikken een aantal van deze dingen eruit voor onze aandacht en zorg. We vragen bepaalde gebouwen, objecten en landschappen om te functioneren als geheugensteuntjes, om het verleden te herinneren dat hen heeft voortgebracht, en om dit verleden beschikbaar te maken voor onze overpeinzing en zorg. Die geheugensteuntjes, of junk-space zoals Rem Koolhaas (Koolhaas & Foster, 2013) het omschrijft, is het residu dat de mensheid op deze planeet achterlaat. Het product van modernisme is niet moderne architectuur, maar junkspace, ruimteafval of gecureerd verval.

Hoe kan er worden omgegaan met dat verval wat bij wegnemen leidt tot littekens in het landschap en hoe kan deze leegte opnieuw een plaats krijgen?

In het samengaan van leegte en verval ontstaat een dialoog. Het landschap, datgene wat ooit de achtergrond was van menselijke activiteit, neemt langzaam zijn plek terug. Gras groeit door scheuren in het asfalt, klimop verslindt de bakstenen huid van verlaten panden. Wat ooit strak en gecontroleerd was, wordt nu een canvas voor de natuur, voor de tijd. De architectuur vertelt verhalen van tijd en vergankelijkheid, laat los wat het vasthield. De perfecte symmetrie van muren wordt vervangen door grillige lijnen en onvolmaakte vormen. De leegte in het landschap benadrukt dit proces; het biedt een podium zonder afleiding. In de leegte die hierdoor ontstaat, openbaart zich een nieuwe ruimte: een plek waar natuur en herinnering zich verstrengelen. Het is juist door het ontpitten en cureren van gebouwen in verval, of structuren die hun functie verloren, dat leegte ontstaat. Deze leegte, als een litteken in het landschap, kan uitgroeien tot een schakel. Een fluïde zone waar natuurlijke en menselijke processen elkaar ontmoeten. De grens tussen het kunstmatige en het natuurlijke vervaagt, verschuift, en wordt geen harde lijn meer, maar een overgangsgebied, een ademende ruimte die verbindt in plaats van scheidt.

Het is juist deze “junkspace”, zoals Koolhaas (Koolhaas & Foster, 2013) het noemt, of het “gecureerd verval” waar Caitlin DeSilvey (DeSilvey, 2017) over schrijft, die kan worden ingezet als verbinder. Een transitiegebied dat een dubbel doel dient: zowel als collectieve ruimte voor een omliggende woonwijk, als schakel tussen natuur en woonomgeving. Hier ontstaat geen nieuwe scheiding, maar een netwerk waarin de grenzen vervagen en een nieuwe harmonie kan groeien.

Deze thesis onderzoekt een ontwerpstrategie voor het uitgestrekte en gebetonneerde vliegveld in Zwartberg met zijn aanhangende loodsen. Het doel is te ontdekken hoe deze zone kan functioneren als een verbinder tussen twee gefragmenteerde landschappen, het omliggende heidelandschap Opglabbekerzavel en de Zwartberg Noord-Oost tuिनwijk.

thomas cuyt

[abstractum eng.]

*“Before I built a wall I’d ask to know
What I was walling in or walling out,
And whom I was like to give offense.
Something there is that doesn’t love a wall,
That wants it down”* (Frost, 1914).

*“The art of losing’s not too hard to master
through it may look like (Write it!) like a disaster”* (Bishop, 1976).

*“Time present and time past
Are both perhaps present in time future,
And time future contained in time past”* (Eliot, z.d.).

We live in a world full of things left behind by those who came before us, but we single out a few of these things for our attention and care. We ask certain buildings, objects and landscapes to function as mnemonic devices, to remember the past that produced them, and to make this past available for our contemplation and care. These mnemonic devices, or junk-space as Rem Koolhaas (Koolhaas & Foster, 2013) describes it, are the residue that humanity leaves behind on this planet. The product of modernism is not modern architecture, but junk-space, space debris or curated decay.

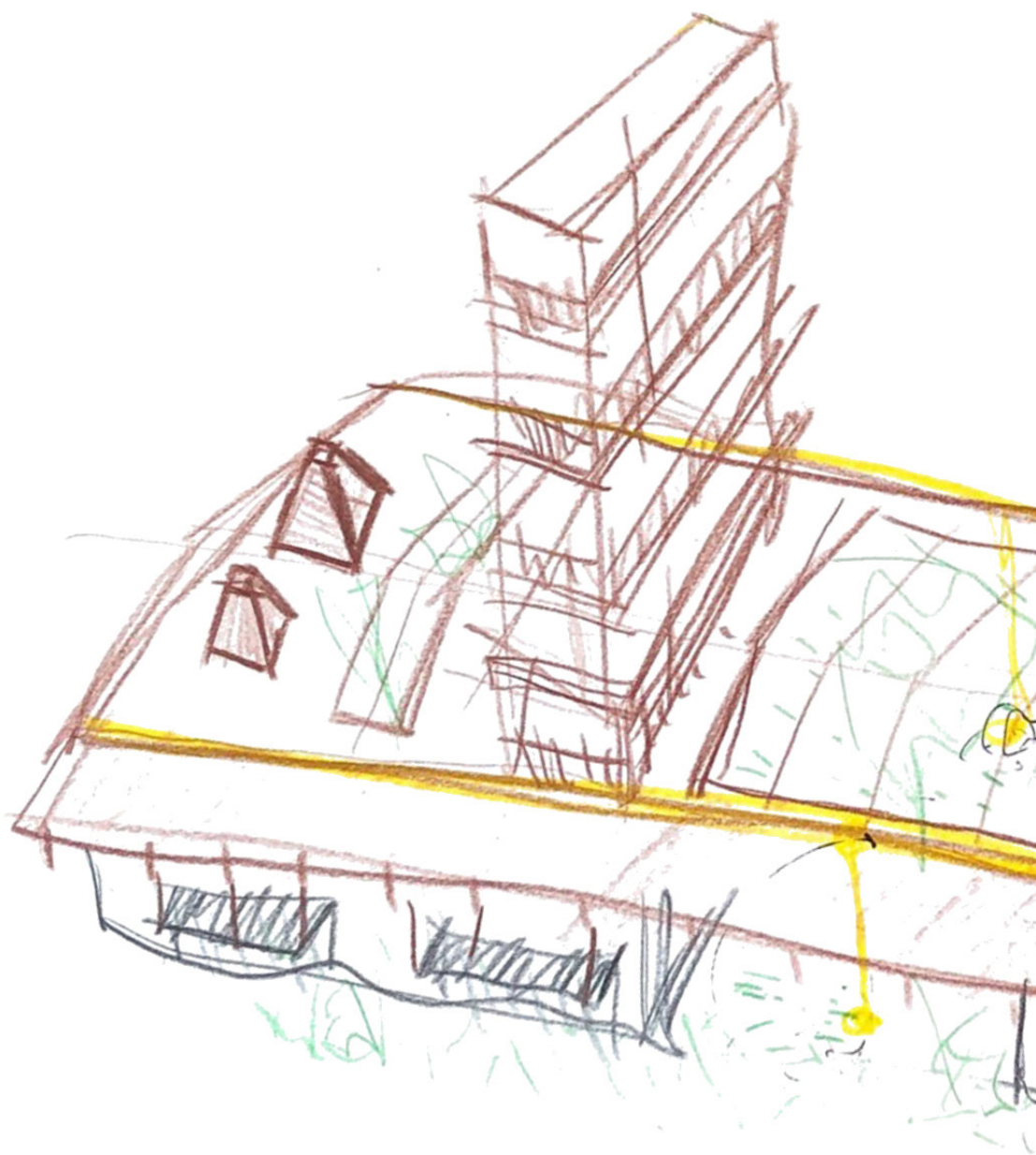
How can we deal with this decay that, when taken away, scars the landscape and how can this emptiness be given a place again?

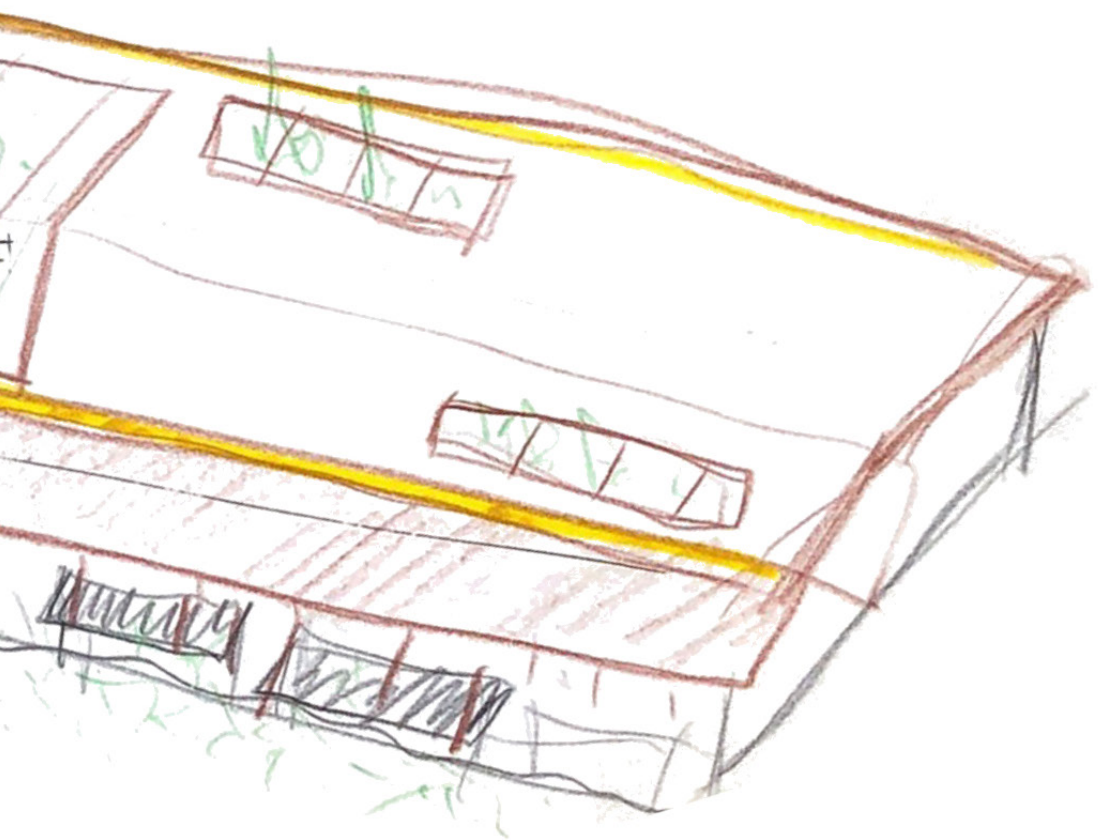
In the coming together of emptiness and decay, a dialogue arises. The landscape, that which was once the background of human activity, slowly takes back its place. Grass grows through cracks in the asphalt, ivy devours the brick skin of abandoned buildings. What was once tight and controlled now becomes a canvas for nature, for time. Architecture tells stories of time and transience, letting go of what it held. The perfect symmetry of walls is replaced by jagged lines and imperfect shapes. The emptiness in the landscape emphasizes this process; it offers a stage without distraction. In the emptiness that this creates, a new. It is precisely through the pitting and curating of decaying buildings or structures that have lost their function that emptiness is created. This emptiness, like a scar in the landscape, can grow into a link. A fluid zone where natural and human processes meet. The boundary between the artificial and the natural blurs, shifts, and no longer becomes a hard line, but a transitional area, a breathing space that connects instead of separating.

It is precisely this “junk space”, as Koolhaas (Koolhaas & Foster, 2013) calls it, or the “curated decay” that Caitlin DeSilvey (DeSilvey, 2017) writes about, that can be used as a connector. A transitional area that serves a dual purpose: both as a collective space for the surrounding residential area, and as a link between nature and the residential environment. No new separation is created here, but a network in which the boundaries blur and a new harmony can grow.

This thesis investigates a design strategy for the extensive and concreted airfield in Zwartberg with its attached hangars. The aim is to discover how this zone can function as a connector between two fragmented landscapes, the surrounding heathland of Opglabbekezavel and the Zwartberg North-East garden district.

thomas cuyt

*“So much emphasis can be put on the individual as maker and perceiver
that the external world loses its objective standing; reality ‘out there’ seems
to be only human construct”*

(Corner, 1999, p. 65; Tuan, 1977, p. 89).

[index rerum.]

[introductio.]	007
<i>introduce</i>	
[agnitiones.]	007
<i>dankwoord</i>	
[abstractum nl/eng.]	009
<i>abstract nl/eng</i>	
[index rerum.]	021
<i>inhoudstabel</i>	
[investigationis.]	025
<i>onderzoek</i>	
[quaestio investigationis.]	025
<i>onderzoeksvraag</i>	
[methodologia & reflexionis.]	029
<i>methodologie & reflectie</i>	
[historia.]	035
<i>geschiedenis</i>	
[contextus.]	059
<i>context</i>	
[doctrina.]	085
<i>theoretisch kader</i>	
[conceptum fabricae.]	085
<i>conceptenweefsel</i>	
[enuntiatio problematis.]	105
<i>probleemstelling</i>	

[casus genk/masterplan.] <i>van kolenspoor tot ringstructuur centraliteiten in verbinding</i>	121
[consilium/project.] <i>een non-place als landschapsverbinder de heropwaardering van het heidelandschap</i>	149
[index.] <i>schetsen, figuren, referenties</i>	221
[delineationum.] <i>schetsboek</i>	221
[index figurarum.] <i>figurenlijst</i>	228
[index fontium.] <i>referentielijst</i>	240
[attachiamenta.] <i>bijlagen</i>	249
[heideherstel.]	249
[heidebeheer.]	256
[atlas fauna.]	258
[atlas flora.]	272
[fiches masterplan.]	288
[7 strategieën voor herbestemming.]	298
[referentieprojecten.]	306

[investigationis.]

[quaestio investigationis.]

Hoe kan gecureerd verval zich manifesteren als de gearticuleerde tussenruimte en fungeren als een duurzame, ruimtelijke verbinding tussen leegte en massa in het versnipperde Vlaamse landschap waarbij het landschap opnieuw ademruimte vindt in de dialoog tussen vergankelijkheid en continuïteit?

grenzeloze fragmentatie.

Het Vlaamse landschap draagt de sporen van een historisch gegroeide versnippering, een fragmentatie voortgekomen uit decennia van ad-hocbeslissingen in ruimtelijke ordening. Deze versnippering, zoals reeds in de probleemstelling besproken, heeft geleid tot een delicate balans tussen bebouwing, open ruimte en infrastructuur. Ondanks de inspanningen sinds de goedkeuring van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) in 1997, blijft de druk op de open ruimte onverminderd groot. Steden dijen uit, dorpskernen moderniseren en raken vervreemd van hun oorspronkelijke karakter (Laenen, 2010, pp. 13-15).

restruimte als katalysator voor versnipperd vlaanderen.

In de restruimte vindt de natuur haar terugkeer, er ontstaan spontane sociale interacties, en openbaren zich nieuwe ecologische verbindingen. Het is juist deze spanning tussen de nutteloosheid en de enorme verborgen waarde die een nieuwe blik werpt op het Vlaamse landschap. In de dialoog tussen leegte en massa ontvouwt

zich een uitnodiging tot reflectie. Restruimtes kunnen, door hun ambiguïteit en veerkracht, een podium bieden voor een vernieuwde relatie tussen natuur, cultuur en gemeenschap. Wanneer ze niet enkel worden beschouwd als marginaal, maar als het gearticuleerde tussen, als een overgangszone kunnen ze fungeren als katalysatoren voor een nieuw evenwicht in het versnipperd Vlaamse landschap (Laenen, 2010, pp. 16-18).

De sporen van tijd vormen een cruciale laag in het reactiveren van vergeten landschappen. Sébastiaan Marot benadrukt het belang van het omarmen van onvolledigheid en organisch verval als ontwerpelementen. Leegte krijgt hierin de functie van een betekenisvolle tussenruimte. Volgens Marot zijn restruimtes “liminale ruimtes”, overgangszones die zich positioneren tussen verschillende sferen en deze met elkaar verbinden (Corner, 1999, pp. 45-57).

[methodologia & reflexionis.]

Tijdens het schrijven van de thesis ben ik een architecturale route gaan afleggen tussen de leegte en het gecureerd verval, vaak verloren gelopen, soms ook op een doodspoor uitgekomen. Mijn thesis vormt een non-place als de gearticuleerd tussenruimte, tussen het gebouwd patrimonium en het palimpsestisch landschap. Als een palimpsest waarvan de lagen oneindig diep reiken en leiden tot kunstmatige littekens in het landschap. De architectuur van de gearticuleerd tussenruimte kan een handvat bieden om versnipperde werelden met elkaar te verbinden, de menselijke, en de natuurlijke. Mijn thesis als een route tussen wat er is en wat er niet is, als een verbinding tussen verschillende landschappen.

Deze thesis is een ontleding van de fragmentatie van het landschap. Het is geen fysieke ruimte, maar een metafoor voor de hedendaagse condition humaine: een aaneenschakeling van leegtes, discontinuïteiten en overlappen die het narratief van het landschap bepalen. Het vormt een non-place tussen twee werelden, opgebouwd volgens een 3 x 3-luik:

[introductio.]

een introductie in het gearticuleerde tussen en de route die deze thesis bewandelt.

[agnitiones.]

een dankwoord voor de hulp die ik heb gehad bij de tocht door de leegte.

[abstractum nl/eng.]

een kompas naar wat er nog komen zal in de thesis.

[investigationis.]

het onderzoek, de dwaling tussen het architecturale en lyrische.

[quaestio investigationis.]

een onderzoeksvraag, een ankerpunt die niet enkel vraagt om een analyse, maar ook om verbeelding.

[methodologia & reflexionis.]

de cartografie, de werkwijze die werd gehanteerd en een terugblik erop.

[historia.]

de genius van de plaats, de historische lagen van het heidelandschap doorheen de eeuwen

[contextus.]

een lezing van het palimpsestische karakter dat het landschap vandaag vertoont

[doctrina.]

een theoretisch kader dat ik hanteer tijdens mijn onderzoek.

[conceptum fabricae.]

een theoretisch conceptenweefsel, een palimpsest van gedachten die lagen toevoegt en betekenis geeft aan het ongrijpbare.

[enuntiatio problematis.]

een kader van de probleemstelling, een zoektocht naar de gearticuleerde tussenruimte als verbinder van landschappen.

[casus genk/masterplan.]

de stad genk als een casestudie voor het ontwikkelen van een toekomstvisie waaruit mijn onderzoek naar de identiteitscrisis van een non-place is gestart.

[consilium/project.]

mijn persoonlijke visie en strategie om het gefragmenteerd heidelandschap terug te verbinden met de tuinderijk door de restructuurte als schakel te gebruiken.

Voor mijn weg te banen, in het gearticuleerde tussen als verbinder van landschappen, heb ik mij laten leiden door Christophe Girot, een Zwitserse landschapsarchitect, stedenbouwkundige en professor. Girot introduceert vier fundamentele concepten die helpen dynamische landschappen te begrijpen en te verbinden. Hij omschrijft ze als 'trace concepts - landing, grounding, finding en founding'.

Landing verwijst naar het proces van plaatsbepaling. Hierbij wordt de fysieke en geografische context begrepen en gerespecteerd. Het concept benadrukt hoe de ontwerper terechtkomt in een landschap door de unieke eigenschappen, zoals topografie, ecologie, ..., ervan te observeren en te waarderen. Dit is de essentie voor een ontwerp die de inherente kwaliteiten en de *genius loci* van het landschap respecteert (Corner, 1999, p. 61-62; Girot, 1999, pp. 188-196).

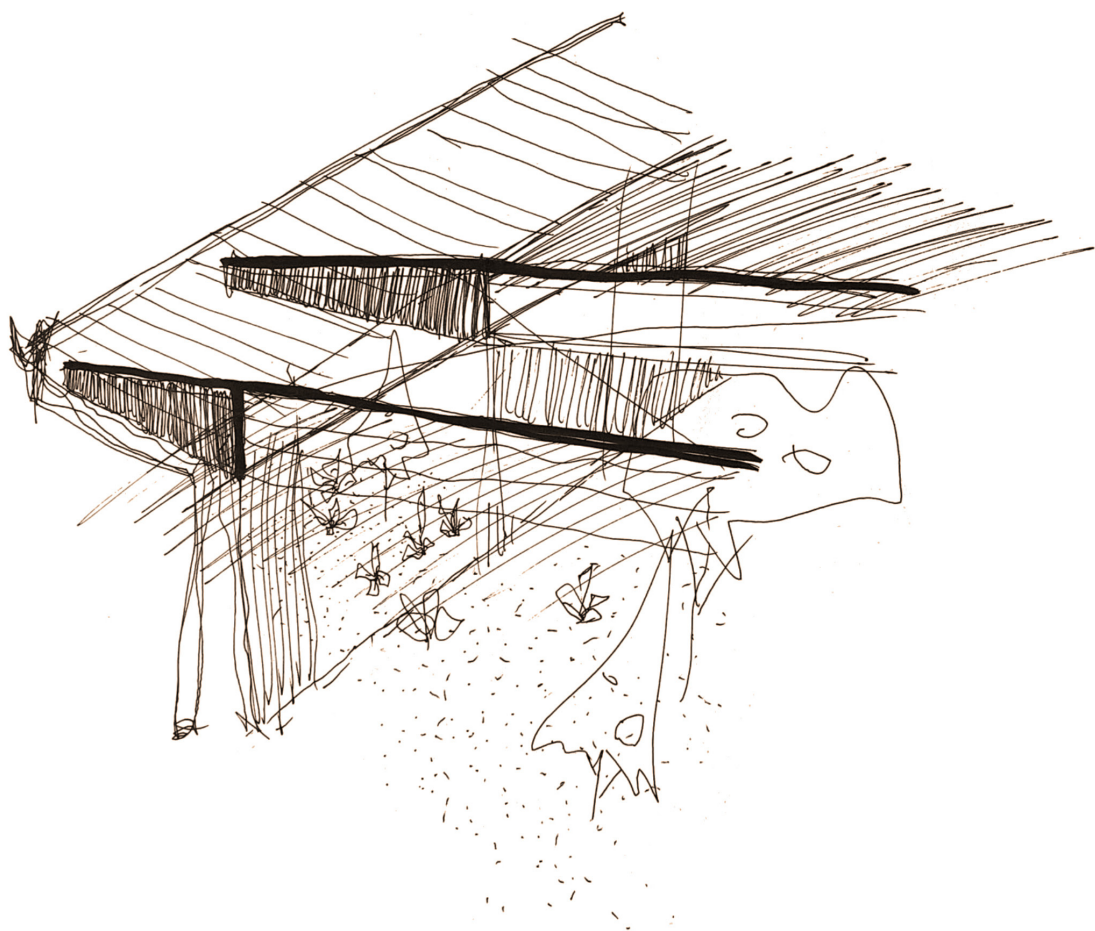
Grounding richt zich op de conceptuele en fysieke verankering in het landschap. Dit concept benadrukt de relatie tussen mens en grond en hoe de *genius loci*, de diepgeworteldheid van een plaats kan worden geïntegreerd. *Grounding* legt de symbolische lading in het landschap, waarbij het palimpsestisch karakter met tijd en sporen van vroegere gebruikers wordt gerespecteerd (Corner, 1999, pp. 62-63; Girot, 1999, pp. 188-196).

Finding focust zich op het ontdekken van kwaliteiten en potenties in een landschap via intuïtie en experiment. Het concept *finding* moedigt aan om de ambigue en complexe aard van landschappen te omarmen in plaats van deze volledig te willen controleren (Corner, 1999, pp. 63-64; Girot, 1999, pp. 188-196). Dit sluit aan bij de principes van Gilles Clément wanneer hij spreekt over het ongeplande en de spontaniteit van *third landscapes* (Clément, 2004).

Founding richt zich op een toekomstgerichte visie voor het landschap door de toevoeging van nieuwe lagen. Het streeft naar een continuïteit en een delicate balans tussen mens en natuur, waardoor het palimpsestisch landschap wordt verrijkt. (Corner, 1999, pp. 64-65; Girot, 1999, pp. 188-196).

Voornamelijk dit laatste begrip *founding* hanteer ik voor het vormen van een ontwerpstrategie die een non-place, een restruimte zonder identiteit, terug karakter geeft om zo een gefragmenteerd landschap terug te gaan verbinden.

Dit uit zich later in mijn ontwerp concreet op de site van Zwartberg-Noord. Tussen de voormalige tuinwijk en het heidelandschap Opglabbekeerzavel bevindt zich een privé vliegveld. Dit vliegveld is een non-place waar ik in deze scriptie regelmatig over schrijf, een plaats zonder enige identiteit die twee werelden dwars doormidden splitst, de wereld van de tuinwijk en die van het heidelandschap. Bovendien bedreigt het een cruciaal stukje identiteit van het Vlaamse landschap, namelijk het heidelandschap. Via dit onderzoek wil ik een antwoord kunnen bieden hoe er kan worden omgegaan met deze non-places en hoe gefragmenteerde landschappen opnieuw kunnen worden verbonden met elkaar.

[historia.]

limburgse landschap in wording, het geheugen van aarde en tijd.

ver terug in de tijd.

Het Limburgse landschap, ooit een canvas voor romantici, schilderijen en verhalen, is gevormd door een diepe en complexe geologische geschiedenis die zich uitstrekt over honderden miljoenen jaren (Wijnen, 2018; Van den Broek & Lagro, 2010). De eindeloze heidevlakten, nu iconisch in het landschap, zijn niet zomaar ontstaan. Ze dragen de littekens en verhalen van een verleden dat zich afspeelde in de aardlagen onder onze voeten (Timmermans, 2007; De Mulder et al., 2003).

Om het Limburgse landschap, gelegen in het zuidoosten van Nederland en noordoosten van België beter te begrijpen moeten wij terug reizen in de tijd en verdwalen in een rijke en complexe geologische geschiedenis die reikt tot aan de ijstijd.

precambrium: de oer basis van limburg.

Meer dan 541 miljoen jaar geleden, in het Precambrium, was Limburg een onzichtbaar deel van de oercontinenten Pannotia en later Gondwana (Nance et al., 2014; Torsvik & Cocks, 2017). Hoewel er geen zichtbare sporen uit deze tijd overblijven, legden de vroege aardkorstvorming en tektonische processen de onzichtbare fundamente van de regio (Kearey et al., 2009).

cambrium tot siluur: tropische zeeën.

Van het Cambrium tot het Siluur (541-419 miljoen jaar geleden) werd Limburg bedekt door een ondiepe en tropische zee die de regio met verschillende sedimenten verrijkte (Gradstein et al., 2020). Zand, klei en kalk werden afgezet als een voorbode van het landschap dat zich langzaam begon te vormen. Het begin van het reliëf ontstond in het Siluur door tektonische krachten als een zacht fluisteren van het landschap dat zich zou verheffen.

devoon: een sedimentatieperiode.

In het Devoon (419-359 miljoen jaar geleden) versmolt het landschap opnieuw met de zee, er werden dikke lagen kalksteen gevormd (McKerrow et al., 2000). Deze kalksteen was een getuige van een tropisch verleden en zou later de bouwstenen vormen voor het iconische Zuid-Limburgse mergellandschap. Tegelijkertijd speelde de aarde haar trage, maar onstuitbare symfonie af. Tektonische platen schoven en botsten tegen elkaar, hierbij ontmoetten de grenzen tussen Eurazië en Gondwana elkaar (Van der Meer et al., 2010). Deze langzame bewegingen gaven vorm aan het landschap, waarbij de fundering werd gelegd voor de geologische formaties die in het Carboon hun verhaal zouden ontfouwen. Een landschap in wording, waar spanning en verandering de contouren tekenden van wat komen zou.

carboon: een tropisch moeras en de vorming van steenkoollandschappen.

In het Carboon (350-300 miljoen jaar geleden) bevond Limburg zich in een tropisch klimaat dicht bij de evenaar. Uitgestrekte moeraslanden bedekten heel het gebied, Limburg was een broedplaats van overvloedige vegetatie die zich opstapelde in dikke lagen organisch materiaal. Onder de voortdurende druk van sedimenten en de hitte van de aarde begon dit materiaal een transformatie te ondergaan. Plantenresten werden samengedrukt en gevormd tot steenkool, een fossiel was een getuigenis van een oeroude wereld (Cleal & Thomas, 1995).

Tegelijkertijd was de aardkorst in beweging. Tektonische krachten herschikten de ondergrond, waarbij grote bergketens zoals die door de Hercynische orogenese ontstonden, het landschap ingrijpend hervormden (Wilson, 1993). Opheffing en plooiën creëerden reliëf en drukten hun stempel op de regio. De invloed van de oprijzende Ardennen en het Rijnleisteinplateau werd voelbaar, hun schaduwen vormden een subtiele structuur in het Limburgse landschap. Het was een tijd waarin de aarde zichzelf herdefinieerde, de basis leggend voor de ruwe contouren van het landschap zoals we dat vandaag kennen.

mesozoïcum: het spel van zee en land.

Tijdens het Mesozoïcum (250-66 miljoen jaar geleden) en het Kenozoïcum speelde Limburg mee in een eeuwigdurend spel tussen land en zee. De kustlijn trok zich terug en keerde weer, terwijl rivieren en zeeën hun sedimenten uitstortten over het landschap. Zand, klei en kalksteen bedekten de regio in dikke lagen als een nalatenschap van golvende wateren en stromende rivieren (Ziegler, 1990; Gradstein et al., 2020).

In Zuid-Limburg, waar de invloed van deze processen het sterkst voelbaar was, ontstond mergel. Mergel is een zachte kalksteen die het landschap zou kenmerken. Deze mergel, gevormd in het Krijt, ongeveer 140 tot 66 miljoen jaar geleden, vertelt het verhaal van een ondiepe zee die Limburg opnieuw omarmde. De afzettingen, rijk aan fossielen, werden bewaard in de lagen die nu verborgen liggen in de heuvels en grotten. Deze afzettingen zijn een stille getuigen van een tijd waarin water het landschap domineerde en het vormde tot wat we vandaag herkennen (Gale et al., 2002; Ziegler, 1990).

paleogeen: een wisselend landschap.

In deze periode (66-23 miljoen jaar geleden) werd Limburg gevormd door een voortdurende wisselwerking tussen zee- en landinvloeden, een landschap dat zichzelf steeds opnieuw definieerde. Met name in Zuid-Limburg zorgden deze dynamieken voor de afzetting van dikke lagen kalksteen en zand. In het hart van dit geologische verhaal ontstonden mergellagen.

Deze waren rijk aan fossielen die een venster bieden naar een verloren wereld vol met schelpen, haaientanden en andere mariene resten liggen verborgen in de gesteenten (Geluk et al., 1995; Gradstein et al., 2020). De aarde was echter niet stil. De trage, maar onvermijdelijke beweging van tektonische platen bracht scheuren en verschuivingen met zich mee. Breuklijnen, zoals de markante Geleen-Breuk, ontstonden en gaven het landschap reliëf (Geluk et al., 1995).

neogeen: de vorming van een dynamisch landschap.

Tijdens het Neogeen (23-2,6 miljoen jaar geleden) onderging Limburg een transformatie onder invloed van opheffing en erosie. Terwijl de Ardennen en de Eifel steeds meer reliëf ontvingen, voelden de rivieren in het Limburgse landschap hun indirecte invloed. De Maas en haar zijrivieren namen de hoofdrol op zich in de sculptuur van het landschap. Ze sleepten sedimenten met zich mee en sneden diepe valleien uit, terwijl grind- en zandlagen zich in de bodem vestigden als stille getuigen van deze processen (Rixhon et al., 2011). De processen gingen lang door en het gewicht van de grond nam toe, zodanig dat het dieperliggende gesteente in de Noordzee verzakte. Met als gevolg dat Zuid-België hoger kwam te liggen en Vlaanderen en Zuid-Nederland afhielden (Ziegler, 1990). Maas en Rijn verlegden hun loop naar het noordoosten, De Schelde zocht haar weg naar de zee in noordwestelijke richting en schuurde een markante steilrand in de kleilagen uit, namelijk de Brabantse Wal (Grenspark Kalmthoutse Heide, 2020).

Het landschap stond echter niet alleen onder invloed van geologische krachten. De klimaatveranderingen brachten een nieuwe dimensie met zich mee. De overgang naar een koeler klimaat hervormde de vegetatie, een schakel in de keten van bodemvorming en erosie (Rixhon et al., 2011; Grenspark Kalmthoutse Heide, 2020). Wat ooit weelderig en ongerept was, begon zich aan te passen, en in deze voortdurende wisselwerking tussen aarde, water en lucht kreeg het Limburgse landschap een dynamische en veelzijdige vorm (Ziegler, 1990; Gradstein et al., 2020).

kwartair (2,6 miljoen jaar geleden-heden).

De kwartaire periode ontvouwde zich rond drie cruciale pijlers: de cycli van ijstijden en tussenijstijden, de voortdurende transformatie van het rivierenlandschap, en de post-glaciale periode waarin het landschap zich herstelde en opnieuw vorm kreeg.

de cycli van ijstijden en tussenijstijden.

Tijdens de glaciale, ook wel de ijstijden genoemd, ontsnapte Limburg aan de bedekking door gletsjers, maar werd het wel blootgesteld aan de barre periglaciale omstandigheden. De ijzige kou en vorstverwerking lieten hun sporen na, terwijl de wind zijn rol speelde als sculptor van het landschap. Krachtige noordenwinden voerden een zandlaag aan die als een deken over het landschap uitspreidde (Rixhon et al., 2011; Grenspark Kalmthoutse Heide, 2020).

Löss, een fijnkorrelig sediment dat grotendeels uit silt bestaat, werd door de wind afgezet over het Limburgse landschap en vormt één van de meest karakteristieke lagen van de regio. Deze lössafzettingen ontstaan in een bijna vegetatieloze omgeving waar de wind vrij spel had. Het zijn meer dan een stilstaand residu van het verleden. Ze legden de basis voor de vruchtbare landbouwbodem waar Limburg bekend om staat, een nalatenschap van koude, winderige tijden die het landschap vormden tot wat het vandaag is (Felder, 1989).

de voortdurende transformatie van het rivierenlandschap.

De Maas bleef zijn dominante rol in het landschap behouden. Door erosie en sedimentatie vormde de Maas brede terrassen en een afwisselend rivierlandschap (Rixhon et al., 2011).

het herstel van het landschap in de post-glaciale periode.

Met het einde van de laatste ijstijd en de aanvang van het Holoceen, ongeveer 11.700 jaar geleden, keerde de rust terug in het Limburgse klimaat. De vegetatie herwon langzaam terrein en het landschap

transformeerde door natuurlijke bebossing. Op de drogere en hoger gelegen gronden ontstonden dichte loofbossen. Hier domineerden vooral eiken en berken het landschap. In de vochtige en lager gelegen gebieden namen veenmoerassen de ruimte in als stille wateren gevangen in een web van vegetatie. Langzaam, maar zeker zorgde de natuur voor orde in het landschap. De stuifzanden werden door begroeide duinen vastgelegd en stabiliseerden tot een nieuw evenwicht (Rixhon et al., 2011; Grenspark Kalmthoutse Heide, 2020; Ziegler, 1990).

In het begin van onze jaartelling ontvouwde zich een wereld vol contrasten. De hoge zandgronden waren bedekt met schaduwrijke bossen, terwijl de lagere delen werden gevormd door een uitgestrekt mozaïek van veen en open water. Het landschap was een samenspel van verstilte wetlands en levendige groei, waartussen de natuur haar eigen ritme had (Rixhon et al., 2011; Grenspark Kalmthoutse Heide, 2020).

[5]
Stad Genk.
Luchtfoto van Opglabbekezavel.
n.d.

ontstaan van de romantische open ruimte, het Genkse heidelandschap.

invloed van de mens op het landschap.

Met de komst van de mens kwam het landschap in beweging. Landbouw nam een centrale plaats in en zorgde voor een fundamentele transformatie. Er werden bossen gekapt, velden ontgonnen en het land begon de sporen van menselijke activiteit te dragen. Grootschalige ontbossing liet littekens achter, maar deze wonden in het landschap legden ook de basis voor het cultuurlandschap zoals we dat vandaag kennen.

Een cultuurlandschap is een landschap waarin natuur en menselijke interventie vervlochten raken in een voortdurende dialoog, waarin ze elkaar aanvullen en definiëren (Rixhon et al., 2011; Grenspark Kalmthoutse Heide, 2020).

De uitgestrekte heidevelden werden een kenmerk van dit landschap. Ze hadden de voortdurende zorg van de mens nodig om te kunnen blijven bestaan. Praktijken zoals plaggen, maaien, branden en begrazing waren essentieel om de bodem voedselarm te houden, een cruciale voorwaarde voor de bloei van heidesoorten. Deze menselijke ingrepen gaven het landschap niet alleen vorm, maar hielden ook een delicaat evenwicht in stand waarin natuur en cultuur samenwerkten om een uniek ecosysteem te creëren (Natuurwerkgroep EnHOe, z.d.; Ziegler, 1990).

eerste landbouw en het ontstaan van de heidevelden.

Ongeveer 5000 jaar geleden begonnen de oudste heidevelden zich te vormen op schrale, voedselarme gronden. De eerste landbouwers gebruikten vuur als instrument om delen van het bos te verbranden en zo vruchtbare akkers te creëren. In de as van het verbrande bos zaaiden ze graan, maar de bodem raakte snel uitgeput. Na drie jaar van bebouwing moesten deze akkers worden verlaten en nieuwe stukken bos werden opgeofferd aan de vlammen (Rixhon et al., 2011).

Dit systeem, een vroege vorm van landbouw, bracht een wisselwerking op gang. De uitgeputte gronden, verlaten door de akkerbouw, werden omgevormd tot graasland voor vee zoals runderen, varkens en schapen. Het vee begraasde deze gebieden intensief, waardoor het terugkeren van struiken en bomen werd voorkomen. Langzaam maar zeker kreeg de heide de ruimte om zich uit te breiden. Dit landbouwsysteem, dat bekendstaat als rooibouw, bleef eeuwenlang bestaan en legde de basis voor het kenmerkende heidelandschap dat we vandaag nog herkennen (Grenspark Kalmthoutse Heide, 2020; Natuurwerkgroep EnHOe, z.d.).

middeleeuwse heidevelden en het potstalsysteem.

In de Romeinse tijd verschenen de eerste permanente akkers, ze waren een vroege stap in de georganiseerde landbouw. Later maakten deze akkercomplexen plaats voor heidepotstalsystemen, een nieuwe manier van landgebruik die het landschap ingrijpend veranderde. Grote delen van de bossen werden gekapt en vernietigd en hun plaats werd ingenomen door cultuurgronden (Ziegler, 1990; Grenspark Kalmthoutse Heide, 2020). Cultuurgronden zijn gronden door mensen ingericht met als voornaamste bestemming landbouwactiviteiten (Cultuurgrond | Landinrichting | Kadaster, z.d.). Op grote schaal ontstonden er onafzienbare heidevlakten. Zo werd de heide de kurk waar de landbouw op dreef (Natuurwerkgroep EnHOe, z.d.).

De uitgestrekte heidevelden, zoals ze vandaag nog in fragmenten bestaan, vonden hun oorsprong in de middeleeuwen. Nederzettingen op de hoger gelegen gronden werden omringd door vaste akkers, terwijl de woeste gronden daartussen als gemeenschappelijke ruimte dienden. Deze gebieden boden plaats aan grazend vee en dienden als bron van plaggen. De plaggen, vermengd met mest uit de potstallen, werden op de akkers verspreid om de bodem te verrijken (Natuurwerkgroep EnHOe, z.d.; Grenspark Kalmthoutse Heide, 2020).

[6]
Willem van Willemsen, W.J.
De heide bij Deelenarnhemseveld.
1900

[7]
n.d.
De schaapskooi.
n.d.

transformatie van heide: van economische motor tot ecologisch toevluchtsoord.

De bevolkingsgroei intensifieerde dit systeem echter, waardoor de bodem uitgeput raakte. Wat achterbleef, was een kaal landschap waarop enkel heide kon gedijen. Zo werden de uitgestrekte heidevelden niet enkel een natuurlijk fenomeen, maar ook een product van menselijke landbouwpraktijken en de interactie met de schaarse gronden (Natuurwerkgroep EnHOe, z.d.; Wijnen, 2018; Timmermans, 2007).

In de zestiende en zeventiende eeuw ontwikkelde zich een veelzijdige heideeconomie, waarin het landschap een bron van productie en levensonderhoud werd. Schaapskuddes leverden wol en mest, deze waren essentieel voor de lokale landbouw. Hakhout en houtskool vormden waardevolle brandstoffen, terwijl de bast van eiken werd geoogst voor het winnen van looizuur, dit was een cruciaal ingrediënt in de leerlooierij. Zo werd de heide niet enkel een natuurlijke ruimte, maar ook een functioneel landschap waarin mens en natuur economisch verweven waren in elkaar (Jungerius, 2022; Wijnen, 2018).

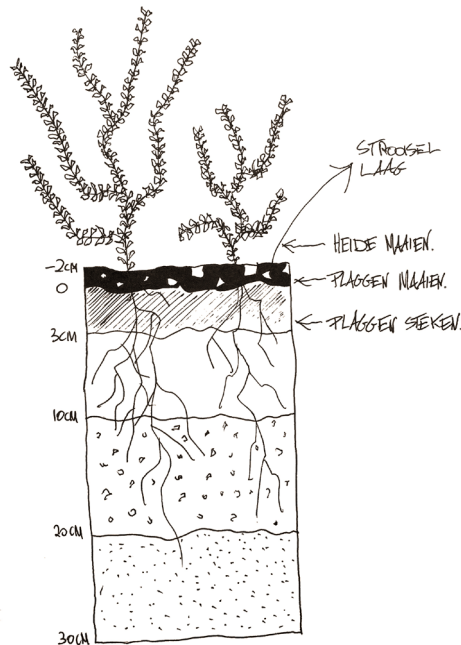
De komst van kunstmest en steenkool, alsook de goedkope import van wol uit onder andere Australië maakte het traditionele kringloopsysteem overbodig. De gemeenschappelijke heidevelden werden verkocht en kregen een nieuwe bestemming. Landgoedeigenaren beplantten grote delen met naaldbossen, terwijl andere stukken werden ontgonnen voor landbouw. Wat resteerde waren kleine en verspreide heidegebieden, die hun waarde vonden in hun ecologische bijzonderheid en fungeerde toevluchtsoorden voor planten en dieren die elders verdwenen (Natuurwerkgroep EnHOe, z.d.; Timmermans, 2007).

[8]
Gerson, W.
Handelaars in Danzig in de zeventiende eeuw.
17de eeuw.

heide als levend weefsel van ambacht en natuur.

De heide had echter meer functies dan enkel landbouwgrond. Ze werd gemaaid, geplukt en diende als grondstof voor ambachten, zoals het maken van bezems. Daarnaast kende de heide een eigen bedrijvigheid, de bijenhouderij. Wanneer de dopheide en struikheide in bloei stonden, herbergde de heide honderden bijenkorven. Zo bleef het landschap, ondanks zijn fragmentatie, een veelzijdig decor van menselijk en natuurlijk leven (Natuurwerkgroep EnHOe, z.d.; Timmermans, 2007; Wijnen, 2018).

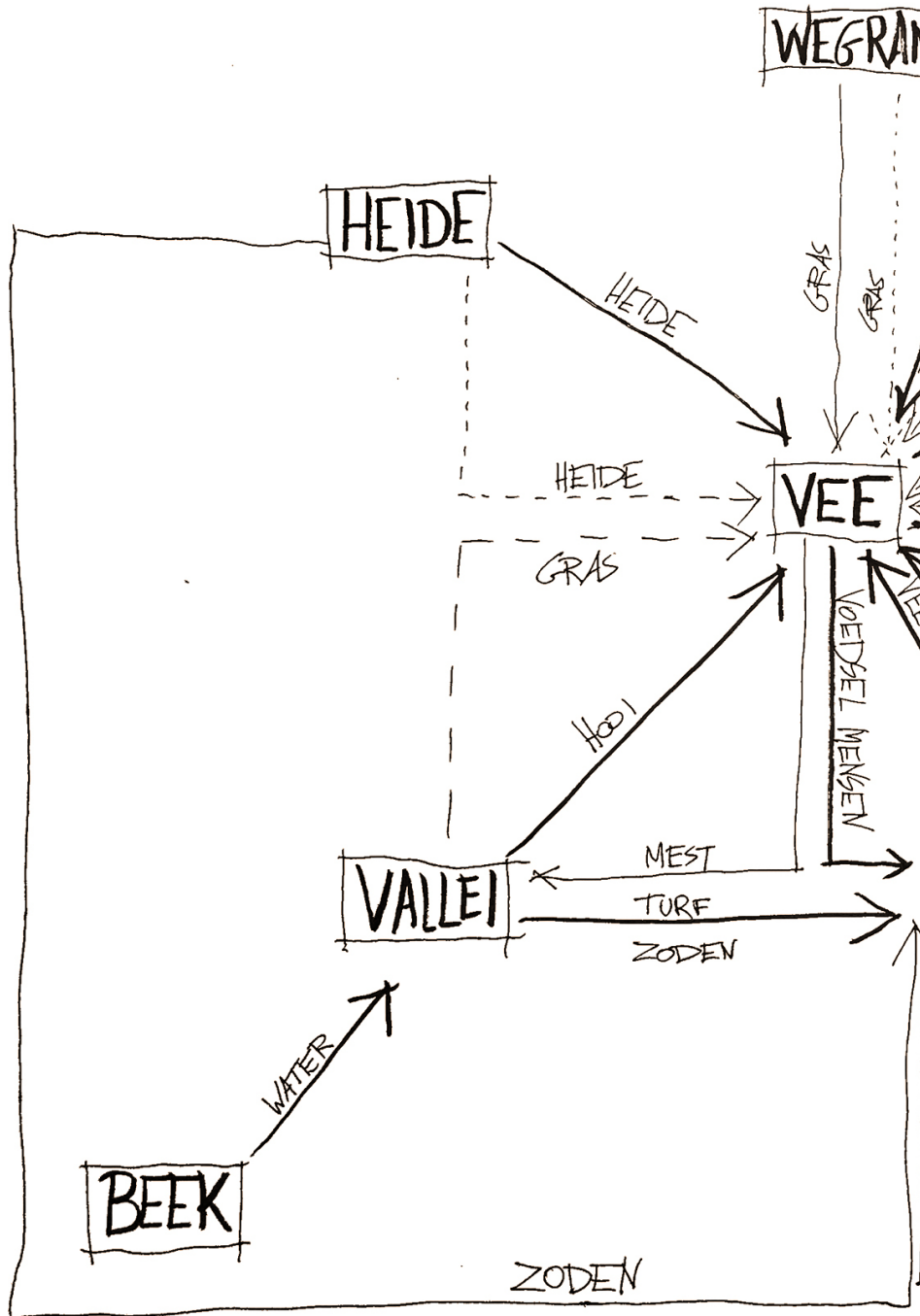

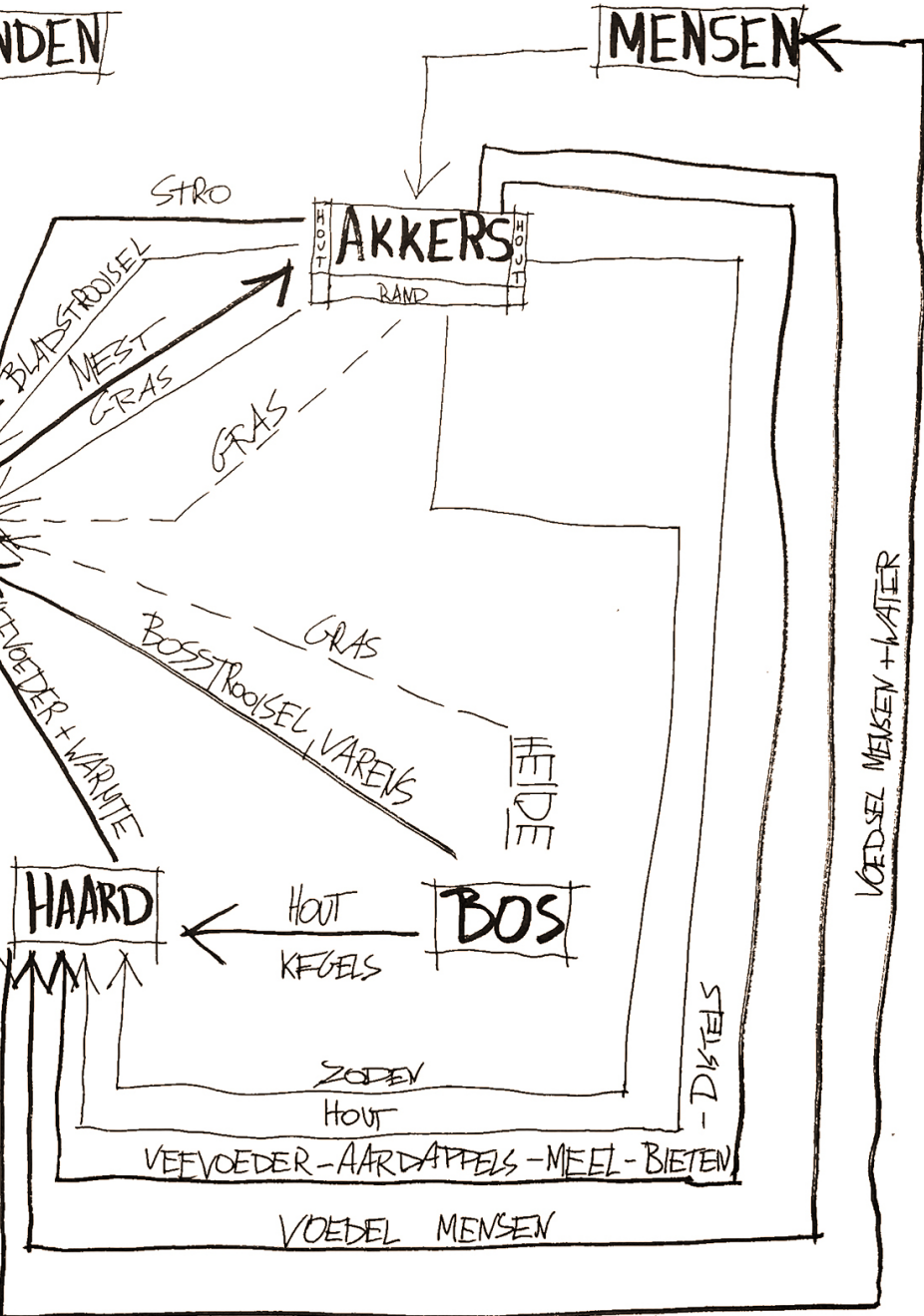
utilitaire metamorfose van de heide.

In de negentiende eeuw veranderde het eigendom en gebruik van grote heidegebieden drastisch. Waar deze gronden ooit toebehoorden aan steden en aangrenzende dorpen, soms als collectief eigendom van de inwoners, beter bekend als de ‘marke’, werden ze nu verkocht aan nieuwe eigenaren. Deze verandering werd gevoed door de groeiende vraag naar hout, aangedreven door de opkomst van de kolenmijnen in Limburg (Jungerius, 2022; Wijnen, 2018).

De heide, die eeuwenlang als weide en gemeenschappelijk gebruiksgebied had gefunctioneerd, werd ontgonnen en omgeploegd. Snelgroeiende naaldbomen, zoals grove dennen, werden geplant om aan de houtvraag te voldoen. Tussen deze monoculturen van naaldhout werden lanen met loofbomen aangelegd, bedoeld als natuurlijke brandvertragers in geval van bosbranden, een risico dat inherent was aan het licht ontvlambare naaldhout. Langs deze nieuwe landschappen verrezen ontginningsboerderijen, gebouwd om de omliggende gronden te beheren en verpacht aan boeren die deel uitmaakten van deze grootschalige transformatie van het landschap. Zo verloor de heide haar eeuwenoude identiteit als gemeenschappelijk landschap en werd het een utilitair decor, afgestemd op de industriële en commerciële behoeften van een nieuwe tijd (Jungerius, 2022, pp. 11–12; Timmermans, 2007).

De voormalige woeste gronden worden niet langer getemd of in cultuur gebracht, maar steeds vaker overgelaten aan hun eigen natuurlijke ritme. Het huidige ideaal is een boslandschap dat leeft en ademt in diversiteit, een landschap dat een samenspel is van inheemse boomsoorten die een veerkrachtig ecosysteem vormen (Jungerius, 2022, p.22).

verloren wereld, de heide als reflectie van vergankelijkheid.

Het Genkse heidelandschap bood een ongeëvenaarde diversiteit aan natuurlijke elementen, zoals de uitgestrekte heidevelden en pittoreske dorpsgezichten. Dit idyllische landschap werd een canvas voor meer dan 400 kunstenaars die gefascineerd waren door de pure en ongerepte natuur. Ze legden de eindeloze horizonten en de specifieke sfeer van de heide vast op doek en met pen en papier. Dit verrijkte niet alleen hun eigen oeuvre, maar droeg ook bij aan de internationale bekendheid van het kleine heidedorp. Naast de artistieke aantrekkingskracht van het heidelandschap, heerste er ook een enorme ecologische waarde. De heide had een rijke en unieke flora en fauna, dit trok botanisten aan die net zoals de schilders deze specifieke ecosystemen wilden bestuderen en vastleggen. De ongerepte natuur van de Genkse heide bood onderzoekers de mogelijkheid om alle plantensoorten en hun natuurlijke processen te observeren en te documenteren in hun herbarium.

Een herbarium is een verzameling van gedroogde planten, op papier bevestigd of in een convoluut, met de botanische naam en eventueel een regionale naam, de familienaam, de vindplaats, beschrijving van de standplaats, de fenologische toestand, datum en de naam van de verzamelaar en de namen van degenen die de determinatie hebben uitgevoerd of gecontroleerd (Wikipedia-bijdragers, 2024).

In 'station d'artistes' vertelt Reulens over de symbiose tussen het landschap, de kunst en de wetenschap in Genk. Het heidelandschap fungeerde als een levend laboratorium en atelier waarbij de grenzen tussen kunst en wetenschap vervagen en beide disciplines elkaar inspireren en versterken. De oorsprong van 'station d'artistes' speelt zich af in de Romantiek.

De Romantiek is een stroming in de westerse cultuur waar de focus lag op kunst en het intellectuele leven als tegengewicht op de Verlichting. Tijdens de Romantiek werd de subjectieve ervaring als uitgangspunt genomen.

[11]
Bagshaw Ward, N.
The wardian case.
19de eeuw.

De eerste sporen hiervan brengen ons terug midden negentiende eeuw in een klein Kempendorp, midden in een eindeloos en toen nog bijzonder kaal landschap. Het schilderen in openlucht, weg van de ateliers en academiezalen, was in die jaren nog jong en radicaal nieuw. Kunstenaars gingen op zoek naar nieuwe inspiratiebronnen en vonden die 'en plein air', in directe dialoog met natuur. Voorheen was het landschap niet meer dan een snelle schets in potlood of aquarel, als een vingeroefening of vormstudie. Of het was een ateliercreatie, het decor voor een religieuze of historische compositie, een samensmelting van afzonderlijke landschappelijke onderdelen tot een geheel. Het landschap stond ten dienste van, haast nooit op zich. Tot een nieuwe lichting jonge kunstenaars naar buiten trokken om daar het landschap naar levend model vast te leggen. Zij veranderden voorgoed. De radicale keuze voor het landschap bracht een artistieke revolutie teweeg waar het zoeken naar licht, kleur en vorm de weg opende naar een nieuwe kunst (Reulens, 2020, pp. 9–10).

Niet enkel in Genk, maar door heel Europa ontstonden kunstenaarskolonies. De eerste sporen van Belgische kunstenaarskolonies vinden we terug rond de periode dat het koninkrijk België gesticht wordt. De groene rand rond Brussel, in de omgeving van Oudergem en Roodklooster, en de uitgestrekte loofwouden van Tervuren hadden al eeuwenlang een inspirerende invloed, maar het is pas nadat nieuwlichters als Théodore Fourmois (1814-1871) en Edouard Huberti (1818-1880) de inspirerende omgeving van Tervuren ontdekten, dat er beweging ontstond. De groep kunstenaars trok door heel België om landschappen op doek vast te leggen (Reulens, 2020, p. 10).

Vanaf 1840 zetten de eerste landschapschilders voet aan grond in Genk. Meer dan vierhonderd schilders en fotografen waren er in een eeuw tijd actief (Reulens, 2020, p.12). Vanaf de oprichting van de 'Société de botanique de Belgique' in 1862 kwamen de botanisten regelmatig op plantenjacht in Genk. In 1865 organiseerden ze een geamenlijke herborisation (plantenexpeditie). Voor hen was Genk *een Eldorado de la botanie* (het beloofde land voor de plantkunde) (Reulens, 2020, p.12).

[12]
Cosemans, J.
Zicht op de molenvijver.
1891

[13]
François, R.
De zwerver in zijn heidelandschap.
1870

de zwerver

*De heide ontrolt haar bruine vacht
langs de eindloze avondvlakte,
waarop een grauwe wolkenvracht
in klamme neevlen zakte.
De raven gieren krassend rond,
loom zwoegend door de locht,
en stuwen traag ten horizon
haar hongerige tocht.*

*Waar ligt nu 't doel? Waarheen de gang
al door die woeste heiden?
Geen jachtroersknal, geen klokkenklank
kan d'oude Zwerver leiden,
die, stijf en stram en moe van 't àl,
zó hopeloos alleen,
een spoor zoekt dat hem voeren zal
ter uitkomst – of waarheen? ...*

(van Langendonck, P, 1862-1920).

[contextus.]

het heidelandschap vandaag.

Vandaag is bijna het hele heidelandschap in Genk verdwenen, hetgeen er nog rest is Opglabbekerzavel. Dit is een natuurgebied dat deel uitmaakt van het Nationaal Park Hoge Kempen. Een gebied dat heide, landduinen en lichtrijke bossen omvat. De heide en de landduinen zijn het onderkomen van talrijke dieren en planten. Opglabbekerzavel is 70 hectare groot, erg droog en bevindt zich in het noordoosten van de stad Genk, tussen het vliegveld van Zwartberg en het stadion van KRC Genk.

Opglabbekerzavel is een Natura 2000 gebied.

Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuur. De beschrijving verkapt het natuurlijk al, dit netwerk beschermt waardevolle natuur van Europees belang. De natuur in topconditie houden in heel Europa, dat is het doel van Natura 2000.

Daarom zal ook stad Genk in Opglabbekerzavel stap voor stap waardevolle planten en dieren beschermen, en waar nodig ontwikkelen en herstellen. (Meer Over het Gebied - Stad Genk, z.d.). Bovendien maakt Opglabbekerzavel ook deel uit van het Vlaamse Ecologische Netwerk (VEN). Dit is een selectie van meest waardevolle en gevoelige natuurgebieden in Vlaanderen. Het vormt met zijn grote aaneengesloten gebieden de ruggengraat van de natuurlijke structuur in Vlaanderen. (Meer Over het Gebied - Stad Genk, z.d.).

Opglabbekerzavel vormt de thuisbasis van heel wat zeldzame en bijzondere flora en fauna en vormt een belangrijke ecologische verbinding tussen heidegebieden in Limburg omwille van zijn

strategische ligging tussen de Mechelse heide en het militair Schietveld van Houthalen-Helchteren. Het is van groot belang voor het behoud van de biodiversiteit. 13% van de meest bedreigde dier- en plantensoorten in Vlaanderen vind je terug in het heidelandschap. De biodiversiteit van het heidelandschap ging de afgelopen 60 jaar continu achteruit. Van de 238 aan heide gebonden soorten met een gekende Rode Lijststatus is 5% lokaal uitgestorven en 50% ernstig bedreigd, bedreigd of kwetsbaar. Nog eens 15% loopt het risico op korte termijn op de Rode Lijst terecht te komen. Veel plant- en diersoorten vonden hun plek in onze Genkse heidegebieden en zijn intussen echt afhankelijk van deze biotopen. (Meer Over het Gebied - Stad Genk, z.d.).

De heide is een cruciaal stukje natuur waar veel bedreigde en bijzondere dier- en plantensoorten hun onderkomen vinden, het is dus van uiterste belang dat we deze heide met haar planten en dieren beschermen en herstellen.

In bijlage van deze thesis (pp.258-286) is er een inventaris, een herbarium terug te vinden met alle voorkomende fauna en flora, bijzonder, niet bijzonder, bedreigd en niet bedreigd. In het herbarium is er telkens de nodige informatie met betrekking tot de soort in kwestie voorzien.

Na deze inventaris te hebben opgesteld blijkt dat dit stukje heidelandschap als een oase is in het stedelijk weefsel van Vlaanderen en moet gekoesterd worden koste wat kost.

Opglabbekerzavel biedt de mogelijkheid om een wandelparadijs te zijn voor de Genkenaar en zijn bezoekers, echter moet er voorzichtig en nauwkeurig worden omgegaan met het aanleggen van wandelpaden om de Europese beschermde en zeldzame soorten in het heidegebied voldoende rust te geven. Hierbij is het belangrijk dat hun leefgebied zo weinig mogelijk versnipperd wordt. Omwille van bovenstaande redenen zijn wandelen en joggen de enige vorm van recreatie die mag plaatsvinden in dit heidelandschap. Fietsen en gemotoriseerde voertuigen dienen te worden geweerd uit dit landschap.

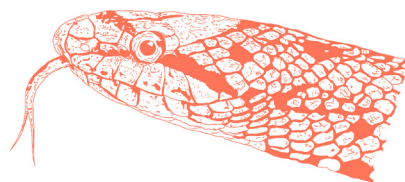
boommleeuwerik
[*lullula arborea*]

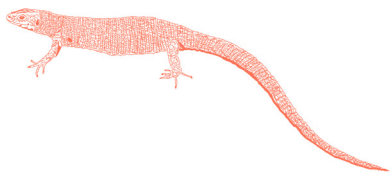
kneu
[*linaria cannabina*]

nachtzwaluw
[*caprimulgus europaeus*]

gladde slang
[*coronella austriaca*]

levendbarende hagedis
[*zootoca vivipara*]

rugstreeppad
[*epidalea calamita*]

blauwvleugelsprinkaan
[oedipoda caerulescens]

heivlinder
[hipparchia semele]

zandloopkever
[cicindela campestris]

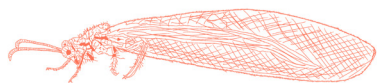
zadelsprinkhaan
[ephippiger diurnus]

eekhoorn
[sciurus vulgaris]

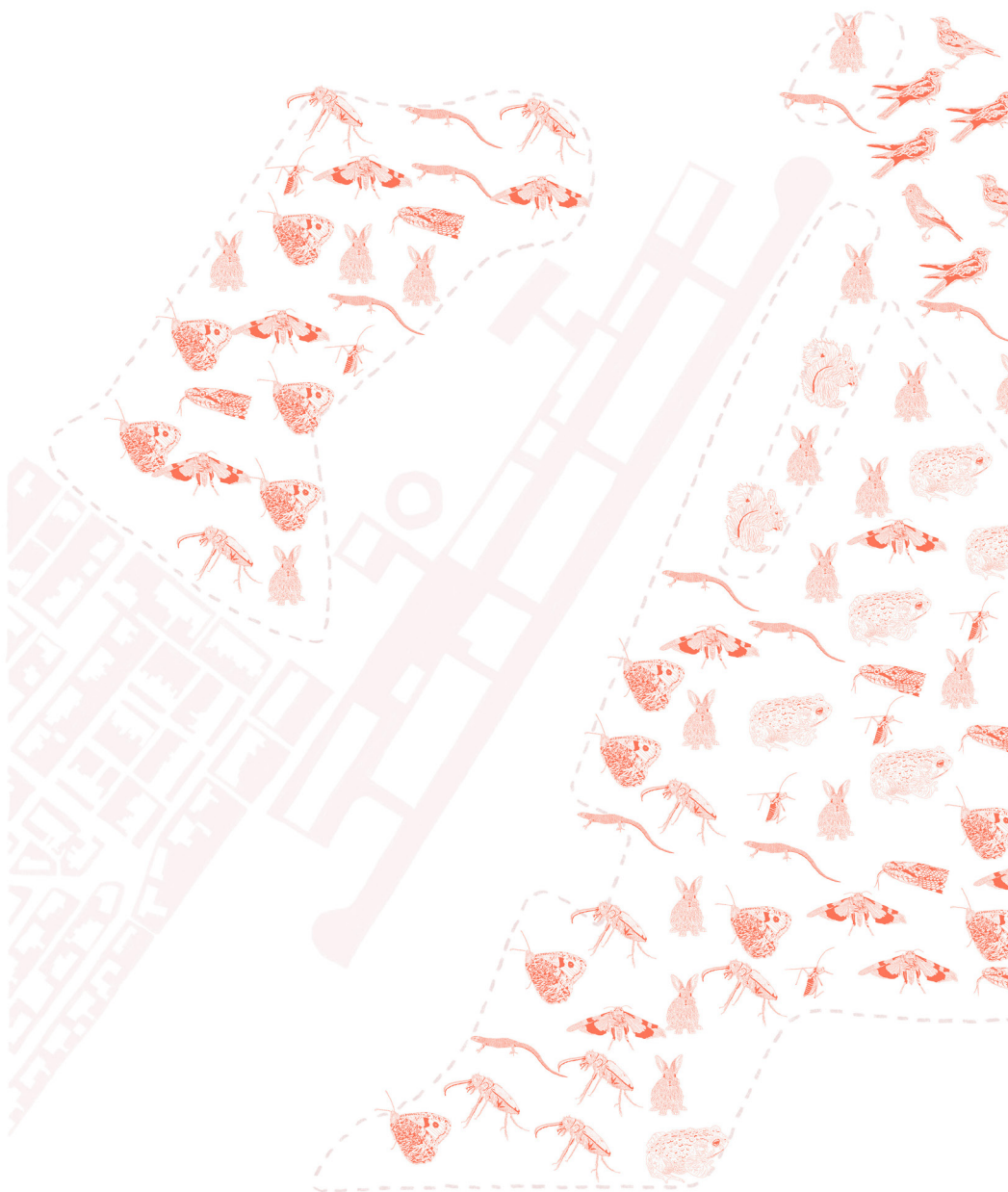

konijn
[oryctolagus cuniculus]

mierenleeuwen
[myrmeleontidae]

-- heide

bedreigd

boomleeuwerik

nachtzwaluw

kneu

gladde slang

levendbare hagedis

rugstreeppad

blauwvleugelsprinkhaan

heivlinder

zandloopkever

zadelsprinkhaan

niet-bedreigd

eekhoorn

konijn

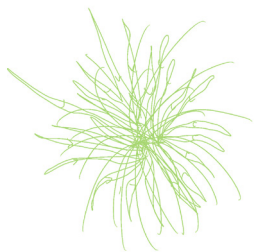

amerikaanse eik
[*quercus rubra*]

amerikaanse vogelkers
[*prunus padus*]

grijs kronkelsteentje
[*pseudevernia furfuracea*]

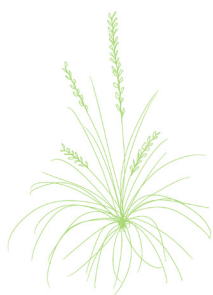
japanse duizendknoop
[*fallopia japonica*]

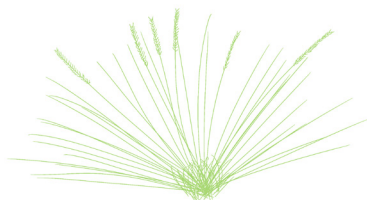
struikhei
[*calluna vulgaris*]

rode dopheide
[*erica cinerea*]

schapengras
[*festuca ovina*]

buntgras
[*corynephorus canescens*]

rendiermos
[*cladonia species*]

steenanjers
[*dianthus species*]

zandblauwtje
[*jasione montana*]

heidespur
[*spergula morisonii*]

kruipberm
[*genista pilosa*]

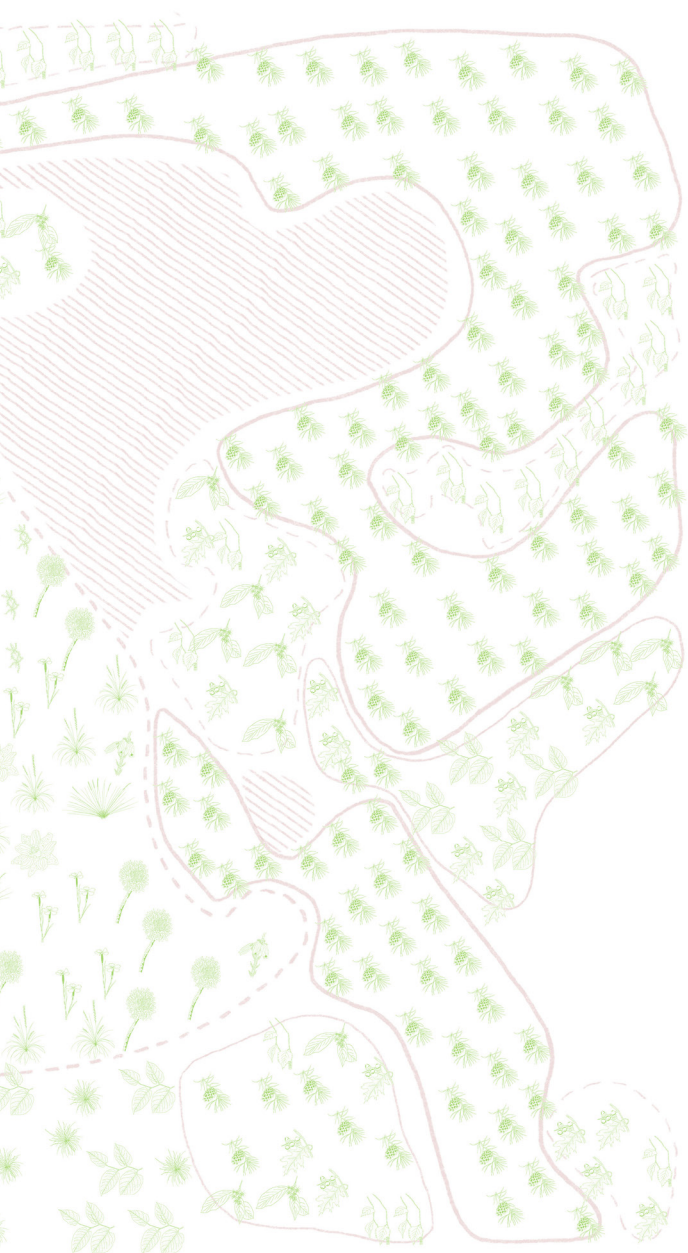
grove den
[*pinus sylvestris*]

berk
[*betula pendula*]

- heide
- naaldbos
- gemengd
- loofbos
- ▨ te herbossen

invasief

grijskronkelsteentje

japanse duizendknoop

amerikaanse eik

amerikaanse vogelkers

niet-invasief

struikhei

kruipberm

dopheide

schapengras

buntgras

rendiermos

steenanjers

zandblauwtje

heidespur

grove den

berk

het elitaire en ondemocratische vliegveld zwartberg.

Door de komst van de mijnen, de daar bijhorende bouw van de Zwartberg Noord-Oost tuinwijk en de bouw van het regionale privé vliegveld, is de heide enorm gekrompen en op een punt gekomen waarbij ze dreigt te verdwijnen als we niet snel ingrijpen om één van onze weinige landschappelijke kenmerken in Vlaanderen te redden.

Het Vliegveld Zwartberg werd aangelegd in de jaren '50. Het is de thuisbasis van de Koninklijke Aeroclub Limburgse vleugels vzw, waar zowel zweefvliegers, motorvliegers als modelvliegers actief zijn. De aanleg van het vliegveld heeft als een litteken gesneden in het heidelandschap Opglabbekerveld. De afvalt landingsbaan van 799 meter en de bijhorende gras piste van 655 meter heeft het heidelandschap compleet verstoort en zorgt voor een verstoring van de biodiversiteit alsook voor een enorme luchtvervuiling. Bovendien heeft het niet enkel cruciale gevolgen voor het heidelandschap gehad, maar zorgt het ook nog eens voor geluidsoverlast voor de naastliggende woonwijk (Floor & Floor, 2019).

In mijn onderzoek binnen deze thesis verzet ik mij tegen het elitaire en ondemocratische privé vliegveld. Omwille van zijn populariteit bij enkelen kan deze niet volledig worden ontdaan, maar pleit ik voor een verplaatsing van locatie van de vliegclub naar een vliegveld van dezelfde omvang en grootte zo'n 15km verder in Kiewiet. Hierdoor komt er een interessante schakelruimte vrij die zowel de tuinwijk als het heidelandschap kan bedienen en een versterking vormen voor een verbinding van deze versnipperde landschappen.

[44]
Hangar Flying.
Bouw vliegveld Zwartberg.
n.d.

[45]
Hangar Flying.
Vliegveld Zwartberg.
n.d.

[46]
Hangar Flying.
Vliegveld Zwartberg.
n.d.

[48]
Cuyt, T.
Luchfoto vliegveld Kiewiet.
2024

heideherstel.

Agentschap Natuur & Bos samen met de stad Genk zijn reeds begonnen met de grote natuurherstelwerken aan Opglabbekeerzavel.

Waarom net werken aan natuurherstel?

Genk was voor de komst van de mijnen een eeuwenoud, uitgestrekt heidegebied. Dat unieke landschap is ontstaan door de mens. Het landschap werd intensief begraaasd en het hout werd gekapt en gebruikt als bouw materiaal en brandstof. Wordt het heidegebied niet onderhouden, dan wordt het bos en verdwijnen de unieke fauna en flora die nu afhankelijk zijn van de Genkse heidegebieden (Alles Over de Werken - Stad Genk, z.d.).

De afgelopen jaren werd Opglabbekeerzavel reeds beheerd aan de hand van begrazing van schapen, maaien, chopperen met enten en het verwijderen van exoten. Bovendien werd er ook een corridor aangelegd naar de terril toe. Met de resten hiervan werden slangenbulten aangelegd voor de gladde slang (Alles Over de Werken - Stad Genk, z.d.).

Het herstellen van de werken is een proces wat over verschillende jaren verspreid wordt en bestaat uit drie fasen, telkens in de winterperiode wanneer de natuur het minste last ondervindt van de werken. (Alles Over de Werken - Stad Genk, z.d.).

fase 1: 9 november 2023.

Vanaf 1 april mag er niet meer gewerkt worden in het natuurgebied, aangezien deze datum de start van het broedseizoen aankondigt. In de lente beginnen de vogels met broeden en begint de heide zich klaar te maken voor de zomer.

exotenbestrijding

In fase 1 worden de uitheemse woekerplanten bestreden. Hier gaat het voornamelijk over de Amerikaanse vogelkers, de valse acacia en her en der andere exoten. Deze bomen werden machinaal

uitgetrokken zodat de wortels ook verwijderd werden en zo het gebruik van sproeimiddelen vermeden kon worden.

stronken frezen

Bij het verwijderen bleven er soms boomstronken in de grond zitten, deze werden vervolgens uitgefreesd. Zo kwam er meer plaats voor de heide en kreeg het landschap een opener karakter. Dit open karakter is zeer positief voor toekomstig beheer aangezien de heide om de zoveel jaar gemaaid moet worden.

plaggen.

Op het einde werd er nog geplagd. Door het afschrappen van de bodem kwam er een prachtig zwart-wit-bruin-geel patroon vrij, gelijkend op een marmercake. Plaggen wordt gedaan om de bodem te verschrallen, hierbij worden de voedingsstoffen die in het afgestorven plantenmateriaal zitten weggehaald. Een arme, schrale grond is datgene waar de heidesoorten zoals buntgras, schapengras, ... nood aan hebben. Zodra de bodem rijker wordt nemen andere planten de ruimte van deze grassoorten al snel over. Deze pioniersvegetatie biedt een habitat voor de vlinders, sprinkhanen, ... (Alles Over de Werken - Stad Genk, z.d.).

fase 2: 15 oktober 2024

In deze fase wordt de focus gelegd op het inrichten van de natuur zodat de heide en landduinen optimaal zijn. Hierbij wordt er niet enkel gekeken naar het herstel van de heide, maar ook naar het herstel en het aanleggen van wandelpaden.

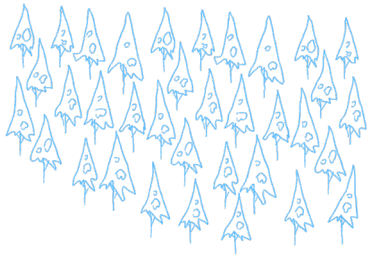
In het noorden van het terrein worden beschadigde zandduinen hersteld en beschermd met een raster, op diverse plekken in de heide worden er dan weer verjongingsmaatregelen uitgevoerd. Het verjongen van de heide gebeurt door middel van maaien, chopperen en plaggen. In de oostelijke ingang wordt de poel hersteld, momenteel is deze volledig overgroeid geraakt. Tijdens de werken gaan er speciale kleimatten worden aangebracht zodat deze opnieuw een habitat kan

bieden voor de amfibieën en de rugstreeppad (Alles Over de Werken - Stad Genk, z.d.).

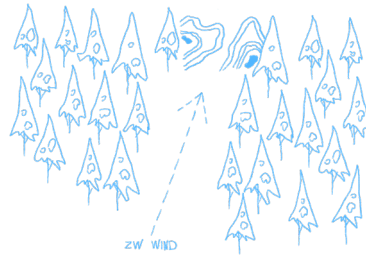
uitdagingen voor de toekomst

Het herstelproject gaat nooit zijn einde bereiken, aangezien het heidelandschap een landschap is dat voortdurend beheerd moet worden, wil het blijven voortbestaan. Zo kunnen er bosjes ontstaan die een barrière vormen. Na het ontstaan van deze bossen moet er een nauwkeurige selectie worden gemaakt over welke bomen er worden behouden en welke gekapt (Alles Over de Werken - Stad Genk, z.d.).

In bijlage van deze thesis (pp.249-256) is er een stappenplan terug te vinden met de nodige stappen uitgelegd voor het herstellen en beheren van het heidelandschap.

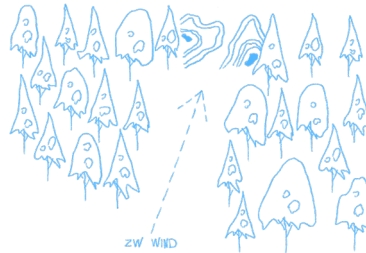
[1]
*deel naaldbos kappen
zodat wind vrijspel krijgt*

[2]
vorming van stuifduinen

[3]
*verwijderen van invasieve
soorten*

[4]
loofbomen aanplanten

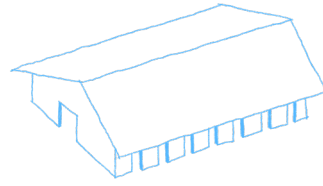
[5]
sterrenbos aanplanten

[6]
sterrenbos als voedselbos

[7]
*bliksemafleider als
 natuurlijke brandbron*

[8]
grazen en plaggen

[doctrina.]

[conceptum fabricae.]

[gearticuleerde tussen.]

Het gearticuleerde tussen is een betekenisvolle leegte, één die functioneert als een verbindend medium tussen contrasterende elementen en versnipperde landschappen. Het gearticuleerde tussen uit zich niet als een passieve afwezigheid, maar net als een dynamische ruimte waarin het materiële en immateriële samenkomen. Dit concept belichaamt zowel de mentale als de fysieke ruimte. Het is als de leegte van de oneindigheid tegenover de onzichtbaarheid van hetgeen rondom.

Het gearticuleerde tussen kan worden opgevat als een palimpsest van tijd. Hierin overlappen de lagen van het verleden, heden en toekomst elkaar. In het gearticuleerde tussen vallen de genius loci, de betekenis en de temporele en ruimtelijke coëxistentie van het verleden samen. De leegte binnen het gearticuleerde tussen is niet enkel een fysieke afwezigheid, maar ook een narratief dat een dialoog start. Een architectuur die zowel open als gesloten, binnen als buiten, introvert als extrovert tot uiting komt. Het is de architectuur waarin licht en duisternis in een spel verweven met elkaar zitten. Hier fungeert architectuur als het geheugen van een plek, niet gebonden aan een vaste context, maar uitsluitend aan het gesproken woord dat het verleden onthult.

[non-place.]

Een non-place verwijst naar een ruimte zonder vaste betekenis of identiteit. Het is een plek waar de aanwezigheid van de gebruiker niet leidt tot een diepere verbinding met de omgeving, maar eerder tot een

gevoel van het tijdelijke. Een ruimte die als een tussenpositie zweeft tussen het tastbare en het immateriële. Een non-place is een mentale gewaarwording die zich onttrekt aan het alledaagse en zich verbeeldt tot het mentale lexicon van de waarnemer. Het persoonlijke, de menselijke ervaring, staat centraal.

[third landscapes.]

Het idee van “third landscapes” werd geïntroduceerd door de Franse tuinarchitect en filosoof Gilles Clément in zijn werk *Manifeste du Tiers Paysage* (2004). Dit begrip verwijst naar landschappen die niet volledig onder menselijke controle vallen en zich bevinden buiten de binaire categorieën van gecultiveerd land, zoals landbouwgrond en tuinen, en volledig natuurlijke ecosystemen. Third landscapes openen een nieuwe manier van kijken naar vaak over het hoofd geziene ruimtes, die in werkelijkheid van cruciale waarde zijn voor ecologie, biodiversiteit en maatschappelijke reflectie (Clément, 2004).

Deze landschappen manifesteren zich als onbestemde en niet-gecontroleerde ruimtes: braakliggende terreinen, bermen, verlaten spoorlijnen, vliegvelden of voormalige industriële gebieden. Deze plekken bevinden zich in een staat van transitie, een overgangszone waar natuur en cultuur elkaar ontmoeten en verweven raken. Wat third landscapes kenmerkt, is het loslaten van menselijke controle, waardoor de natuur vrij spel krijgt en dynamische ecosystemen ontstaan. Clément beschouwt deze ‘onproductieve’ gebieden niet als waardeloos, maar als een voordeel, juist omdat ze buiten de logica van exploitatie vallen (Clément, 2004).

Waarom zijn third landscapes nu net zo belangrijk?

Third landscapes bieden een toevluchtsoord voor flora en fauna die verdrongen zijn door stedelijke ontwikkeling en intensieve landbouw. Ze functioneren als een veilige haven voor inheemse en zeldzame soorten (Clément, 2004). Bovendien bevorderen deze landschappen natuurlijke processen zoals bodembehoud, bestuiving en koolstofopslag, daarom zijn ze van onschatbare waarde in het behoud van biodiversiteit (DeSilvey, 2017).

Deze landschappen zijn meer dan ecologische niches; ze nodigen uit tot reflectie op de relatie tussen mens en natuur. Ze belichamen het principe van “commons”, dit zijn ruimtes die niet worden beheerd door individuen of instellingen, maar ontstaan voor iedereen.

Ze representeren vrijheid en autonomie van de natuur en vormen een inspiratiebron voor kunstenaars, ontwerpers en denkers (Clément, 2004; DeSilvey, 2017).

De bijdrage van third landscapes aan klimaatadaptatie is toch significant. Ze fungeren als natuurlijke bufferzones tegen het stedelijke hitte-eilandeffect en spelen een belangrijke rol in de opslag van koolstof. Hierdoor hebben ze een directe impact op de klimaatregulatie (DeSilvey, 2017).

In stedelijke gebieden bieden third landscapes een gemeenschappelijke ruimte voor recreatie en experiment. Ze bieden een podium waar spontane interacties tussen mens en natuur kunnen ontstaan (Clément, 2004). Clément pleit voor een nieuwe benadering van landschapsbeheer, een vorm van beheer waarbij de menselijke neiging tot controle wordt losgelaten. Hij benadrukt het belang van de samenwerking met de natuur en stelt een zachte vorm van beheer voor. Hierin wordt de spontane overname van de natuur niet onderdrukt, maar net omarmd (Clément, 2004; DeSilvey, 2017).

[restruimte.]

Restruimtes, ookwel restanten van ruimte genoemd, vormen een intrigerend onderdeel van het stedelijke en suburbane weefsel. Deze onbestemde en ongeplande gebieden ontstaan in de rafelranden van bebouwing of als lege plekken in het stadslandschap. Ze worden vaak afgedaan als zinloos, onbenut of ongewenst, maar juist in hun schijnbare nuttelosheid ligt een unieke potentie verscholen (Laenen, 2010, pp. 16–18).

In essentie zijn restruimtes een bijproduct van stedelijke planning en ontwikkeling, ze zijn vaak ontstaan uit versnipperde stukken grond zonder specifiek doel of economische waarde. Ze variëren van tijdelijke braakliggende terreinen tussen bouwprojecten tot permanente stroken land langs snelwegen (De Cleene et al., 2022; Ecopedia, z.d.). Ondanks hun marginale uitstraling bieden ze enorm veel potentie voor verdichting.

Waarom zijn restruimtes nu net zo belangrijk?

Restruimtes bieden net zoals third landscapes mogelijkheden voor biodiversiteit en recreatie. Deze plekken kunnen transformeren in gemeenschappelijke tuinen, wandelpaden of speeltuinen. Bovendien door de spontane groei van wilde flora en fauna worden ze kleine ecologische toevluchtsoorden binnen een stedelijke context (DeSilvey, 2017; Ecopedia, z.d.).

Restruimtes kunnen ook worden ingezet als bufferzones voor regenwateropslag en spelen een belangrijke rol in het verduurzamen van steden en het verbeteren van hun klimaatbestendigheid (DeSilvey, 2017; De Cleene et al., 2022).

[restruimtes vs. third landscapes.]

Restruimtes en third landscapes delen een gemeenschappelijke focus op ongebruikte en spontane ruimtes, maar hun waardering verschilt sterk. Waar restruimtes vaak als negatief en verwaarloosd worden gezien, beschrijft Gilles Clément (2004) third landscapes als intrinsiek waardevolle en autonome plekken. Restruimtes kunnen echter worden getransformeerd tot potentiële third landscapes door hun ecologische waarde te omarmen en spontane inname van natuur en natuurontwikkeling te faciliteren.

[junkspace.]

Junkspace, of rommelruimte, is een concept dat door Rem Koolhaas in 2001 werd geïntroduceerd. In zijn beschrijving wordt junkspace gepresenteerd als een bijproduct van moderne architectuur, een ruimte die zijn betekenis heeft verloren en gereduceerd is tot residu. Het is geen ruimte die bewust ontworpen is, maar een toevallig resultaat van verstedelijking en consumptiecultuur (Koolhaas & Foster, 2013, p. 3).

“Junkspace is what remains after modernization has run its course - or, more precisely, what coagulates while modernization is in progress: its fallout”

(Koolhaas & Foster, 2013, p. 3).

Ondanks de alomtegenwoordigheid van junkspace, blijft het vaak onopgemerkt. Het is continu in ontwikkeling en maakt gebruik van alle middelen die verdere uitbreiding mogelijk maken (Koolhaas & Foster, 2013, p. 4). Postmodernisme speelt hierin een belangrijke rol door een *kreukelzone van virale poché* te introduceren. Dit is een chaotisch overgangsgebied dat de grens tussen verschillende ruimtes vervaagt en tegelijkertijd de frontlinie van commerciële uitwisseling vergroot (Koolhaas & Foster, 2013, p. 18).

Junkspace staat symbool voor versnippering, fragmentatie en een samenraapsel van losse delen zonder enige samenhang. Het is een reflectie van een wereld waarin duurzaamheid en diepgang hebben plaatsgemaakt voor oppervlakkigheid en tijdelijke bruikbaarheid. Binnen deze dynamiek is conversie de enige zekerheid.

Restauratie, een zeldzaam fenomeen, wordt door Koolhaas (2013) beschreven als *het proces waarin steeds meer delen van de geschiedenis worden geclaimd en geïntegreerd in de groei van junkspace* (Koolhaas & Foster, 2013, p. 19). Hoe minder gedefinieerd een stad is, hoe groter haar junkspace; een complete afwezigheid van detail draagt hieraan bij.

Ook het landschap ontsnapt niet aan de invloed van junkspace. Het is veranderd in afvalruimte, waarin zelfs de natuur een element van verval wordt. Deze transformatie leidt tot **biojunk**, *een vervormde ecologie waarin natuur wordt herleid tot een oppervlakkige ecospace* (Koolhaas & Foster, 2013, p. 30).

“Trees are tortured, lawns blanket human manipulations like thick pelts”

(Koolhaas, 2001, p. 30).

In *Running Room*, geschreven door Hal Foster (Foster, 2013) en onderdeel van de gezamenlijke publicatie *Junkspace with Running Room* (Koolhaas & Foster, 2013), biedt Foster (2013) een kritische reflectie op het begrip junkspace. Foster analyseert wat de impact is van de door Koolhaas beschreven ruimtes op het individu en de samenleving. Hij onderzoekt de mogelijkheden voor autonomie in een door consumptie gedreven samenleving.

Foster (2013) omschrijft junkspace als een manifestatie van het kapitalisme, waarin architectuur zijn traditionele betekenis en functie verliest. Foster pleit voor het creëren van ‘**running rooms**’, *symbolische en letterlijke ruimtes waarin men kan ontsnappen aan de veralgemeende en homogene samenleving en waarin er nieuwe vormen van subjectiviteit kunnen ontwikkelen* (Koolhaas & Foster, 2013, pp. 41-75).

[curated decay of gecureerd verval.]

Verval is een integraal onderdeel van onze omgeving. Caitlyn DeSilvey (DeSilvey, 2017) introduceert in haar boek *Curated Decay: Heritage Beyond Saving* het concept van gecureerd verval of curated decay. Dit concept is een alternatieve benadering voor erfgoedbeheer. Hierbij wordt er niet langer gefocust op het behouden van objecten en structuren, maar wordt er ingezet op het accepteren en faciliteren van de natuurlijke processen van verval (DeSilvey, 2017, p. 10).

“Curated decay reflects an ethical commitment to work with, rather than against, natural processes of entropy and decay”

(DeSilvey, 2017, p. 10)

Deze benadering bekritiseert de traditionele modellen van erfgoedzorg, die gericht zijn op een “fixation on permanence” (DeSilvey, 2017, p. 14). DeSilvey (2017) pleit voor een filosofie waarin verval niet wordt beschouwd als verlies, maar als een proces van transformatie. Dit proces kan nieuwe vormen van waarde en betekenis genereren. Hierbij wordt het verleden niet alleen vastgehouden, maar ook losgelaten om plaats te maken voor iets nieuws (DeSilvey, 2017, p. 16).

“Letting things go can sometimes tell us more about what matters than holding onto them forever”

(DeSilvey, 2017, p. 16).

DeSilvey (2017) bespreekt het idee van postpreservation. Hierbij wordt verval niet als vijand gezien, maar als een natuurlijke metgezel van het erfgoedbeheer. Door verval toe te staan, kunnen bepaalde sites nieuwe vormen van betrokkenheid en betekenis creëren. Dit wordt vooral belangrijk bij sites die al te ver zijn aangetast om volledig te behouden. In dergelijke gevallen pleit DeSilvey (2017) voor een samenwerking met natuurlijke processen, in plaats van ertegen te vechten. In deze benadering ontstaat er een subtiele dialoog tussen mens en natuur.

Wat ooit als strak en permanent werd beschouwd, verandert langzaam in een overgangszone waarin het kunstmatige en het natuurlijke samenvloeien. Dit schept een nieuwe ruimte waarin herinnering en verval zich verstrengelen. Een nieuwe ruimte waar zorg voor erfgoed niet langer wordt beperkt tot behoud, maar zich uitbreidt naar het accepteren van de vergankelijkheid zelf (DeSilvey, 2017).

[natuur.]

Het concept 'natuur' zoals we dat vandaag begrijpen, kende in eerdere eeuwen geen plaats. In landkaarten uit het verleden werden deze gebieden aangeduid als 'woeste grond,' een onontgonnen terrein dat in cultuur moest worden gebracht. Pas vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw begon het woord 'natuur' een vaste plek te krijgen in de legenda's van kaarten, een reflectie van veranderende percepties. De Industriële Revolutie en de daarmee gepaard gaande verstedelijking brachten een gevoel van verlies en nostalgie met zich mee. Naarmate de mens zich steeds verder verwijderde van haar oorspronkelijke leefomgeving, groeide een verlangen naar verbondenheid met de natuurlijke wereld. Een verlangen dat voortkwam uit een diepgewortelde, misschien zelfs instinctieve, herinnering aan harmonie met de omgeving. Dit proces weerspiegelde de emotionele reis van emigranten, die na verloop van tijd nostalgie en romantiek ontwikkelden voor de vertrouwde wereld die ze achterlieten (Jungerius, 2022, p. 15; Wijnen, 2018).

Niet toevallig ging de opkomst van de Romantiek hand in hand met de Verlichting, de Industriële Revolutie en de verstedelijking. De idealisering van een verloren wereld waarin mens en natuur in balans leefden, kreeg echter ook duistere invullingen. In het nationaal-socialisme werden deze nostalgische beelden vervormd tot een ideologie van raszuiverheid en misbruik van Darwinistische concepten, wat leidde tot onnoemelijk leed en de dood van miljoenen mensen (Jungerius, 2022, pp. 15–16).

Het idee dat woeste gronden niet enkel moesten worden ontgonnen, maar als 'natuur' waardevol waren en bescherming verdienden, vond haar oorsprong in de Verenigde Staten. In 1872 werd Yellowstone het eerste nationale park. In België ontstond in het begin van de twintigste eeuw een beweging voor natuurbescherming, die onze omgang met het landschap langzaam zou transformeren. Met de oprichting van wandelclubs en de toename van stadsbewoners die de bossen en heidevelden in trokken, kreeg de natuur een nieuwe betekenis.

Socialistische arbeidersverenigingen leidden de weg door voor het eerst tentenkampen op te zetten in de open lucht, weg van de benauwde stad. Rond 1930 kwam een nieuw idee op, woeste gronden moesten niet langer gezien worden als land dat moest worden getemd, maar juist als land dat dienden te worden beschermd tegen de oprukkende menselijke cultuurdrang. Het was een omkering in denken, waarin natuur niet langer een obstakel, maar een waardevolle bron werd (Jungerius, 2022, p. 16; Wijnen, 2018; DeSilvey, 2017).

“European modernity looking at ‘nature’ as an object has torn it up into two incompatible modes: on the one hand there is what our senses reveal to us (le paysage), on the other there is what is to be learnt from science (la vérité). It is precisely this rift which still prevails today in the contradictory ambivalence of the word paysage”

(Berque, 1995, p.34)

[60]

Stad Genk.

Luchtfoto van Opglabbekerzavel.

n.d.

[enuntiatio problematis.]

onleesbaar en versnipperd vlaanderen.

Het Vlaamse landschap bevindt zich in een staat van voortdurende verandering, waarin de versnippering van dorpen steeds zichtbaarder wordt en de verbindingen met het omliggende landschap verloren dreigen te gaan. Uitbreidende bebouwing en overheersende infrastructuren zoals vliegvelden, industriezones, snelwegen, ... dragen bij aan de onleesbare structuur. We kunnen al lang niet meer spreken over een landschap, open ruimte, of leegte, want het grootste deel hiervan is al volgebouwd. Om deze uitdagingen het hoofd te bieden, is een hernieuwde aandacht vereist voor de leefbaarheid van zowel dorpen als landschappen.

De Tweede Wereldoorlog fungeerde als een katalysator die het Vlaamse landschap ingrijpend transformeerde. Schaarste en economische ongelijkheid vonden hun weerslag in de schrijnende woonomstandigheden, zowel in de stad als in de kleine dorpen. Te midden van deze beperkingen werden buurten met cafés, winkels en badhuizen rond centrale pleinen een ankerpunt. Ze vormden een verlengstuk van het leven, een collectieve ademruimte die de gebrekkige en ongezonde woningen verzachtte. Hier ontvouwde zich een subtiële harmonie waarin de gemeenschap een tegenwicht bood aan de dagelijkse beklemming en de scheidslijn tussen noodzaak en ontmoeting vervaagde (T'Jonck, 2023; De Decker, 2020; Boonen et al., 2024).

Het authentieke agrarische landschap, gekenmerkt door zijn oorspronkelijke steenwegen, lokale paden, houtkanten en heggen, onderging een snelle transformatie in de periode van naoorlogse

wederopbouw (Ecopedia, z.d.; Natuurpunt, z.d.). Bouwpremies en verkavelingsvergunningen gaven deze verandering een impuls (T'Jonck, 2023; Wieërs, 2023). Om de dagelijkse pendel tussen platteland en stad te faciliteren, werd een uitgebreid netwerk van wegen aangelegd, ondersteund door spoorlijnen, busverbindingen en nutsvoorzieningen (Wieërs, 2023). Met de ontsluiting van nieuwe bouwgronden via dit infrastructuurnetwerk, verloor het landschap zijn samenhang en raakte het versnipperd. Door de toenemende verkavelingen liepen de steden leeg, de woonplaats werd steeds minder en minder belangrijk. Dit ging gepaard met de vervaging van de grens tussen de stad en het platteland (T'Jonck, 2023).

leefruimte in transitie.

De Industriële Revolutie en nieuwe technologieën, zoals de televisie brachten een nieuwe wooncultuur met zich mee, waarin sociale interactie steeds verder naar de achtergrond verdween. Wonen en werken werden strikt van elkaar gescheiden, en individuen trokken zich terug op hun eigen perceel. De schaarse leegte in het landschap kwam onder druk te staan door de opkomst van de consumptiemaatschappij, zichtbaar in de aanleg van shoppingcentra, pretparken en andere commerciële voorzieningen (Wesselink, 2019). Het toenemende individualisme deed de behoefte aan publieke ruimte afnemen, waardoor mensen zich steeds meer terugtrokken in hun eigen leefwereld, begrensd door huishouden en werk (Boonen et al., 2024).

Deze woonvorm ging gepaard met de opkomst van de auto (jaren '70-'80) en het sterk verhoogd autogebruik, wat leidde tot een straatbeeld gedomineerd door asfalt en parkeerterreinen (De Cleene et al., 2022; T'Jonck, 2023). Er ontstond een nieuw infrastructuurnetwerk wat de buurt en het dorp simpelweg oversteeg (Cornelis, 1977). De voetganger transformeerde tot automobilist, de intieme dorpsstraat werd hertekend tot steenweg, en het vertrouwde dorpsplein verwerkt tot een parkeerterrein. Wat ooit het decor was van ontmoeting en gemeenschap, is nu een functionele doorvoerzone, waar mobiliteit de overhand nam en ruimte werd herleid tot bruikbaarheid (De Cleene et al., 2022).

De open en lege ruimtes verdwenen, plaatsmakend voor verharding. Dit proces had ingrijpende gevolgen, het zorgde voor een afname van biodiversiteit, uitdroging van de bodems en een bedreiging voor de leefbaarheid van de landbouw. Het landschap verloor niet alleen zijn veerkracht, maar ook zijn waarde als collectieve ruimte (T'Jonck, 2023). De gemeenschap, zoals die ooit bestond in het dorp met zijn hechte en inclusieve samenleving, verloor haar samenhang. De herkenbaarheid van dorps tradities en gewoonten vervaagde. Tegelijkertijd trok de dynamische stad als een magneet, en verloor het dorp op zijn beurt aantrekkingskracht en betekenis als centrum van verbondenheid.

De Vlaamse dorpen transformeren tot geïsoleerde eilanden, gekneld tussen harde grenzen en verliezen connectie met de ruimere omgeving (Boonen et al., 2024). De functie van dorpen wordt herleid tot een beperkt aantal activiteiten, waarvan slapen de voornaamste wordt (Van der Veen, 2009). Er wordt gesproken over **slaapdorpen of forenzensteden**, *plaatsen waar het merendeel van de inwoners enkel woont, terwijl andere activiteiten, zoals werken, elders plaatsvinden*. De segregatie van het Vlaamse landschap laat haar sporen na en opent een duidelijke kloof tussen mens en haar omgeving (Boonen et al., 2024). Het slaapdorp-effect wordt versterkt door de organisatie en planning van de architectuur en het dorp. Werk en recreatie komen ver buiten de dorpen te liggen, wat zorgt voor een soort van apocalyptisch straatbeeld, een impressie van stilte en verlatenheid (Van der Veen, 2009). Dit in contrast met de nood aan ademruimte en leegtes, geconnecteerd met het dorp. Het dorp lijkt daarmee gevangen in een paradox van stilte zonder rust, van leegte zonder verbinding.

Het ontbreken van verbindingen maakt dorpen steeds minder aantrekkelijk voor zowel jongeren als ouderen. De overwegend grote, vrijstaande eengezinswoningen verliezen hun aantrekkingskracht voor deze generaties (Symens Smith & Trevelyan, 2019). Het gebrek aan kleinschalige woonmogelijkheden dwingt hen vaak te kiezen voor te krappe appartementen in de stad (De Decker & Volckaert, 2020). Tegelijkertijd ontbreekt het in de dorpen aan een divers aanbod van activiteiten, waardoor ze hun levendigheid en aantrekkingskracht verder verliezen.

“Wonen betreft altijd meer dan de privacy en het comfort van de eigen woning. De waarde van het woonmilieu en de woonkwaliteit worden ook bepaald door hoe de woning is betrokken op de collectieve of publieke ruimte errond. Het statuut van de open ruimte rondom de woning en de mogelijkheid om openbare ruimte als bewoners te kunnen toe-eigenen, bepalen meer de kwaliteit van het wonen.”

(Wieërs, 2023, p.9)

Wat de essentie vormt van ‘goed wonen’, zijn de ervaringen die bewoners met zich meedragen. Het draait om plekken, stille leegtes, die zich onttrekken aan eigendom en controle. Door deze leegtes niet te dwingen in een vooraf bepaald kader of programma, blijven ze open en ontvankelijk, een voedingsbodem voor het onverwachte, waar het nieuwe kan ontkiemen en zich organisch kan ontvouwen (Van der Klei, 2023).

versnipperd landschap als laboratorium.

Verder (p.121-145) in deze thesis wordt de stad Genk als een casestudie gebruikt en wordt er geïllustreerd hoe de ontwikkeling en dominantie van infrastructuur heeft geleid tot een versnippering van de omgeving. Daarnaast wordt er een fictief scenario uitgeschreven waarin er via een visie en een masterplan wordt geduid hoe het gefragmenteerde Genk in de toekomst zich opnieuw kan uiteten als een verbonden geheel.

Deze infrastructuur en ontwikkelingen fungeren als nieuwe structurelementen in het Vlaamse landschap, maar gaan ten koste van tastbare verbindingen tussen dorpen en hun landschappelijke context. De grens tussen dorp en landschap wordt scherp en abrupt, waardoor twee werelden ontstaan die los van elkaar lijken te bestaan. Er is geen wederzijdse interactie of bewustzijn van wat zich in elkaars domein afspeelt. Hierdoor functioneren steden en dorpen als geïsoleerde eilanden in een versnipperd ruimtelijk mozaïek, volledig losgekoppeld van de natuurlijke en historische context van het landschap.

“Het vlakke Vlaamse land genereert geen sterk landschapsbeeld, [...] het gevolg hiervan is een verspreide bebouwing met een nagenoeg constante dichtheid.”
“Door haar gebrek aan natuurlijke elementen kan België, en Vlaanderen in het bijzonder, worden beschouwd als een ‘land zonder landschap’.”

(Smets, 2023)

Bas Smets verklaart de disconnectie in Vlaanderen door te wijzen op het gebrek aan een sterk en herkenbaar landschapsbeeld. Het land heeft niet de zorgvuldig gecultiveerde, door mensenhanden gevormde structuren van Nederland, noch de uitgesproken natuurlijke diversiteit van Frankrijk of Duitsland. De vlakke geografie, zonder duidelijke hoogtepunten of markante kenmerken, creëert een landschap dat kwetsbaar is voor de steeds verder oprukkende verstedelijking, de uitbreiding van wegen en infrastructuur, en de schaalvergroting van de landbouw (Vlaams Architectuurinstituut vzw, 2019). Hierdoor ontstaat een verspreide bebouwing, een netwerk van menselijke aanwezigheid dat zich bijna achteloos uitstrekt over het landschap, met een ogenschijnlijk constante intensiteit. België, en Vlaanderen in het bijzonder, lijkt door het ontbreken van robuuste natuurlijke elementen een leeg canvas, een gebied dat zich moeilijk vastlegt in een vaststaand beeld. Dit ‘land zonder landschap’ vormt echter een bijzondere paradox: juist door deze ogenschijnlijke leegte biedt het een unieke mogelijkheid. Het landschap, dat niet gedwongen wordt door vaststaande vormen of diepgewortelde beelden, wordt een experimenteel terrein, een laboratorium waar nieuwe ideeën en ontwerpen kunnen opbloeien (Vlaams Architectuurinstituut vzw, 2019).

noodzaak en instandhouding van leegte.

Het stedelijke weefsel van Vlaanderen opent een palet van mogelijkheden, waarin steden steeds vaker de nabijgelegen open ruimte opnieuw omarmen. Het platteland, ooit de stille achtergrond van menselijke activiteit, treedt vandaag naar voren als een arena van verandering.

Sommigen stellen dat heide geen ‘echte natuur’ is en daarom niet de moeite waard om te beschermen. Het is waar dat de heide, zoals we die vandaag kennen, haar ontstaan te danken heeft aan traditioneel landgebruik en daarmee kan worden gezien als een halfnatuurlijk systeem. Toch geldt hetzelfde voor vrijwel alle graslanden en bossen in Vlaanderen. De Vlaamse heide is een uniek natuurstype, een zeldzaamheid die nergens anders ter wereld voorkomt. Juist om die reden is het behoud en herstel van dit kwetsbare landschap niet slechts een optie, maar een dringende verantwoordelijkheid (Natuurpunt, z.d.). Tegelijkertijd biedt de integratie van de heide met haar omliggende landschappen een intrigerend ontwerpvoorbeeld. De grensgebieden, de transitiezones of gearticuleerde tussenruimten, kunnen worden herijkt tot een bijzondere schakel, waarin het samenspel tussen natuur en mens opnieuw vorm krijgt.

“Productieve landschappen zijn open ruimtes – groot of klein, stedelijk of landelijk – die zo beheerd worden dat ze ecologisch en economisch productief worden en maatschappelijke meerwaarde opleveren.”

(Viljoen, 2005)

De discipline van het ontwerpen van rurale ruimte blijft in Vlaanderen grotendeels onontgonnen terrein (ILVO et al., 2018). Toch biedt deze ruimte potentie: niet enkel als een functionele buffer, maar als een overgangsgebied, een fluïde zone waar stedelijke dynamiek en landelijke stilte elkaar ontmoeten. Hier ligt de kans om de grens tussen stad en platteland te vervagen, om het landschap opnieuw te laten ademen, niet als contrast, maar als continuïteit.

de gearticuleerde tussenruimte als verbinder van versnipperde landschappen.

Een bijkomende oorzaak van de versnippering van het Vlaamse lappendeken, was het ontstaan van transitiezones (Boonen et al., 2024). Deze zones ontstaan op locaties waar het landgebruik meerdere functies combineert (Cities of Making, z.d.). Ze kunnen uiteenlopende vormen aannemen en op verschillende plekken voorkomen.

Vanuit ecologisch perspectief bevatten transitiezones vaak de grootste diversiteit en interactie tussen verschillende landschapstypes. Een voorbeeld hiervan is een overgang tussen een cultuurlandschap en een stedelijk gebied, waar uiteenlopende activiteiten zoals wonen, winkelen, recreatie en landbouw plaatsvinden (Boonen et al., 2024). Een ander voorbeeld is een grensgebied tussen een natuurgebied en een woonwijk, waar de scherpe scheiding tussen het natuurlijke en het door de mens gecreëerde landschap vervaagt.

Transitiezones zijn per definitie gebieden waar twee of meer landschapstypen elkaar ontmoeten en geleidelijk in elkaar overgaan, waardoor nieuwe interacties en dynamieken ontstaan (Kerneck et al., 2022).

Twee gekende landschappen die in Vlaanderen aan elkaar grenzen zijn het natuurlandschap en het dorpslandschap.

Een natuurlandschap is een landschap dat ontstaan is zonder of met minimale menselijke ingrepen.

Een dorpslandschap is op zijn beurt een landschap behorend tot de bebouwde kom van een gemeente op het platteland (Molema & Olthoff, z.d.). Het zijn net deze grensgebieden, ook gekend als transitiezones, die een cruciale rol spelen in het verweven van beide landschappen. Het is van essentieel belang dat deze transitiezones vorm worden gegeven en als een schakel kunnen worden ingezet om te zorgen dat menselijke ontwikkeling en natuurlijke habitats kunnen co-existeren.

Het ontwerpen van deze transitiezones kan ervoor zorgen dat er een duurzame transitie ontstaat en dat deze landschappen elkaar niet enkel meer raken, maar net gaan versterken (Boonen et al., 2024).

derde landschap als gecreëerd verval.

De Industriële Revolutie bracht in de eerste helft van de twintigste eeuw een krachtige verstedelijkingsgolf op gang. In de decennia daarna, tijdens de tweede helft van de twintigste eeuw, nam suburbanisatie het roer over. Mensen trokken naar randgemeenten en het platteland, wat niet alleen leidde tot een versnippering van het landschap, maar ook tot een exponentiële groei van het gebouwde patrimonium in Vlaanderen.

Deze expansie ging gepaard met een recordaantal grote infrastructuren, industriële zones en loodsen. Het ontbreken van een sterke ruimtelijke visie tot ver in de twintigste eeuw resulteerde in een wijdverspreide bebouwing: lintbebouwing, individuele woningen en een gebrek aan samenhangende planning. Onder deze druk kwamen zowel landschappen als historische gebouwen in het gedrang, slachtoffer van een ongebreidelde bouwwoede.

Vandaag zien we de keerzijde van deze ontwikkeling. Veel van deze ruimtes staan leeg, wat resulteert in verval en de opkomst van wat Rem Koolhaas **junkspace** noemt, *de residuen van menselijke activiteit, het onafwendbare product van modernisering*. Volgens Koolhaas is junkspace geen architectuur, maar een bijproduct. Het is een ruimte zonder richting, betekenis of ziel (Koolhaas, 2016).

Caitlin DeSilvey richt zich juist op deze junkspace als een potentieel transitiegebied. In haar concept van **curated decay** of gecureerd verval, vindt ze nieuwe waarde in wat anders als verlies wordt beschouwd. Deze benadering vormt een interdisciplinaire herinterpretatie van de ruïne, waar historische en filosofische diepgang samenkomen met een bewust narratief. Hierin ligt een kans: junkspace wordt een verbindende schakel, een ruimte waar landschappen, herinneringen en mogelijkheden samenkomen in een nieuwe harmonie (DeSilvey, 2017).

gebrek aan trage wegen als verbinder van landschappen in de gearticuleerde tussenruimte.

Vlaanderen is een versnipperd landschap, waarin de nood aan verbindingen die landschappen, bewoners en publieke ruimte samenbrengen steeds urgenter wordt. De gearticuleerde tussenruimte kan hierin een sleutelrol spelen: een overgangsruimte die niet alleen verbindt, maar ook een dialoog aangaat tussen open landschap, menselijke aanwezigheid en de leefbaarheid van dorpen. Hoewel het ontwerpen van deze overgangszones nog een onontgonnen terrein is, biedt het een cruciale kans om dorpen opnieuw te verankeren in hun omgeving en hun leefbaarheid te versterken.

Deze verbinding mag niet langer bestaan uit over gedimensioneerde infrastructuur, maar moet aansluiten bij de menselijke schaal, een netwerk van trage wegen. Volgens Trage Wegen VZW is de afgelopen decennia een aanzienlijk deel van deze paden verloren gegaan. Ze verdwenen onder nieuwe verkavelingen en industrieterreinen, werden afgesloten door eigenaars, of raakten in verval door een gebrek aan onderhoud. De trage weg biedt echter meer dan een route; het is een zachte verbinding waarin het landschap ademt en bewoners zich verbinden met hun omgeving. Hier ontstaat een netwerk dat niet enkel doorlaat, maar ook uitnodigt, een grens die vervaagt en een ruimte die verbindt (VZW, 2024).

De trage weg heeft ook zijn intrede gemaakt in het Genkse landschap, maar lijkt vaak abrupt te stoppen wat ook een bijdrage levert aan het gefragmenteerde karakter van de stad. Als we inzoomen op het transitiegebied (*het vliegveld van Zwargberg*) tussen het heidelandschap Opglabbekeerzavel en de Zwartberg Noord-Oost tuinwijk, dan zien we dat er een heleboel trage wegen aanwezig zijn, maar dat deze vaak abrupt stoppen en dat er heel wat verbindingen tussen de verschillende trage wegen ontbreken.

Door op strategische plaatsen verbindingen te voorzien worden de twee landschappen opnieuw met elkaar verbonden op maat van de zachte weggebruiker. Een groenpad kan worden toegevoegd om dit nog extra te accentueren.

Een groenpad *is een pad die verschillende landschappen met elkaar verbindt.*

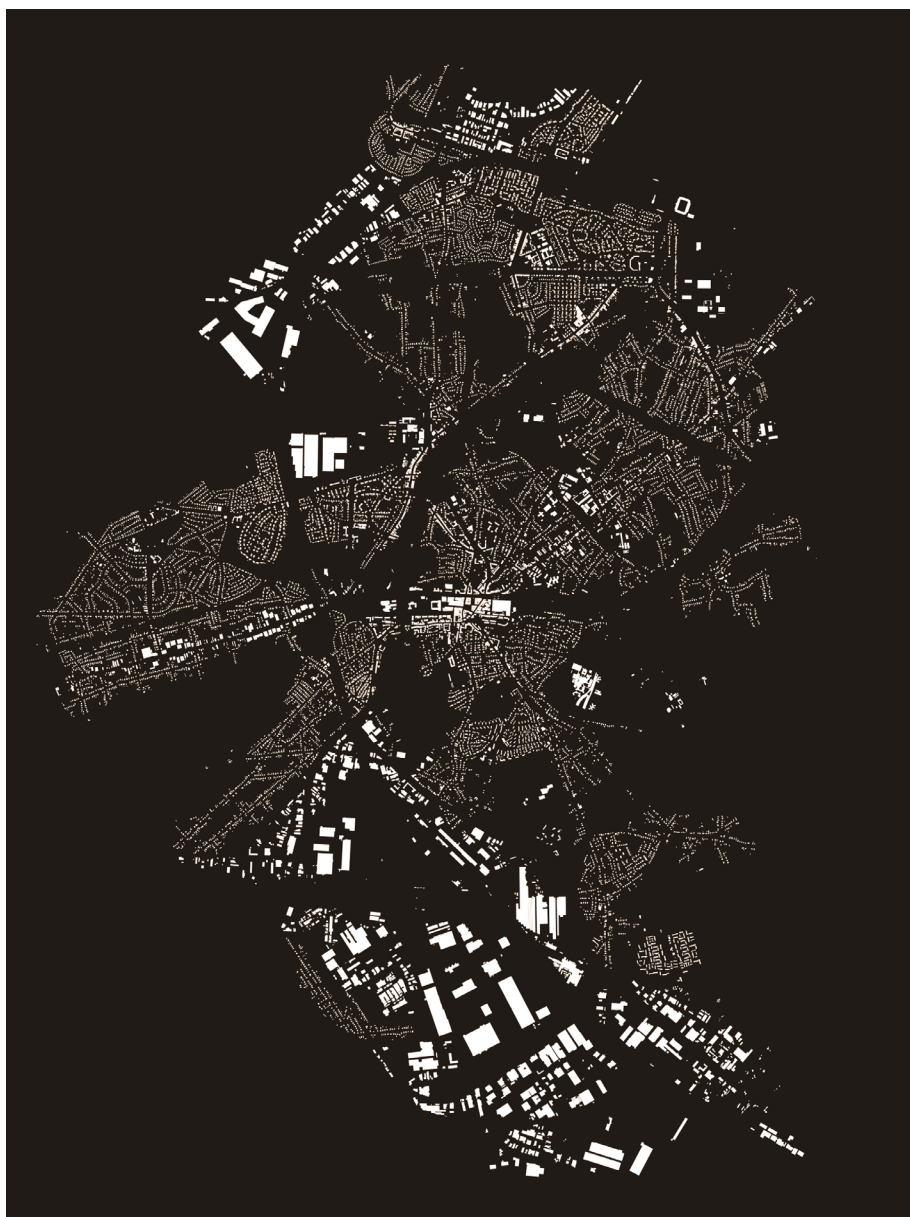

[casus genk/masterplan.]

van kolenspoor tot ringstructuur: *centraliteiten in verbinding*

voorwoord.

De stad Genk wordt als een casestudie gebruikt waarbij er een fictief scenario wordt uitgeschreven waarin er via een visie en masterplan wordt geduid hoe het gefragmenteerde Genk in de toekomst zich opnieuw kan uiten als een verbonden geheel. Het scenario '**van kolenspoor tot ringstructuur: *centraliteiten in verbinding***' werd geschreven door Cuyt Thomas, Curinckx Mathies, Declerck Augustin en Dekens Bram. Dit scenario wordt gevisualiseerd en onderbouwd aan de hand van een visiekaart, die de toekomstvisie van Genk verbeeld, en een bijhorend masterplan die inzoomt op een collectief projectgebied waarbij elke schrijver in een later stadium een individueel project uitwerkt die de thema's van de gezamenlijke visie omtrent de stad Genk aankaarten.

[65]
Cuyt, T., et al.
Genk invers.
2024

inleiding.

Genk is een waardevolle stad met een rijke geschiedenis, die zich als een kameleon telkens heeft aangepast aan de socio-economische omstandigheden van haar tijd. Wat ooit een dorp was dat landschapschilders aantrok, evolueerde naar een mijnbouwmetropool en uiteindelijk een belangrijke industriële autostad. Genk heeft vele transformaties doorgemaakt, maar de vraag dringt zich nu op: **Waar moet Genk naartoe evolueren?**

Genk is uniek binnen Vlaanderen, niet organisch gegroeid zoals klassieke steden met een historische kern zoals Antwerpen of Leuven. In plaats daarvan is de stad opgebouwd uit een verzameling van wijktypes en fragmentarische planningsconcepten, telkens beïnvloed door de gangbare ideeën van een specifieke periode. Dit heeft geleid tot een onsamenvattend stedelijk weefsel dat eerder lijkt op een verstedelijkte regio dan op een traditionele stad. Deze eigenaardige structuur maakt van Genk een typische “**rasterstad**”, *een concept uit het Witboek Stedenbeleid (2003), dat staat voor een flexibele en vernieuwende manier van denken over stedelijke ontwikkeling*. Genk fungeert als een pars pro toto voor Vlaanderen, waar de grenzen tussen stad en platteland steeds meer vervagen door suburbanisatie.

Net zoals Vlaanderen is Genk een lappendeken van versnipperde bebouwing, zonder duidelijke hiërarchie en met meerdere centrale plekken in plaats van één duidelijke kern. Deze kenmerken typeren en vormen de identiteit van de stad. Toch brengt deze structuur ook uitdagingen met zich mee. De wanorde die ontstaat door de dominantie van de auto in het stedelijk landschap maakt duidelijk dat Genk nood heeft aan een nieuwe ordening en een heldere visie. Om te floreren als een sterke stad, moet Genk inzetten op structuur, samenhang en een duidelijke toekomststrategie. Alleen door te streven naar een evenwicht tussen wonen, werken, mobiliteit en ruimtelijke kwaliteit kan de stad haar unieke identiteit behouden én zich ontwikkelen tot een plek waar levenskwaliteit centraal staat. Genk heeft de potentie om een pionier te zijn in het omgaan met versnipperde verstedelijking, maar daarvoor is een gedurfde en

[66]
Curinckx, M.
Straatbeeld Genk.
2024

thematische pijlers.

Op schematische wijze presenteren we een strategie om Genk opnieuw structuur en samenhang te geven, gebaseerd op drie thematische pijlers die samen leiden tot een heldere en duurzame toekomstvisie: mobiliteit, centraliteiten, en natuur. Hierdoor bouwen wij aan een toekomst die niet alleen gestructureerd en leefbaar is, maar ook zijn unieke identiteit behoudt. Het heractiveren van oude netwerken, het versterken van wijken en het inzetten op natuur maken van Genk een voorbeeldstad voor duurzame en innovatieve stedelijke ontwikkeling.

thema 1: mobiliteit

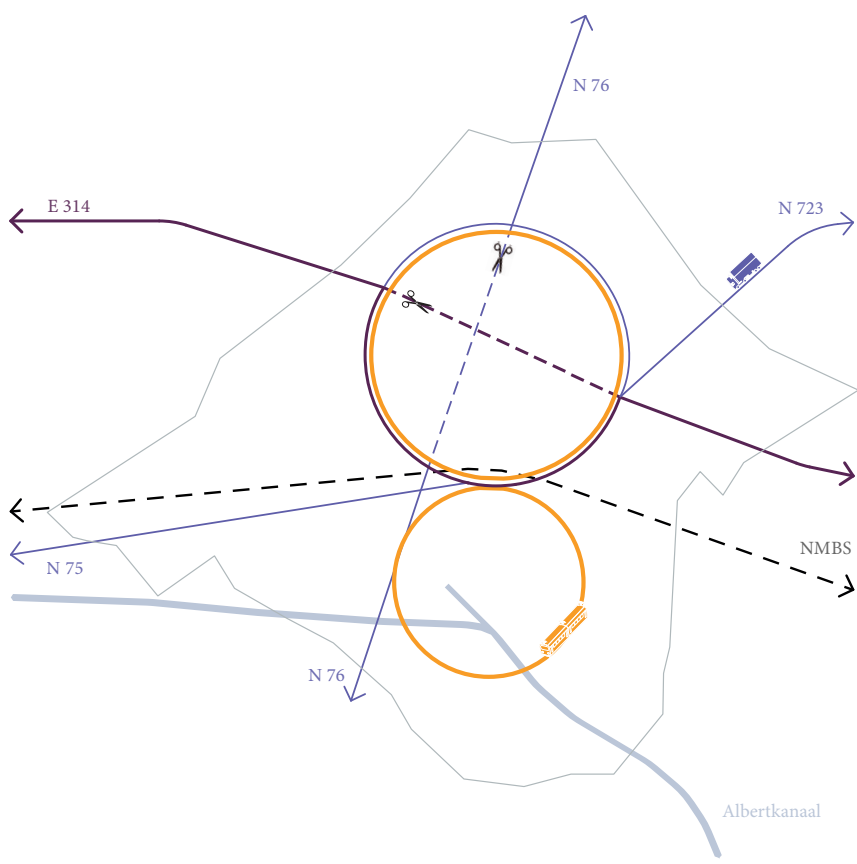
Mobiliteit vormt de eerste en belangrijkste uitdaging. Genk is een uitgestrekte en versnipperde stad, waardoor mobiliteit complex en onoverzichtelijk is. In tegenstelling tot concentrisch gegroeide steden zoals Antwerpen of Leuven, ontbreekt in Genk een duidelijke mobiliteitsnetwerk. Als doorkruisstad wordt Genk bovendien in tweeën gedeeld door de E314 (noord-zuid) en de N76 (oost-west), waardoor de stedelijke samenhang verder wordt ondermijnd.

Een oplossing ligt in het heractiveren van het oude kolenspoor, dat tijdens de mijnperiode fungeerde als de belangrijkste mobiliteitsader van de stad. Dit spoor kan worden omgevormd tot een nieuwe ringstructuur die alle belangrijke zones in Genk met elkaar verbindt en de stad opnieuw als één geheel doet functioneren. Deze ring maakt het mogelijk om de huidige splitsende verkeersassen te verminderen, waardoor wijken worden herenigd en er een duidelijke stedelijke hiërarchie ontstaat.

Daarnaast speelt Genk's industriële identiteit een centrale rol in deze strategie. Het is van cruciaal belang om de internationale industriezone Genk-Zuid, gelegen aan het Albertkanaal, optimaal te verbinden met de woonwijken. Dit stimuleert de woon-werkrelatie en versterkt de integratie van industrie in het stedelijk netwerk.

Het voorgestelde mobiliteitsplan resulteert in een achtvormige structuur die de stad verbindt en tegelijkertijd overzicht en orde brengt.

Openbaar vervoer krijgt een prominente plaats in deze visie. We stellen een hiërarchisch systeem voor waarin primaire routes de achtvorm volgen en dienen als hoofdnetwerk. Secundaire routes de centraliteiten onderling verbinden en aansluiten op de ring. Voor het openbaar vervoer kiezen we bewust voor tramlijnen, een duurzame en ecologisch verantwoorde oplossing. Met deze mobiliteitsaanpak kan Genk transformeren van een autostad naar een autoluwe stad, wat essentieel is voor het verhogen van de leefbaarheid en het creëren van een toekomstbestendige stedelijke omgeving.

Mobiliteit

[68]
 Cuyt, T., et al.
Schema mobiliteit Genk.
 2025

thema 2: centraliteiten

Genk wordt gekenmerkt door depolarisatie en versnippering, wat resulteert in een onduidelijke en moeilijk leesbare stedelijke structuur. De stad bestaat uit een verzameling wijken, elk met een zekere autonomie. Deze beschouwen we als “*Genk centrum met zijn dorpen*.” Door de eigen identiteit van elke wijk te versterken, streven we naar een grotere stedelijke samenhang en een herkenbare stedelijke identiteit.

Eén van de grootste obstakels voor deze samenhang is de aanwezigheid van lintbebouwing. Deze verstoort de ontwikkeling van duidelijke centra en belemmert de leesbaarheid van het stedelijk landschap. Door in te zetten op het versterken van bestaande centra, kunnen omliggende gebieden zich op natuurlijke wijze aanpassen en verduidelijken. Dit principe geldt niet alleen voor woongebieden, maar ook voor werkgebieden, die een heldere identiteit nodig hebben.

De verschillende zones binnen Genk krijgen elk een specifieke rol en functie:

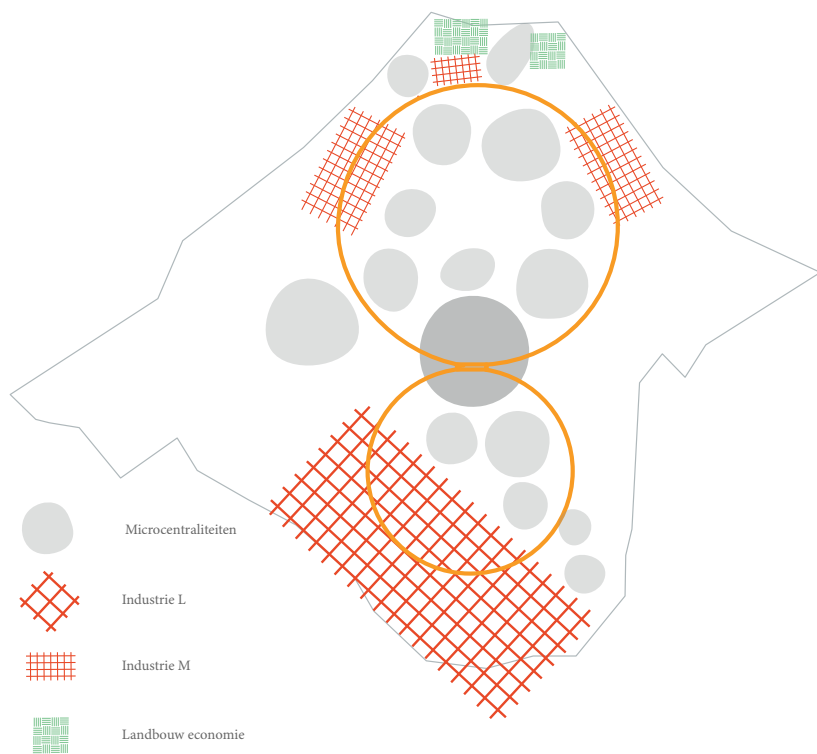
Genk-Zuid: Een internationale industriezone langs het Albertkanaal, die als economische motor van de stad moet worden gestimuleerd en beter verbonden met de stedelijke bevolking.

Genk-Noord: Een kleinschaligere industriezone aan de nieuwe ring, die dient als overgangsgebied tussen wonen en natuur.

Zwartberg: Een zone gericht op lokale ambacht en handel, met een focus op het versterken van lokale voedselketens en gemeenschapsinitiatieven.

Thorpark: Het innovatieve hart van Genk, waar wetenschap en technologie centraal staan, bekend als de “hersenen” van de stad.

Door deze centraliteiten te versterken en heldere functies toe te kennen, ontstaat een veerkrachtig stedelijk netwerk dat wonen, werken en handel naadloos integreert. Dit draagt bij aan een meer samenhangend en toekomstgericht Genk, waarin elke zone zijn eigen bijdrage levert aan de stedelijke dynamiek.

Wonen - werken

thema 3: natuur

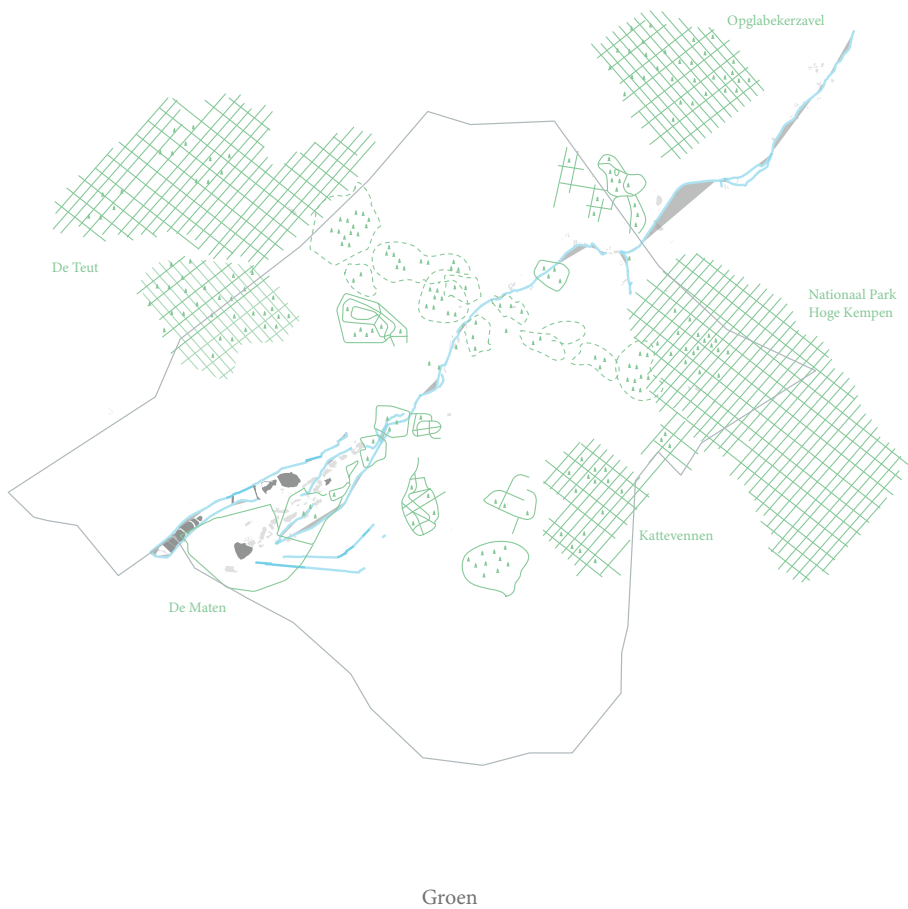
Natuur wordt ingezet als verbindende factor binnen het stedelijk landschap. Door het elimineren van de noord-zuid- en oost-west-verbindingen ontstaan nieuwe groene corridors die de stad met elkaar verbinden. Dit niet enkel op ecologisch niveau, maar ook op sociaal niveau. Deze groene aders maken van Genk niet alleen een leefbare stad, maar versterken ook de relatie tussen stad en landschap en brengen de Genkenaar dichterbij zijn natuur.

Bijzondere aandacht gaat uit naar de bescherming van het unieke heidelandschap dat Genk typeert. Tegelijkertijd streven we naar het vergroten van de biodiversiteit in stedelijke gebieden door ontharding en het verwijderen van stukken lintbebouwing op basis van diverse parameters. Dit opent ruimte voor duidelijke, groene verbindingen die zowel ecologische als recreatieve waarde hebben.

Onder recreatieve waarde zien we functies die iets teruggeven aan de bewoners en bezoekers. Dit kan gaan van ontmoetingsplekken tot speeltuinen voor de allerkleinsten. De ecologische waarde versterken en heropwaarderen gebeurt door middel van de landbouw terug dichterbij de mens te laten komen. Jarenlang gedomineerd door verscheidene hoeves en potstallen die het landschap wisten te versterken, nu volledig verdwenen.

De vraag reist hoe we de kloof tussen de mens, zijn voedsel en landschap kunnen overbruggen. Het herstellen van het heidelandschap door plaggen en gecontroleerde branden spreekt voor zich, maar is er een manier om een symbiose te genereren tussen mens, natuur en voedselproductie. Met andere woorden:

Kunnen we in deze vluchtige samenleving een manier vinden om terug te gaan naar de landschappen die de landschapschilders van vroeger wisten te vereeuwigen op doek?

visie.

De visiekaart biedt een heldere visualisatie van de voorgaande schema's, waarin de drie thematische pijlers – mobiliteit, centraliteiten en natuur – als lagen over elkaar zijn gelegd. Dit overzicht brengt de belangrijkste accenten van onze visie voor Genk duidelijk in kaart.

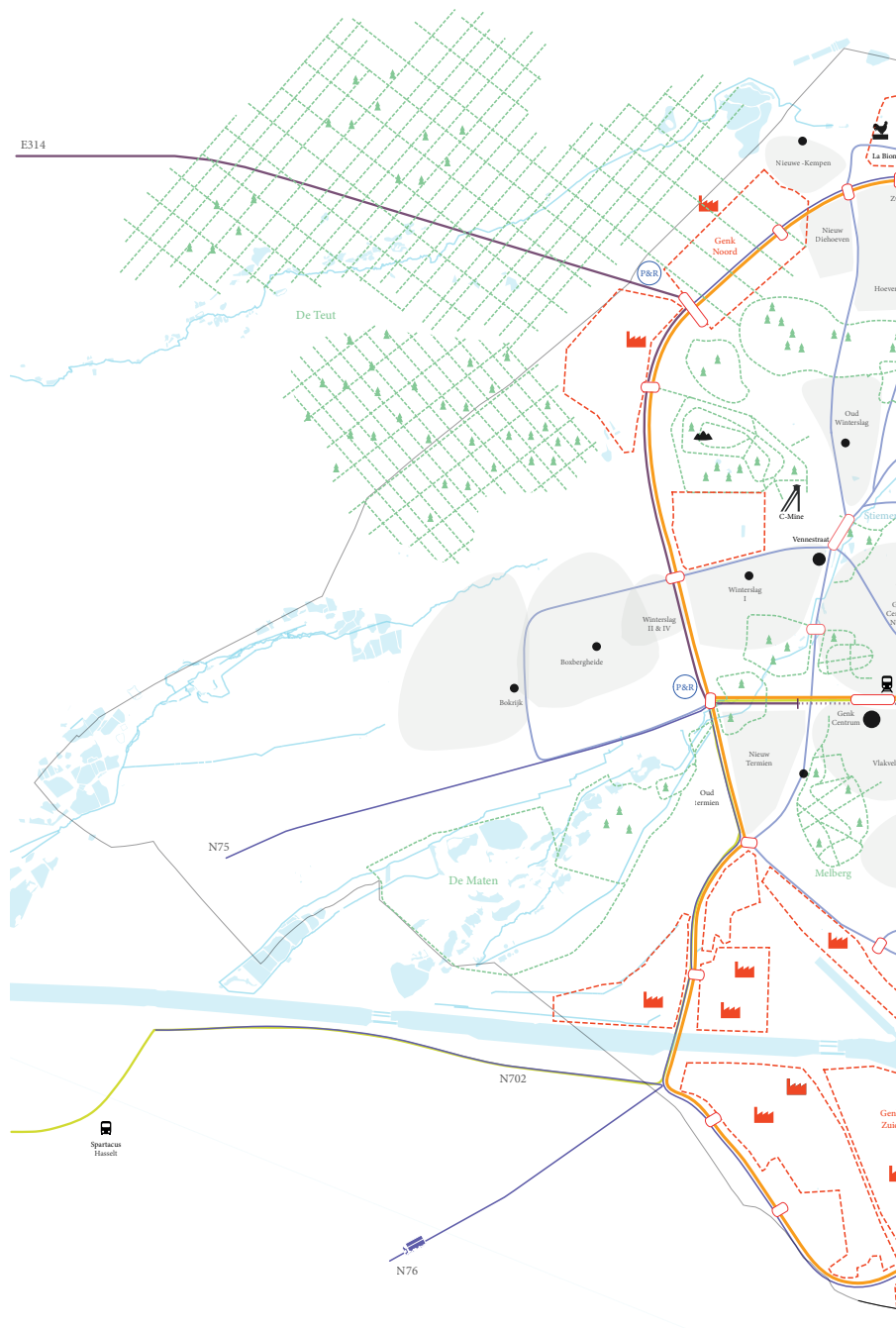
Een centraal doel van deze visie is om van Genk een 15-minutenstad te maken. Door een hiërarchisch en overzichtelijk mobiliteitssysteem te introduceren, verbeteren we de verbindingen tussen wonen en werken. Dit systeem zorgt niet alleen voor efficiënt vervoer, maar verhoogt ook de leefkwaliteit voor de inwoners.

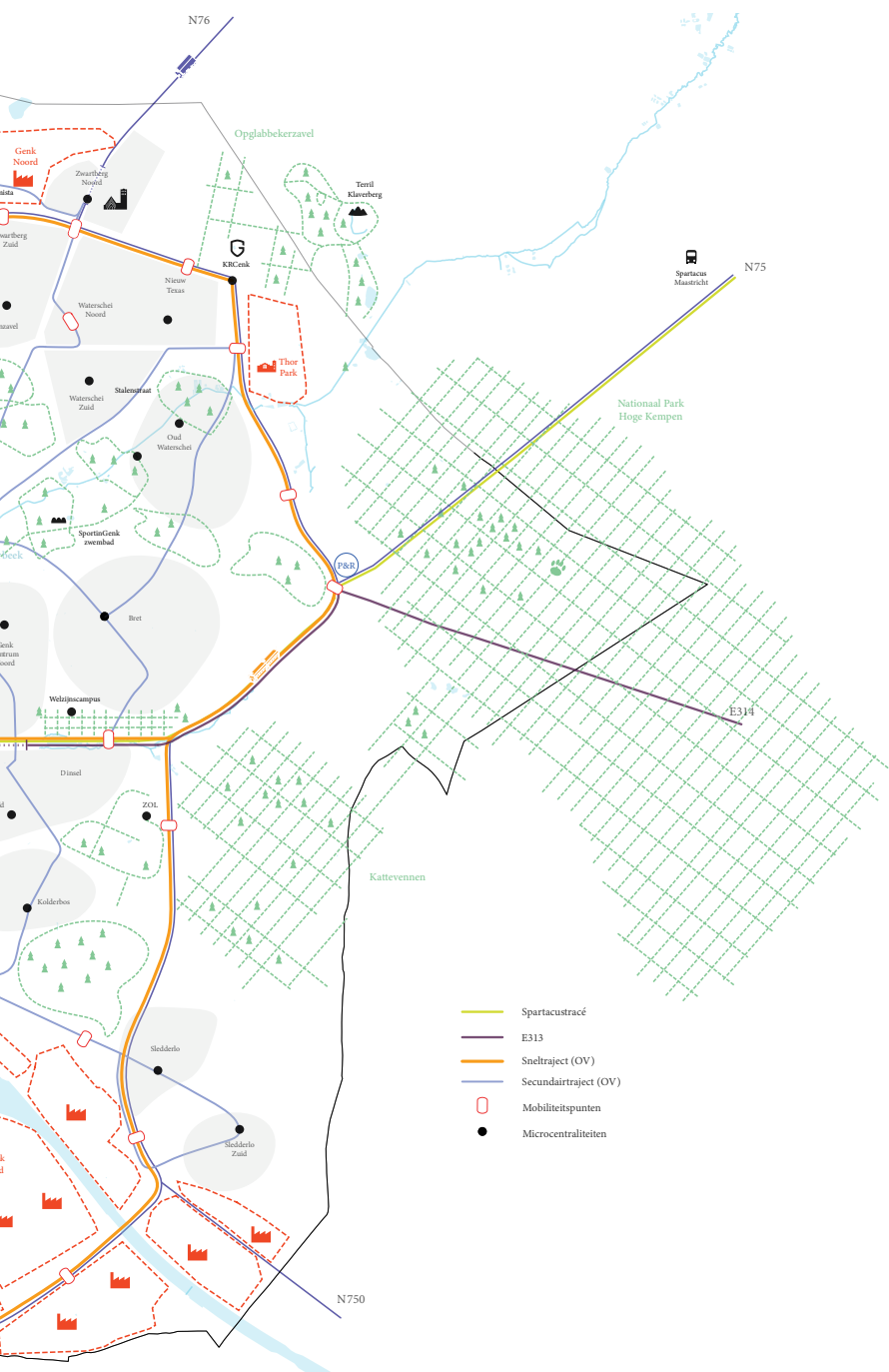
Binnen de nieuw gevormde ring ligt de focus op kwalitatief wonen in een autoluwe stad. Hier worden lokale handel en verschillende centra actief gestimuleerd, waardoor de stedelijke dynamiek wordt versterkt en de cohesie binnen de wijken toeneemt.

De noordelijke regio van Genk krijgt een specifieke identiteit, met een focus op kleinschalige industrie, ambacht en landbouw. Dit gebied vormt een harmonieuze overgang tussen stedelijk en natuurlijk landschap, waarbij lokaal ondernemerschap en duurzame productie centraal staan.

In het zuiden, rond het Albertkanaal, richten we ons op de ontwikkeling van nationale en internationale industrie. Dankzij haar strategische ligging aan de grens met Nederland en Duitsland wordt Genk gepositioneerd als een cruciale logistieke en industriële hub binnen Europa. Dit maakt van de stad een belangrijke spil in grensoverschrijdende handel en samenwerking.

Deze geïntegreerde visie brengt mobiliteit, wonen, handel en industrie samen in een evenwichtig geheel, waarbij Genk niet alleen een aantrekkelijke stad wordt voor haar inwoners, maar ook een sterke economische speler in de regio.

genk-noord patronen.

Met deze categorisatie constateren we dat het noorden van Genk (Zwartberg) een rijke diversiteit aan gemeenschappen herbergt. Deze gemeenschappen functioneren over het algemeen goed, maar er zijn enkele cruciale ankerpunten die verder gedefinieerd en versterkt moeten worden om de onderlinge samenhang te bevorderen en het sociaal weefsel te versterken.

Bij deze analyse komt het voormalige kolenspoor naar voren als een opvallende en betekenisvolle structuur in het stedelijk weefsel. Dit spoor, dat vandaag de dag niet meer in gebruik is, vertegenwoordigt een belangrijke ruimtelijke en mobiliteitskans. Door deze infrastructuur nieuw leven in te blazen, kan het fungeren als een strategische verbinding die Genk ondersteunt in het ontwikkelen van een toekomstgerichte mobiliteitsvisie, waarin duurzaamheid en toegankelijkheid centraal staan.

Daarnaast speelt de functieverdeling in dit gebied een prominente rol. Dit biedt mogelijkheden om nieuwe stedelijke typologieën te introduceren die de interactie tussen wonen en werken kunnen verbeteren. Door slim gebruik te maken van bepaalde betekenisvolle ankerpunten kan een sterk samenhangende en vloeiendere gemeenschap worden gerealiseerd. Op deze manier ontstaat een dynamische en veerkrachtige stedelijke omgeving die aansluit bij de behoeften van de diverse gemeenschappen in Zwartberg.

Nieuwe tuinwijk
1950

Tuinwijk
1920-1930

Industrie

Bouwblok lage dichtheid
1960

Bouwblok hoge dichtheid

Bouwblok
1970

Villa lint
1920-1930

Lint

Types bebouwing

genk-noord natuur.

In groot contrast staan de Genkse bossen. Deze worden allesbehalve getypeerd door een diversiteit aan boomsoorten. Zoals reeds geweten bestond voor de 19e eeuw grotendeels uit heide. Met de komst van de mijnen besloot men om de heide om te toveren in een winstgevend integraal bebost landschap om tot een snelle houtproductie te komen. Dit om stuthout voor de mijnen produceren.

Dit resulteerde in eentonige bossen die bestaan uit grove den of Corsicaanse den. De ondergroei bestaat uit niet inheemse soorten zoals de Amerikaanse vogelkers en eik. Dit soort bossen hebben een zeer beperkte ecologische waarde en zijn uitermate kwetsbaar voor de gevolgen van de klimaatverandering.

Uiteraard bleven enkele bossen en heides gespaard van de ontginning. Deze bossen zijn uiterst zeldzaam en van hoge ecologische waarde. Ze worden getypeerd door de volgende soorten: Winterlinde, Boskers, Esdoorn, Tamme Kastanje, Wintereik etc. Ondanks de niet vruchtbare ondergrond wisten deze bomen hier toch te groeien. Dit is te danken aan het constant begrazen van vee. Doordat twijgjes en dunne takken werden opegeten ontstonden er ruigere takken en struikgewassen. Verder werd ver voor de 19e eeuw het hout gebruikt als kaphout om huizen te voorzien van warmte. Door het constant verkorten van de struiken wisten de struiken een ruige structuur aan te nemen en verder te groeien tot bossen. Dit resulteerde in unieke bossen zoals het Luciebos dat tot op de dag van vandaag van hoge ecologische waarde is. Opvallend is ook de geringe oppervlakte aan landbouw, dit uiteraard omwille van de lage vruchtbaarheid van de grond.

De stad Genk kent een bijzonder natuurgebied, namelijk Opglabbekerzavel. Op dit unieke stukje landschap van droge heide, stuifzanden, en open bossen focust werd er in deze thesis een diepe focus gelegd.

genk-noord masterplan.

De inventarisatie van de bebouwingstypes in het noorden van Genk toont aan dat de wijken door de jaren heen gestaag zijn gegroeid. Elke wijk heeft zijn eigen identiteit en is op zichzelf goed georganiseerd. Echter, de verbindingen tussen deze wijken functioneren niet optimaal, wat leidt tot een gevoel van isolement. Hoewel er binnen de wijken sprake is van een zekere orde, ontbreekt deze samenhang op een hoger niveau.

Om deze kloof te dichten, stellen we voor om schakelpunten te creëren: plekken waar interwijkelijke activiteiten kunnen plaatsvinden. Deze schakels fungeren als verbindende elementen die de samenhang tussen wijken versterken en ruimte bieden voor ontmoetingen en gemeenschapsactiviteiten.

De industriële zones in het noorden van Genk vormen een andere uitdaging. De overgang tussen industrie en woonwijken is abrupt, wat leidt tot minder kwalitatieve ruimtes en een gebrek aan harmonie. Om dit probleem aan te pakken, richten we ons op het versterken van de woon-werkrelatie. Het heractiveren van het voormalige kolenspoor speelt hierin een cruciale rol als mobiliteits ader tussen woonwijken en industrie.

Niet alleen een sociale kloof wordt overbrugd, ook de versnippering van verscheidene vormen van natuur worden opnieuw met elkaar verbonden. Ze keren terug naar hun oorsprong en kunnen terug uitgroeien tot een ecologisch waardevolle long binnen Genk. Niet enkel komt de natuur terug bij de mens, we zetten ook terug sterk in op landbouw. Via landbouw is men in staat het oorspronkelijke heidelandschap van Genk terug in zijn glorie te doen herstellen. Op deze manier wordt ook de kloof tussen mens en voedsel verdicht.

Bovendien zien we de industriezones niet alleen als productieve gebieden, maar ook als transitiezones tussen wonen en natuur. Door deze zones beter te integreren in het stedelijk weefsel, kunnen we niet alleen de ruimtelijke kwaliteit verbeteren, maar ook een duurzame relatie creëren tussen werken, wonen en de natuurlijke omgeving.

Deze visie biedt een kader waarin verbindingen en transitie centraal staan, met als doel Genk-Noord te transformeren tot een gebied met meer samenhang, kwalitatieve ruimten en een sterkere interactie tussen wijken, industrie, landbouw en natuur.

Binnen het masterplan hebben we voor enkele zones een visie en scenario neergeschreven die wij als interessant en zeer potentieel ervaren. *De scenario's zijn terug te vinden in bijlage (pp.288-297).*

interessante zones

1. minderbroedersite als microcentraliteit

focus op: educatie - opvang - wonen

2. flexibele skeletstructuren voor collectieve groen

focus op: industrie - natuur

3. binnen, buiten en erop

focus op: ambacht - landbouw - wonen - onderwijs - zorg

4. thorpark

focus op: innovatiecenter - wetenschap

5. van heide tot huiskamer

focus op: natuur - wonen - voedsel - landbouw

[consilium/project.]

een non-place als landschapsverbinder *de heropwaardering van het heidelandschap*

voorwoord.

In volgend onderdeel van deze thesis wil ik ontwerpmatig een antwoord bieden op de eerder gestelde onderzoeksvraag:
Hoe kan gecureerd verval zich manifesteren als de gearticuleerde tussenruimte en fungeren als een duurzame, ruimtelijke verbinding tussen leegte en massa in het versnipperde Vlaamse landschap waarbij het landschap opnieuw ademruimte vindt in de dialoog tussen vergankelijkheid en continuïteit?

Meer specifiek, hoe kan het vliegveld in Zwartberg met zijn aanhangende loodsen functioneren als een verbinder van twee gefragmenteerde landschappen, het omliggende heidelandschap Opglabbekerzavel en de Zwartberg Noord-Oost tuinwijk?

De analyse start met een korte terugblik op het heidelandschap, dat het vertrekpunt vormde van deze verkenning. Vervolgens wordt de focus stelselmatig verscherpt, van het litteken in het landschap, over de ontwikkeling van ontwerpstrategieën voor de herbestemming van loodsen, tot de concrete herbestemming en uitwerking van één gekozen loods met strategische ligging als projectvoorstel.

[75]
Cuyt, T., Stad Genk.
Inplantingsschilderij.
2025

van versnippering tot rewilding.

In voorgaand onderzoek werd er door de eeuwen heen gekeken hoe het heidelandschap van Opglabbekerzavel alsmaar meer grond was verloren en dreigde te verdwijnen. Het belang van dit unieke Vlaamse landschap met zijn enorme biodiversiteit aan fauna en flora moet ondertussen voor jullie als lezer duidelijk zijn, alsook de reden waarom ik pleit voor het herstellen en beheren ervan. Op (pp.78-82) werd geschreven over het belang van heideherstel en heidebeheer voor het landschap van Opglabbekerzavel. Een visie die ik samen deel met Agentschap Natuur & Bos. Deze kerngedachte vormde de start van mijn ontwerpvisie.

Na de bespreking van een nieuwe visie voor de stad Genk met een bijhorend masterplan (pp.121-145), landen we op een projectgebied. Binnen dit gebied pleit ik voor een proces van rewilding, waarbij het heidelandschap wordt doorgetrokken over het vliegveld, tot in de Zwartberg Noord-Oost tuinwijk.

Rewilding is een vorm van ecologisch herstel waarbij de nadruk ligt op het verminderen van menselijke controle en het vertrouwen op ecosysteemprocessen om de hersteldoelstellingen te bereiken. Oorspronkelijk ontwikkeld voor de bescherming van grote, aaneengesloten gebieden ('wildernis'), heeft het concept van 'rewilding' zich recentelijk ontwikkeld tot een procesgerichte, dynamische benadering die de autonomie van natuurlijke processen ('wildheid') benadrukt. De potentiële sociaaleconomische voordelen van nieuwe koolstofkredietregelingen, in combinatie met lage uitvoeringskosten, zouden kunnen leiden tot "klimaatsslimme herbebossing" - dat wil zeggen een strategie om de klimaatvoordelen van herbebossing zodanig te vergroten dat synergieën met andere milieu- en maatschappelijke behoeften worden gecreëerd (Wageningen University & Research, z.d.).

Dit rewildings proces zorgt ervoor dat specifieke fauna en flora van het heidelandschap terug kunnen floreren. Eerder werd er nauwkeurig onderzoek gedaan naar en een atlas gemaakt van de specifieke fauna en flora die terug te vinden zijn in Opglabbekerzavel (pp.258-286).

Vanuit dit gedachtegoed werd er een visie gevisualiseerd over het vliegveld van Zwartberg, waarbij zoals eerder besproken de vliegfunctie wordt verplaatst (pp.72-78). Door de verplaatsing van deze functie komt er een grote restruimte vrij, deze restruimte wordt grotendeels onthard om ruimte te creëren voor het rewildings proces.

De volgende pagina verbeeldt hoe Opglabbekeerzavel na rewilding er in de toekomst zal uitzien. De luchtfoto (*links*) toont de bestaande situatie, het versnipperde heidelandschap en de luchtfoto (*rechts*) toont de toekomstige situatie, het vliegveld na rewilding van het heidelandschap en na de ontharding vervan.

In bijlage op (pp.249-256) zijn de verschillende stappen met nodige uitleg voor heideherstel en heidebeheer terug te vinden, net zoals het archief en de analyse van de fauna en flora op (pp.258-286).

[76]
Cuyt, T.
Versnipperd heidelandschap.
2025

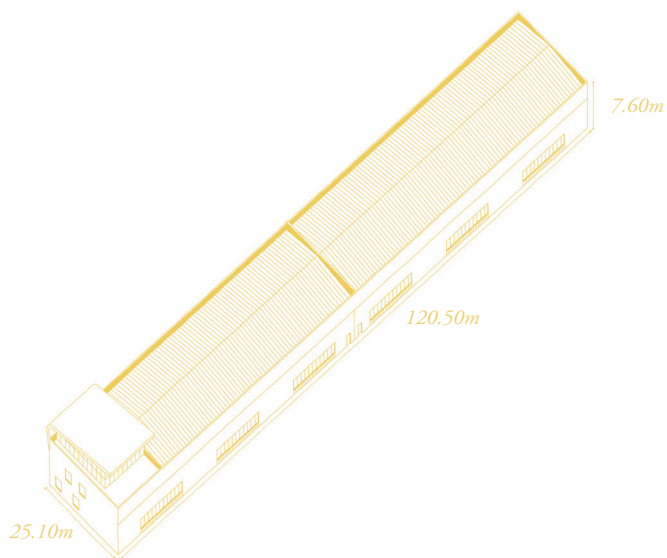
[77]
Cuyt, T.
Heidelandschap na rewilding.
2025

van vliegtuigloods tot vliegtuigloods.

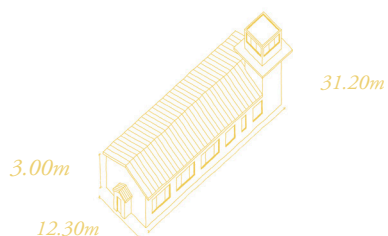
De restruimte van het voormalige vliegveld van Zwartberg, is een litteken in het landschap, een discontinuïteit voor het heidelandschap. De eerste stap in het zoeken naar een nieuwe continuïteit voor het heidelandschap is op vorige pagina's reeds beschreven. Deze restruimte is de thuisbasis van zeven vliegtuigloodsen, die verplaatsing van de vliegfunctie naar Aero Kiewiet ombestemd achterblijven.

Volgens Desilvey kan het overgebleven vliegveld met zijn aanhangende loodsen omschreven worden als gecureerd verval, Koolhaas zou dit dan weer omschrijven als junkspace. Dit residu van het postmodernisme, hetgeen erachter blijft als wanneer wij als mensen er gepasseerd zijn, ben ik gaan archiveren en analyseren. In dit archief is er telkens een uitspraak gedaan over welke loodsen ikzelf hergebruik of afbreek voor mijn individueel project en welke loodsen ik als herbestemmingswaardig of sloopwaardig voor derde partijen beschouw. Sommige loodsen zijn nog recent gebouwd en beschikken over een zeer bruikbare structuur, meer specifiek de gekozen loods voor mijn individueel project bevat heel wat interessante details. In een latere fase van deze thesis ga ik hier dieper op in gaan en wordt het duidelijk waarom ik kies voor de herbestemming van één specifieke loods.

Een grote uitdaging die gepaard gaat met rewilding van het heidelandschap is het ontharden van deze restruimte en de doorwaadbaarheid garanderen naar de tuinwijk toe. In een later stadium van deze thesis wordt er dieper in gegaan op hoe de continuïteit van dit landschap wordt benaderd en hoe het vliegveld met zijn loodsen als een transitiezone kan fungeren om deze twee gefragmenteerde landschappen opnieuw te gaan verbinden.

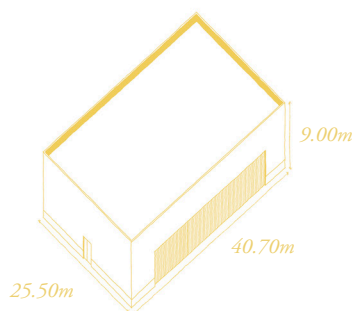

hergebruik voor eigen programma

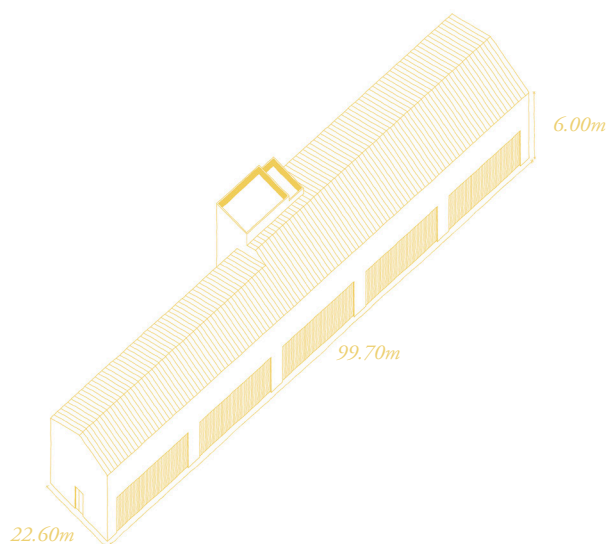

afbraak voor eigen programma

[78-79]
Cuyt, T.
Archivering + analyse vliegtuigloodsen.
2025

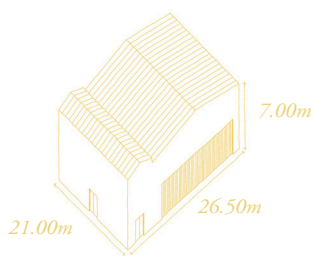

hergebruik voor eigen programma

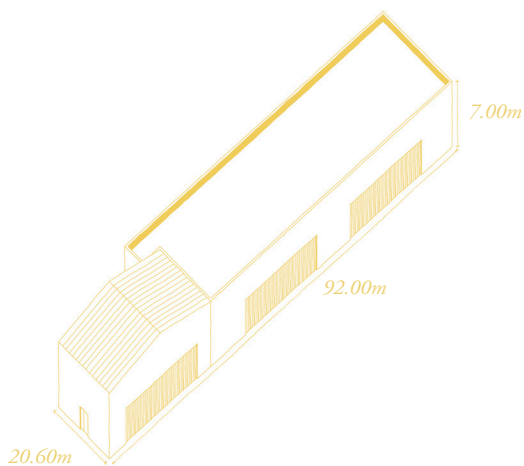

afbraak voor derden

[80-81]
Cuyt, T.
Archivering + analyse vliegtuigloodsen.
2025

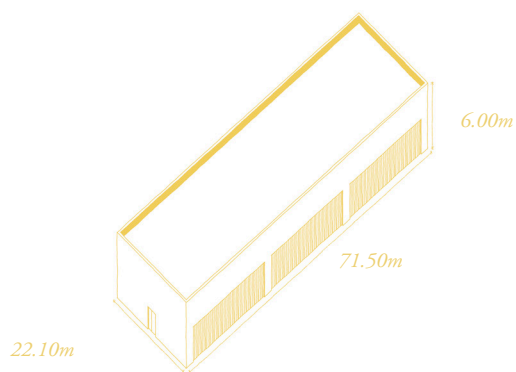

hergebruik voor derden

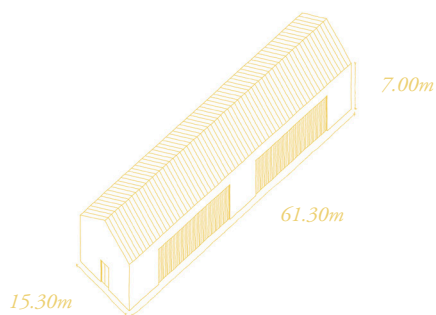

hergebruik voor derden

[82-83]
Cuyt, T.
Archivering + analyse vliegtuigloodsen.
2025

hergebruik voor eigen programma

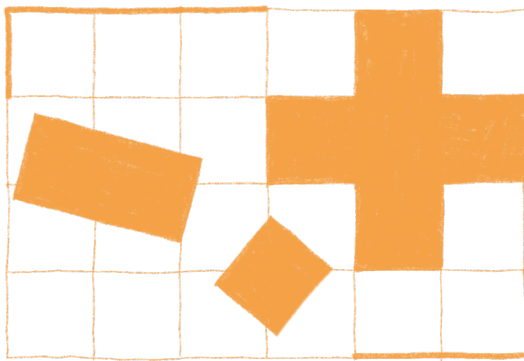
hergebruik voor derden

[84-85]
Cuyt, T.
Archivering + analyse vliegtuigloodsen.
2025

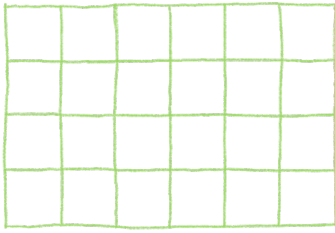
7 strategieën voor de herbestemming van loodsen.

Het herbestemmen van loodsen, vliegtuigloodsen in deze casus, is een complex gegeven. Om in deze complexiteit de logica niet te verliezen zijn de nodige handvaten vereist. Deze handvaten heb ik neergeschreven in zeven ontwerp strategieën die toepasbaar zijn voor het herbestemmen van loodsen. Deze strategieën bieden een houvast voor mezelf en kunnen ook worden ingezet voor toekomstige herbestemmingsprojecten. Voor de uitwerking van het project heb ik één ontwerp strategie gekozen, **compositionele support**:

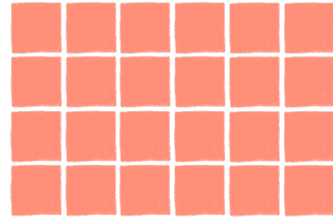
Zichtbaar of denkbeeldig, het raster blijft verwachtingsvol als een neutrale achtergrondlaag zonder hiërarchieën, een speelveld met precieze normen en regels voor de juiste rangschikking van architecturale elementen. De combinatie van punten, lijnen, vlakken en figuren biedt oneindige compositorische mogelijkheden, waarbij een logische volgorde en rationele organisatie tussen de delen van een geheel behouden blijft.

In bijlage (pp.298-304) zijn de zeven ontwerp strategieën met nodige uitleg terug te vinden.

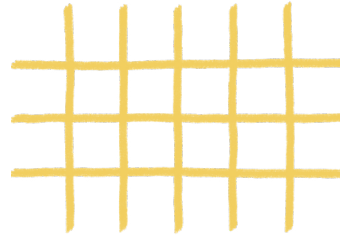
[1]
niet-specifieke frames

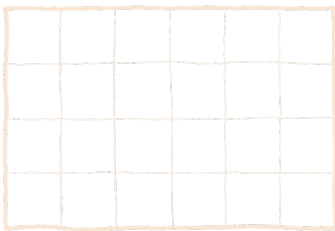
[2]
matrix van units

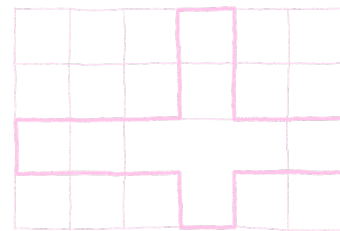
[3]
perimeterritme

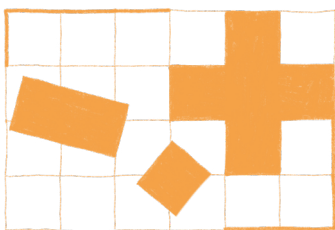
[4]
getechnificeerde muren

[5]
elementaire rechthoek

[6]
geometrische support

[7]
compositionele support

de gekozen loods.

Het volgende deel van mijn thesis wil ik toewijden aan de herbestemming van één specifieke vliegtuigloods. Vertrekkende van een groothoeklens ga ik gaandeweg tot op macroniveau inzoomen op de verschillende stappen van de herbestemming. De keuze voor één specifieke loods was al snel gemaakt. Diegene, vlak naast de Zwartberg Noord-Oost tuinwijk. Door het strategisch gelegen karakter van deze loods wil ik na herbestemming betekenis geven aan beide landschappen en deze opnieuw verbinden met elkaar. Tot op heden waren deze twee werelden strikt gescheiden en had de Zwartbergenaar, alsook Opglabbekerzavel, geen ademruimte. Die wil ik hen teruggeven, door een transitiezone te ontwerpen naar een toevluchtsoord, een connectie met het heidelandschap. De herbestemming bouwt voort op de kernprincipes van deze thesis, het herstel en beheer van het heidelandschap en de rewilding-theorie.

Op (pp.156-160) werd er besproken welke gebouwen er worden afgebroken en welke er worden herbruikt voor de realisatie van dit project. Zo wordt er één loods herbestemd en uitgewerkt voor dit project, wordt de oude cafetaria met voormalige luchtwachttoeren afgebroken voor plaats te creëren voor het heidelandschap en wordt er één nabijgelegen loods gebruikt voor parkeergelegenheid. De volgende pagina's zijn voorzien van de nodige foto's om beeld te scheppen over de realiteit vandaag en de gebouwen in kwestie.

[93]
Cuyt, T.
Inplantingsmaquette.
2025

[94]
Het Nieuwsblad.
Luchtfoto te herbestemmen loods.
2023

[95]
Google earth.
Foto langsgevel & zijgevel te herbestemmen loods.
2024

[96]
Google earth.
Foto zijgevel te herbestemmen loods.
2024

[97]
Hangar Flying.
Luchtfoto cafeteria met luchtwachttorens & loods voor parkeergelegenheid.
2024

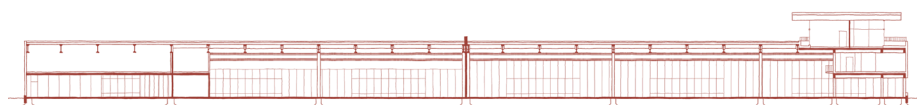
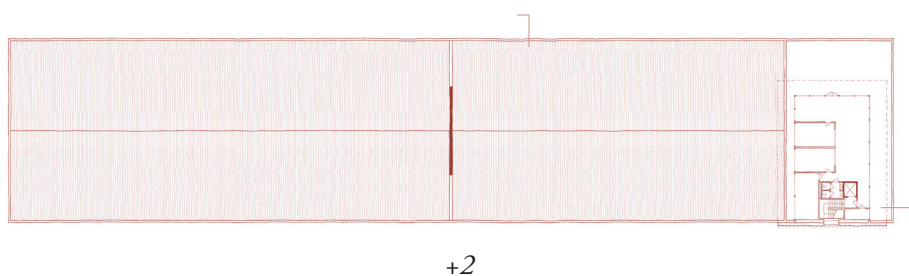
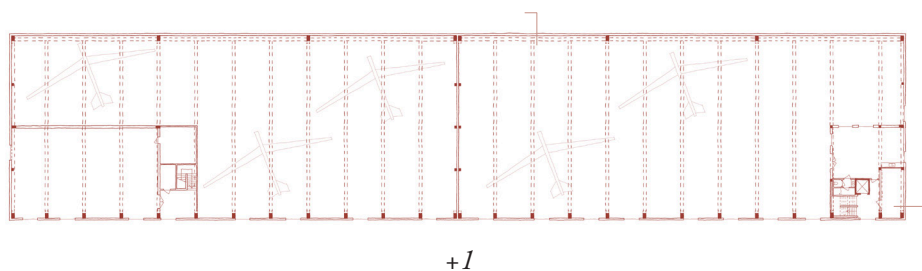
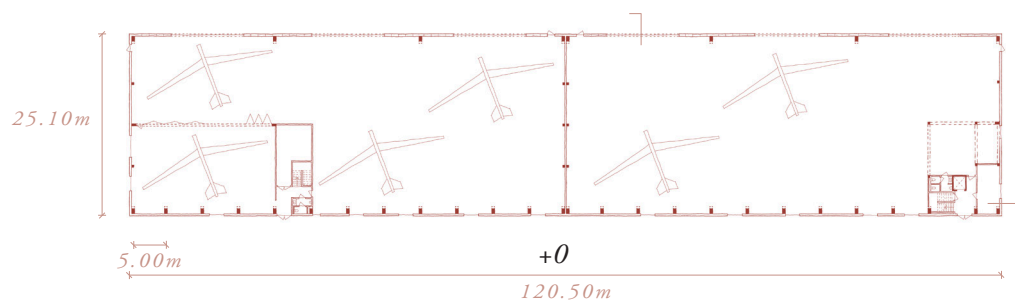
de aanpassing van de structuur.

huidige situatie loods.

De loods in kwestie is 120.50 meter lang, 25.10 meter breed en 7.60 meter hoog. Deze is recent gebouwd en biedt daardoor een interessante structuur met bijhorend interessante details. Op heden bestaat het programma uit een opslagplaats voor zweefvliegtuigen, een vergaderruimte en een clubhuis voor de leden van de zweefvliegtuigclub.

De loods is opgebouwd volgens een structuur bestaande uit betonnen kolommen en voorgespannen betonnen IV-liggers met een as-maat van 5 meter. De betonnen kolommen hebben een grondgebonden sectie van 40 x 60 centimeter. De loods wordt in het midden in twee gedeeld door een ontdubbeling van betonnen kolommen met daartussen een brandwerende muur. Aan de langszijde waar de poorten voor de zweefvliegtuigen zich bevinden worden er telkens drie kolommen tussenuit gelaten, maar blijven de betonnen liggers erboven wel liggen volgens hun as-maat. Voor de krachten op te vangen van deze IV-liggers is er over de gehele langszijde van de gevel een betonnen I-ligger geplaatst.

De gevel en het dak van de loods wordt bedekt met golfplaten, onderaan de gevel bevindt zich nog een betonnen sokkel. In de gevel zijn er op, naar mijn mening, willekeurige positie raam- en deuropeningen gemaakt.

langssnede

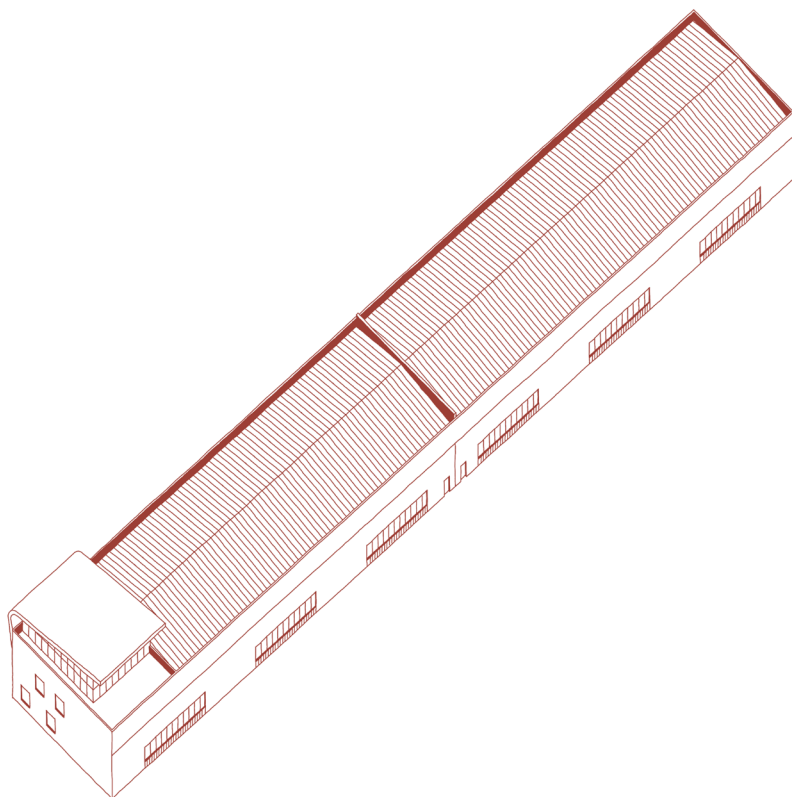

dwarssnede

[98-102]
Cuyt, T.
Gondplannen en snedes van huidige situatie loods.
2025

stap 0: materialenbank.

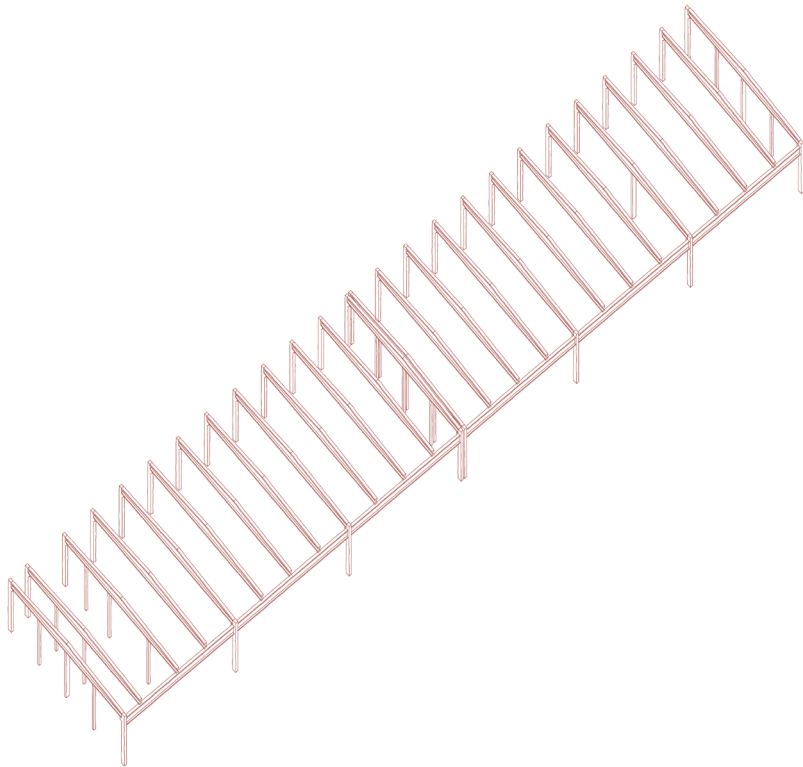
We beginnen met het strippen van de gevelbekleding tot op de skeletstructuur van de loods. De gestripte gevelbekleding wordt verzameld en kan gebruikt worden als materialenbank voor het herbestemmen van de andere loodsen verder op de site.

[103]
Cuyt, T.
Huidige gevel loods.
2025

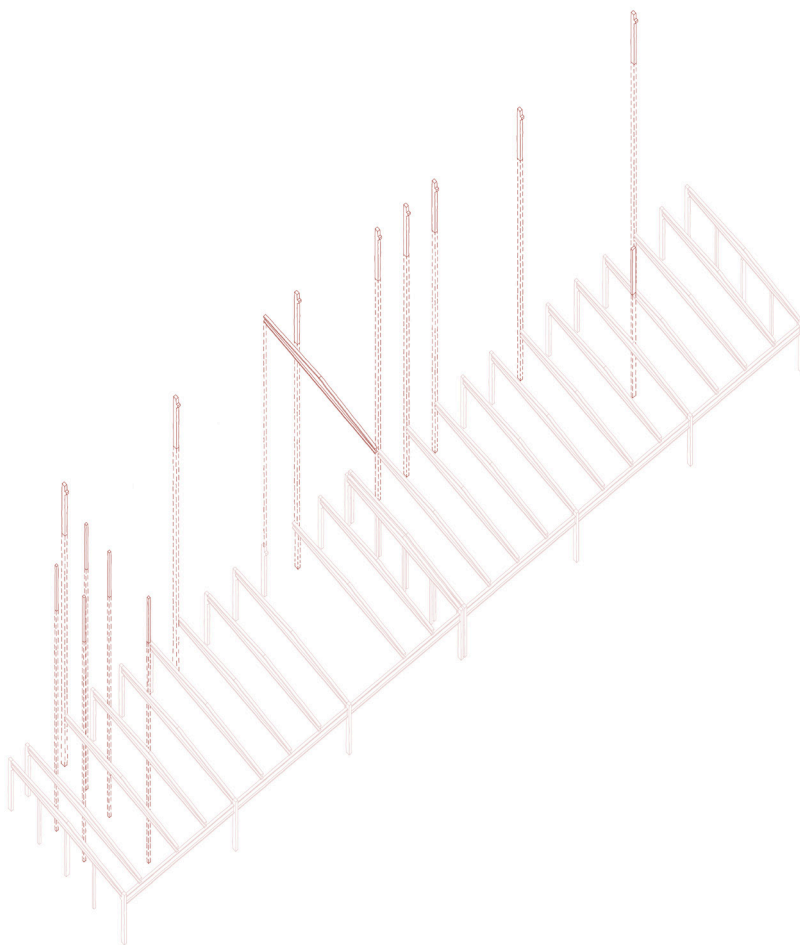
stap 1: blootleggen van structuur.

Na het blootleggen van de structuur wordt er gekeken om deze zoveel mogelijk te behouden. Waar nodig gaat de structuur in een volgende fase worden aangepast worden om het programma te huisvesten. De draagstructuur van de loods bestaat uit betonnen kolommen en voorgespannen betonnen IV-liggers met een as-maat van 5 meter. De betonnen kolommen hebben een grondgebonden sectie van 40 x 60 centimeter en vangen de belasting van de betonnen liggers en het dak op. Aan de zijde waar er telkens 3 betonnen kolommen zijn tussen uitgelaten wordt er over de hele langszijde van de loods een betonnen I-ligger geplaatst om de belasting van de betonnen liggers en het dak op te vangen.

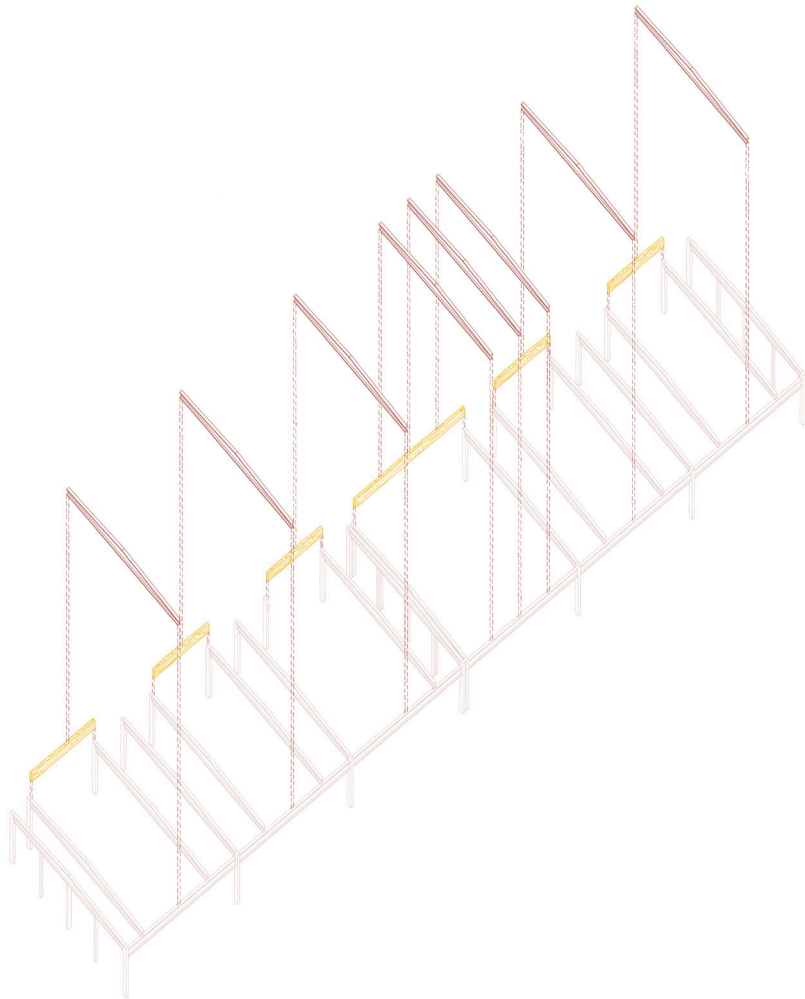
stap 2: adaptatie van structuur.

In de derde fase wordt de huidige structuur aangepast en afgestemd op de programmanoden. Zo worden er één voorgespannen betonnen IV-ligger en enkele betonnen kolommen verwijderd.

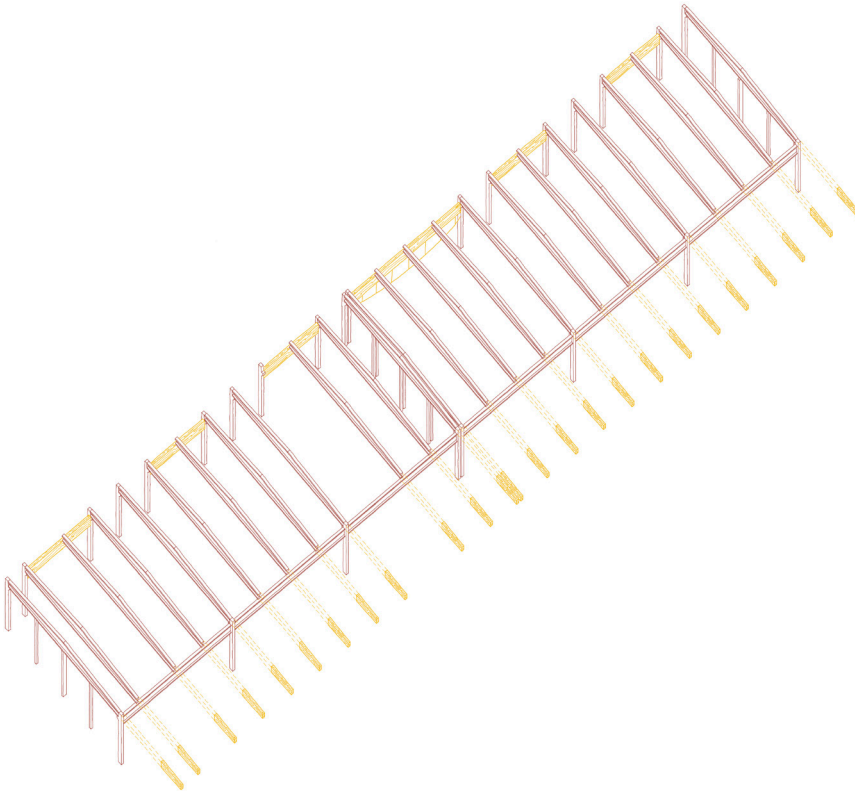
stap 3: plaatsing houten balken.

Ter hoogte van de verwijderde betonnen kolommen worden er houten balken geplaatst met eenzelfde sectie als die van de betonnen I-ligger parallel aan de andere langszijde. Deze houten balken dienen om de krachten van de betonnen liggers erboven op te kunnen vangen. Vervolgens worden de betonnen liggers terug koud op de houten balken gelegd.

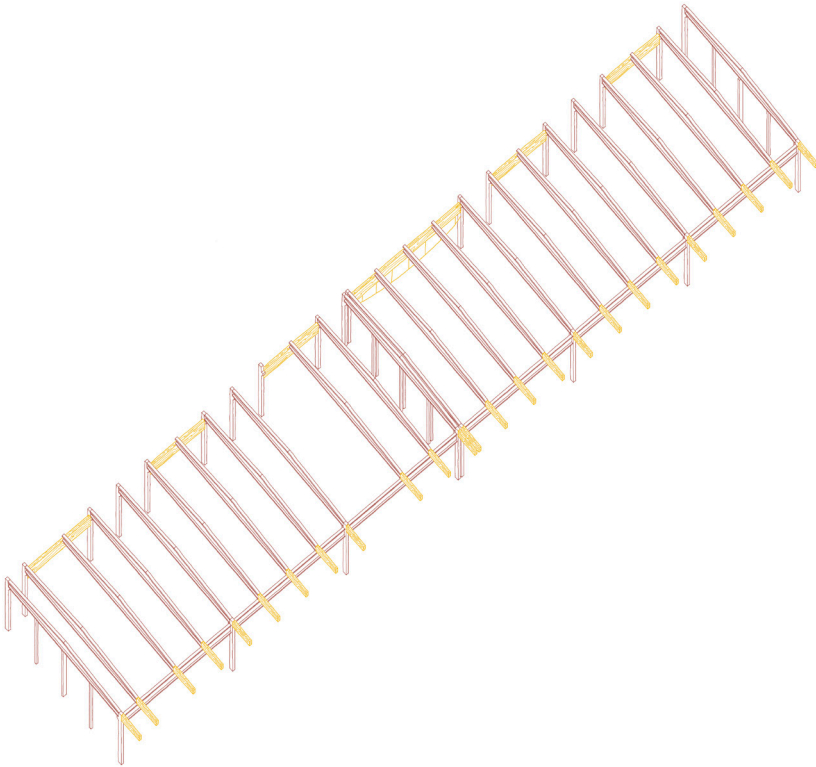
stap 4: verlengen betonnen liggers met houten balken.

Als laatste stap worden de betonnen liggers verlengd volgens hun hellingshoek doormiddel van houten balken om in een later stadium als drager van een luifel te gaan fungeren. Onder de langste houten balk wordt er een stalen trekkabel gehangen zodat de balk dezelfde dimensie kan aanhouden, maar niet zal doorbuigen.

stap 5: nieuwe structuur.

Nu is er een nieuwe structuur gekomen die is aangepast aan de noden van het nieuwe programma.

het programma.

In het vorige hoofdstuk werd er een duidelijk beeld geschept over de structuur van de loods en de adaptatie ervan. Door de adaptatie van de structuur, kunnen de programmaonderdelen een plek vinden in het geheel van de loods. Laten we eerst uitzoomen en het grotere geheel bekijken, om vervolgens in te zoomen op elk programmaonderdeel op zichzelf.

binnen, buiten en ertussen.

Er straks werd er gesproken over rewilding en het vliegveld als een transitiezone te beschouwen tussen de tuinwijk en het heidelandschap, maar hoe kunnen we dit realiseren? De gehele loods wordt beschouwd als één grote binnen-buitenruimte, waarbij de individuele programmaonderdelen volgens de gehanteerde ontwerpstrategie (*compositionele support*) in de loods worden gepositioneerd. De plaatsing van de verschillende programmaonderdelen gaat telkens het spanningsveld opzoeken met het rechthoekige plan van de loods.

De heideplanten worden doorgetrokken tot aan de tuinwijk en krijgen ruimte om te floreren in en rondom de loods. Het gelijkvloers wordt zoveel mogelijk als een vrij plan benaderd om de transparantie en doorwaadbaarheid van de heide te garanderen. Om dit te garanderen zijn de programmaonderdelen opgebouwd volgens kruiskolommen en grondgebonden kernen. Slechts benen in één richting van de kruiskolommen blijven staan op het gelijkvloers om de zichten tussen de tuinwijk en het heidelandschap niet te belemmeren. Een groot focuspunt van dit project is om de zichtassen tussen de tuinwijk en het heidelandschap te garanderen en te accentueren. Om dit te kunnen bereiken zijn er in de gevel van de loods op enkele strategische plaatsen grote openingen gemaakt. Als jullie nog de aangepaste structuur herinneren (*p.177*), dan weten jullie dat er kolommen werden weggenomen en houten balken werden geplaatst om de betonnen liggers erboven op te hangen. Ter hoogte van de verwijderde kolommen werden er gevelopeningen gemaakt.

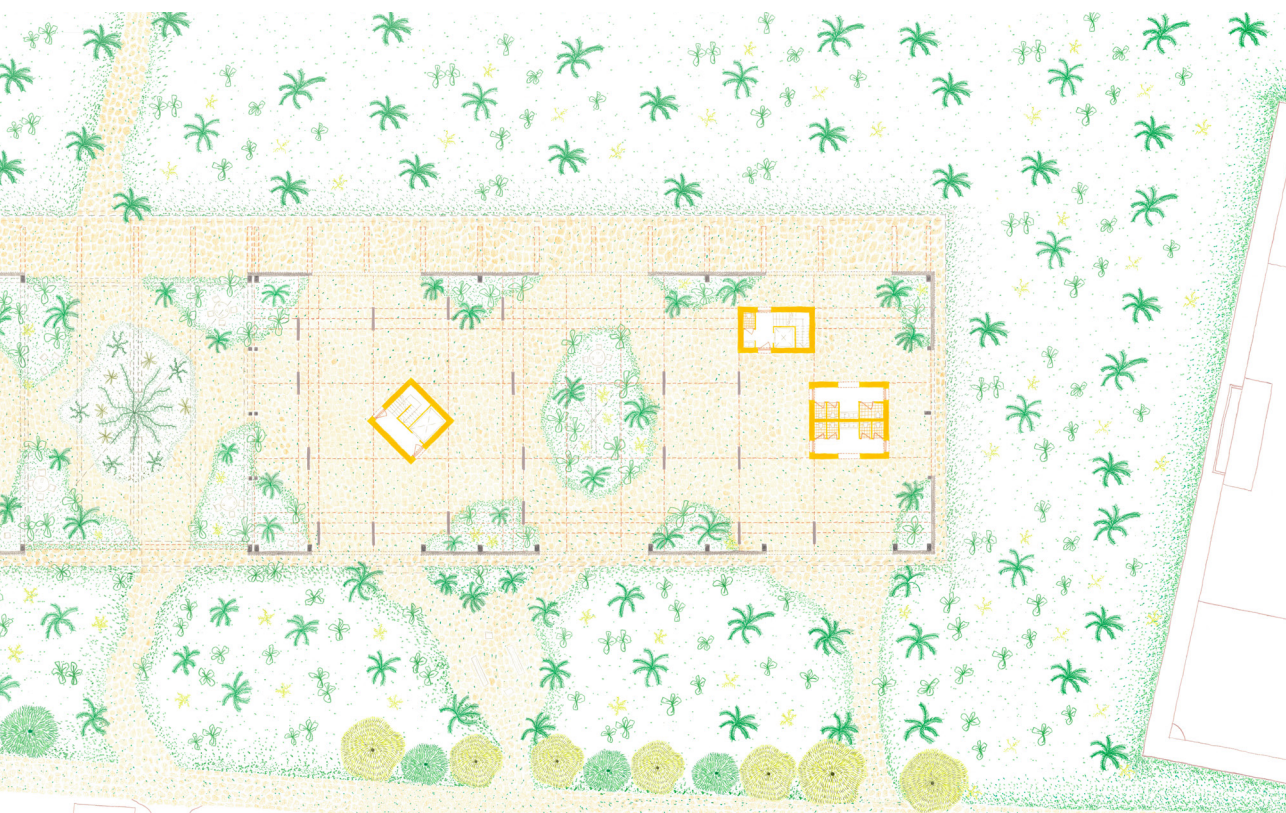
Om deze zichten niet te belemmeren werden de kolommen verwijderd. Ook werd de hellingshoek van de betonnen liggers aan de zijde van het heidelandschap verlengd door middel van houten balken voor het creëren van een luifel voor transport.

Het project wordt benaderd als een gesamtkunstwerk, hierbij wordt niet enkel de focus gelegd op slechts de herbestemming van een gebouw, maar wordt het heidelandschap met al haar palimpsestische lagen, dat landschap dat het vertrekpunt vormde van dit onderzoek, met minstens een even grote nauwkeurigheid benaderd. Door juist de buitenruimte rondom het gebouw te ontwerpen wordt de Zwartbergenaar gestimuleerd om heidelandschap te betreden en fungeert de loods als een oase van rust, als een schakelruimte naar het verdere Opglabbekeerzavel. Er ontstaat een symbiose tussen gebouw en landschap, ze versmelten in elkaar en gaan in elkaar over. Er wordt niet meer gesproken van binnen of buiten, maar net van binnen-buiten en ertussen.

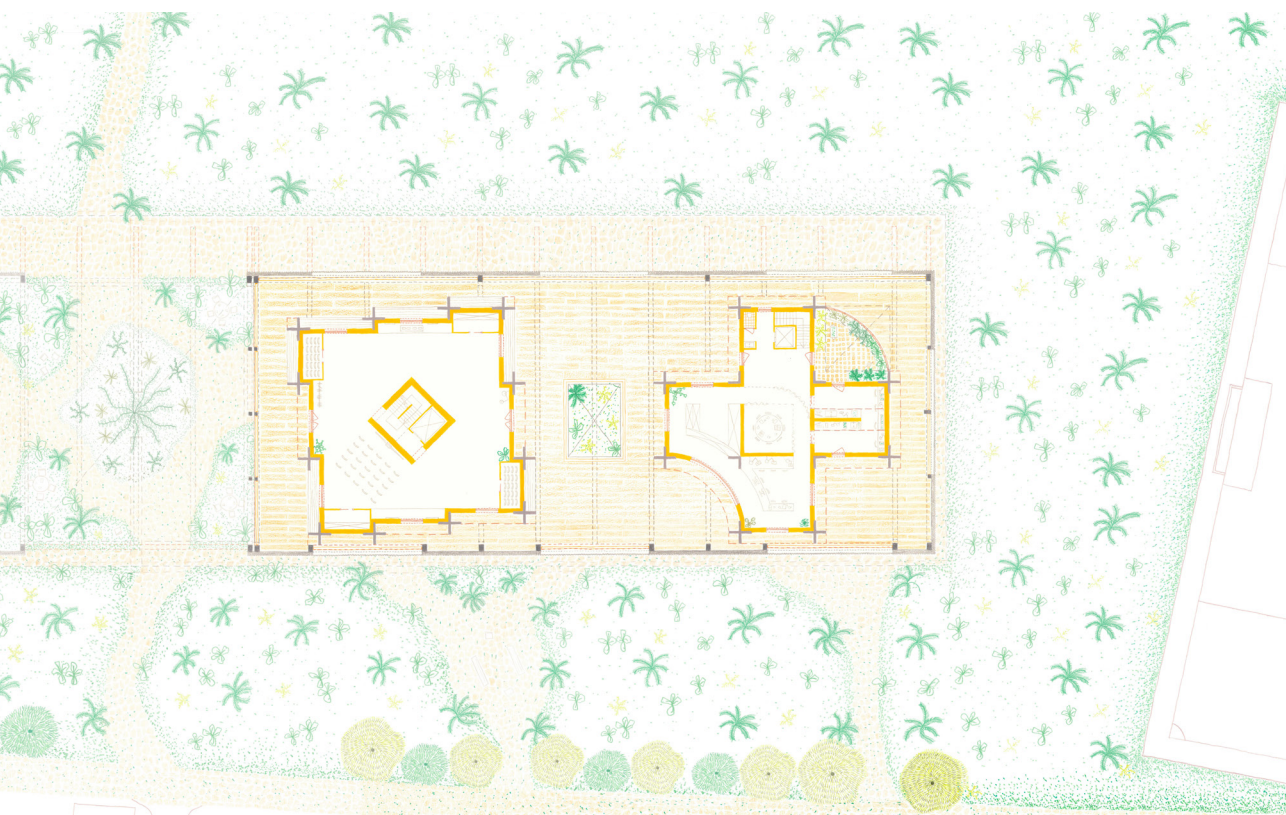
Door de loods als één grote binnen-buitenruimte te ontwerpen biedt de bestaande structuur een bijdrage aan de biodiversiteit, vogels en insecten uit het heidelandschap kunnen er hun nest in vormen.

Op volgende pagina's (*pp. 180-185*) zijn de plannen van het gelijkvloers, het eerste verdiep en het dak terug te vinden. Van links naar rechts op het plan hebben we: het atelier, de binnentuin, het heide educatiecentrum met brandwachtoren erboven en dan nog het laboratorium. De linkerhelft van de loods met het atelier in, is dubbel hoog en heeft een andere sfeer dan de rechterhelft van de loods met de andere programmaonderdelen, waar de ruimten telkens enkel hoog zijn. Na deze plannen wordt er dieper ingezoomd op elk programmaonderdeel, zijn indeling grondgebonden en op het eerste verdiep en zijn geometrische opbouw.

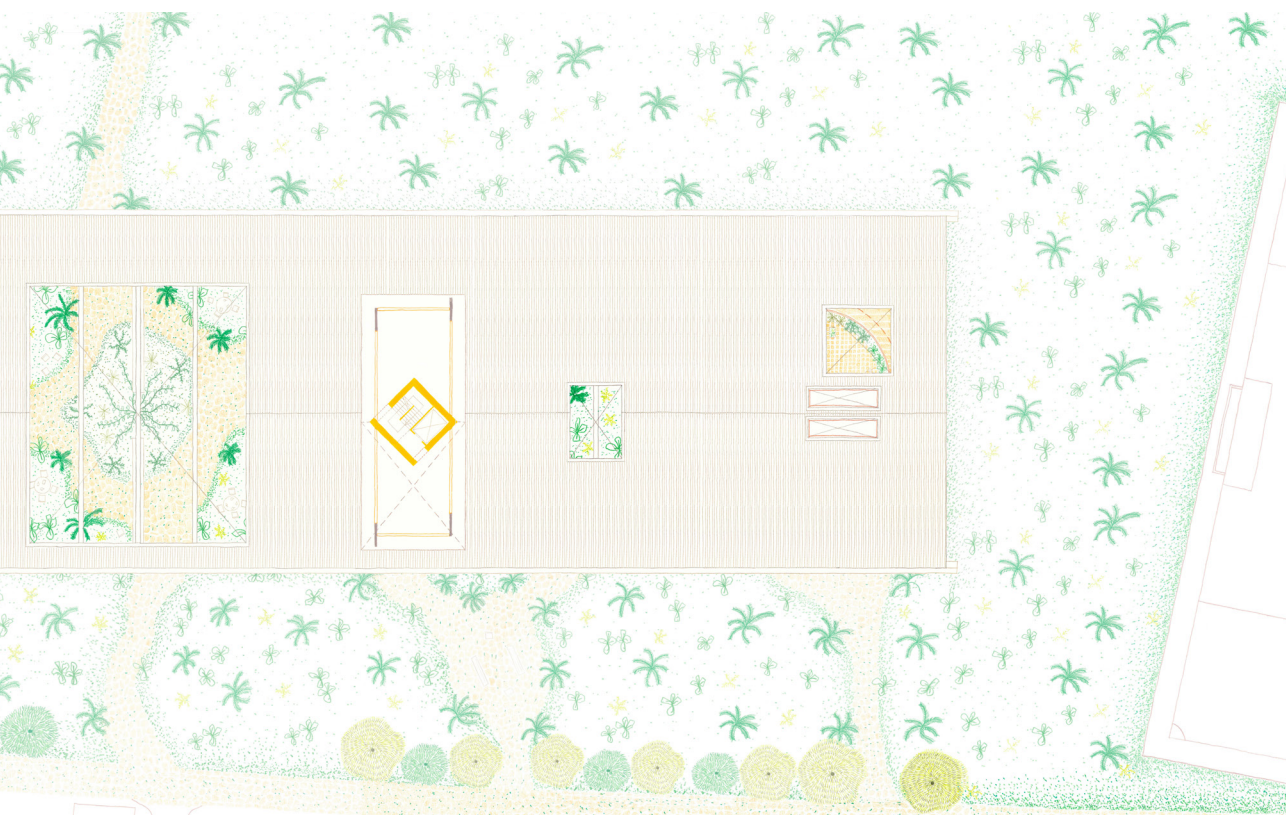

[109]
Cuyt, T.
Eerste verdiep hal.
2025

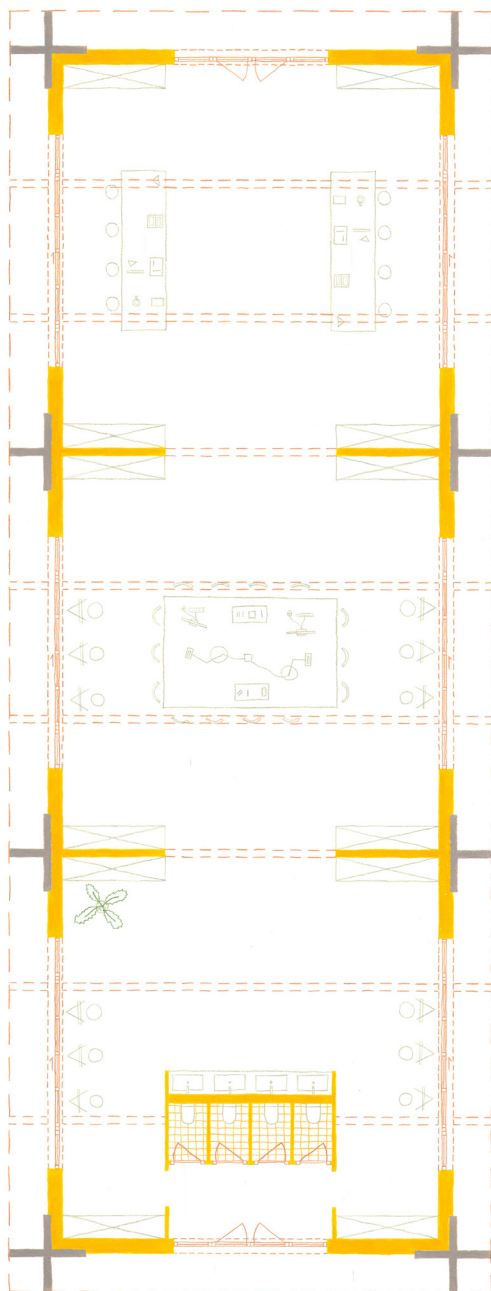

het atelier.

Het atelier zet zich in op allerlei kunsten op maat van de bezoeker als de bewonder van de tuinwijk, hierdoor wordt kunst heel toegankelijk gemaakt en wordt er een knipoog gegeven naar het romantisch verleden van de Genkse School. De ruimte kan bovendien worden opengesteld aan de buurt waar het ook als een buurthuis zou kunnen dienen.

Het atelier is opgebouwd uit een aaneenschakeling van drie vierkanten van 10 meter op 10 meter. Het rechthoekige plan van de atelier is zo in een hoekverdraaiing geplaatst ten opzichte van het plan van de hal waardoor er een interessant geometrisch spanningsveld wordt opgezocht. Hierdoor ontstaan er buitenruimtes die functioneren als buitenateliers.

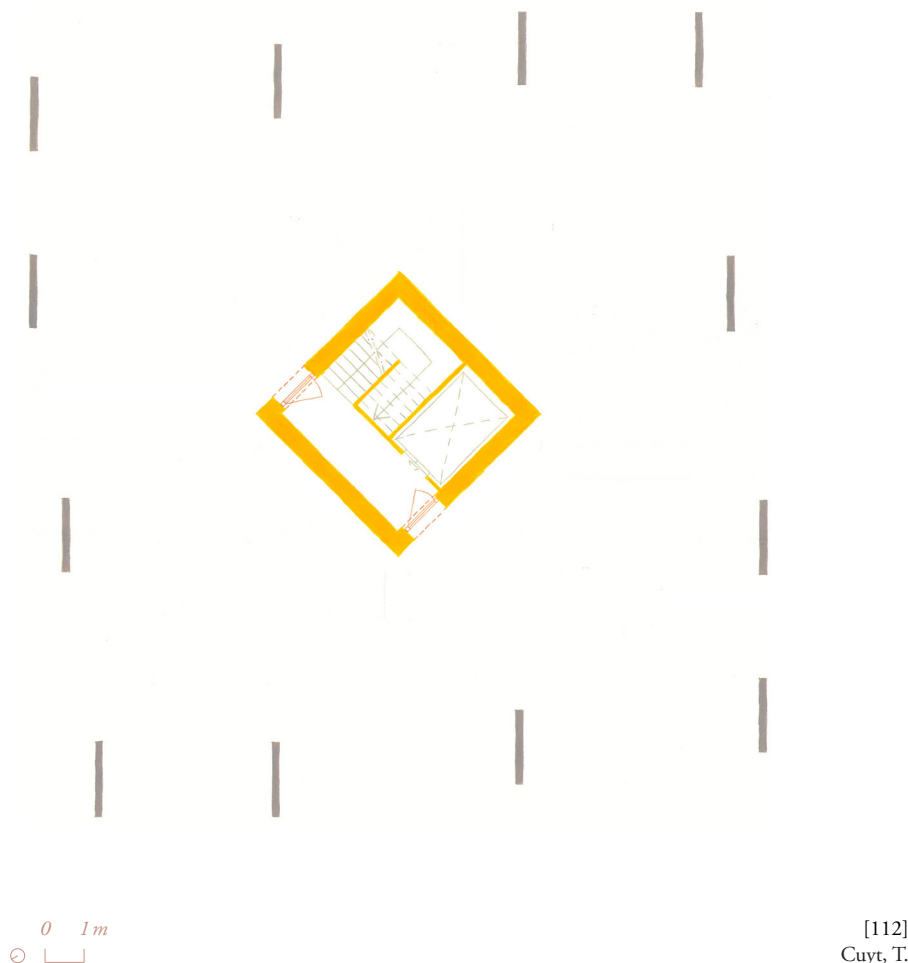
0 1 m
 ☉

[111]
 Cuyt, T.
Gelijkvloers atelier.
 2025

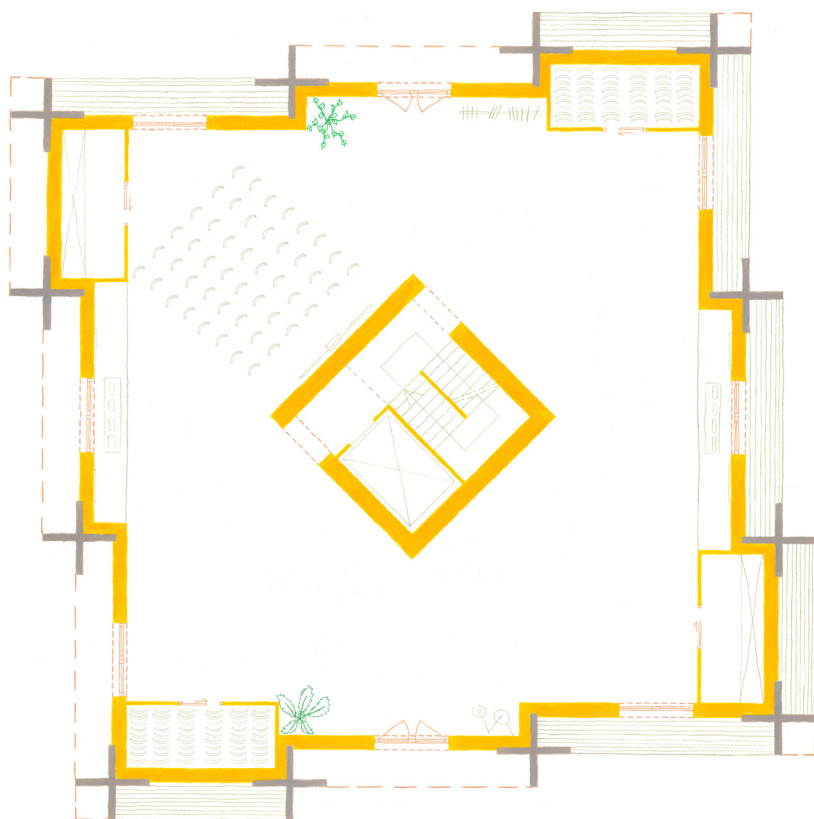
het heide educatiecentrum.

In het heide educatiecentrum wordt het belang van het unieke stukje landschap van de omgeving, het heidelandschap, onderwezen op maat van de bewoner en de bezoeker. Het open plan zorgt ervoor dat de ruimte ook kan worden gebruikt voor het organiseren van lezingen en workshops.

Het educatiecentrum is opgebouwd volgens een 3 x 3 raster en bestaat uit een grondgebonden vierkante kern die overhoeks wordt geplaatst in een ander vierkant dat volgens het raster traspgewijs langs elke zijde inspringt.

[112]
Cuyt, T.
Gelijkvloers heide educatiecentrum.
2025

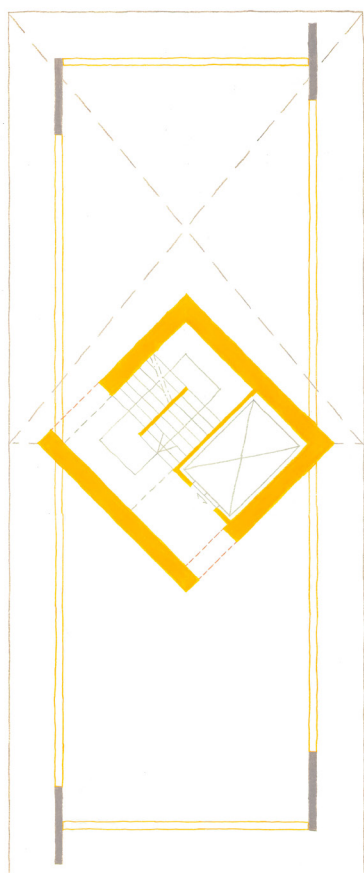
[113]
 Cuyt, T.
Eerste verdiep beide educatiecentrum.
 2025

de brandwachttorenen.

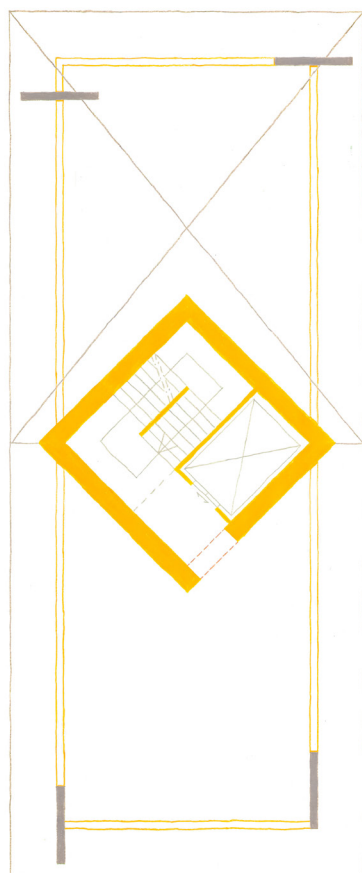
De brandwachttoren is een essentieel onderdeel van een heidelandschap, maar waarom?

Opglabbekeerzavel is een droge heide en heeft vaak te kampen met branden, zo krijgen we vaak in de media te horen dat er grote en snel verspreide branden ontstaan in het Vlaamse heidelandschap. De brandwachttoren dient net om deze branden op tijd te kunnen lokaliseren en zo de verspreiding ervan tegen te gaan. Naast zijn traditionele functie biedt de toren een herkenningspunt voor de omgeving en geeft het de loods het karakter van een toegangspoort te zijn voor het heidelandschap. Voor de bezoekers fungeert de toren als een uitkijkpunt die interessante zichten biedt over zowel het heidelandschap als het Genkse woonlandschap.

De brandwachttoren bevindt zich boven het heide educatiecentrum en wordt vanuit daar betreden. Het is opgebouwd als een tafelstructuur bestaande uit benen van de kruiskolommen en een verticale extrusie van de overhoekse kern.

+2

+3

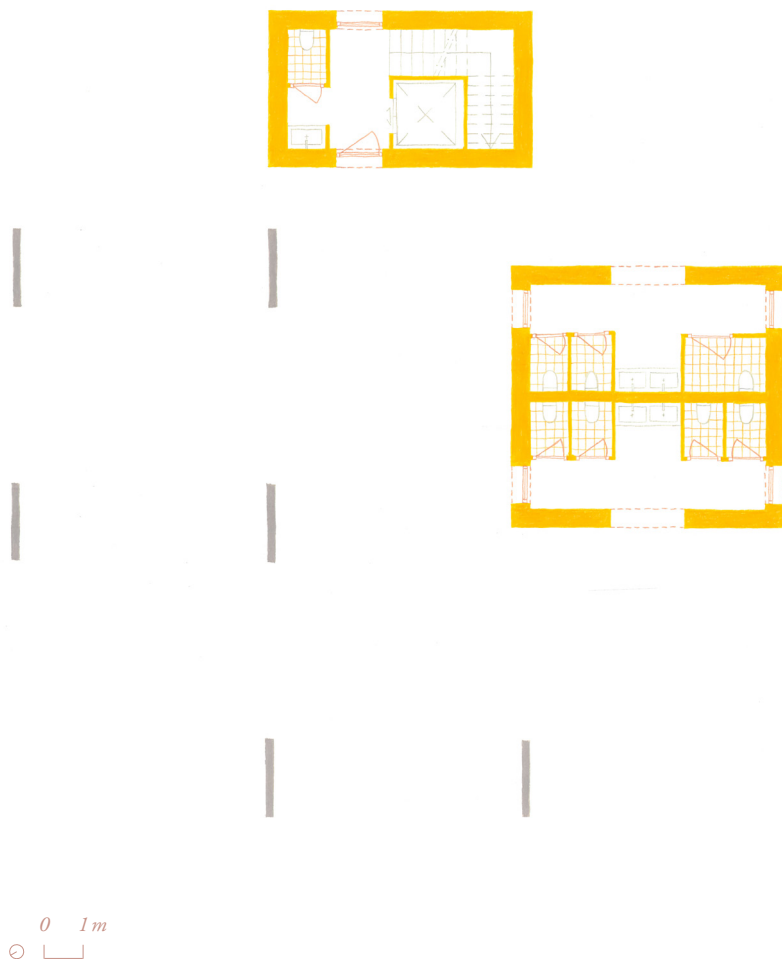
0 1 m

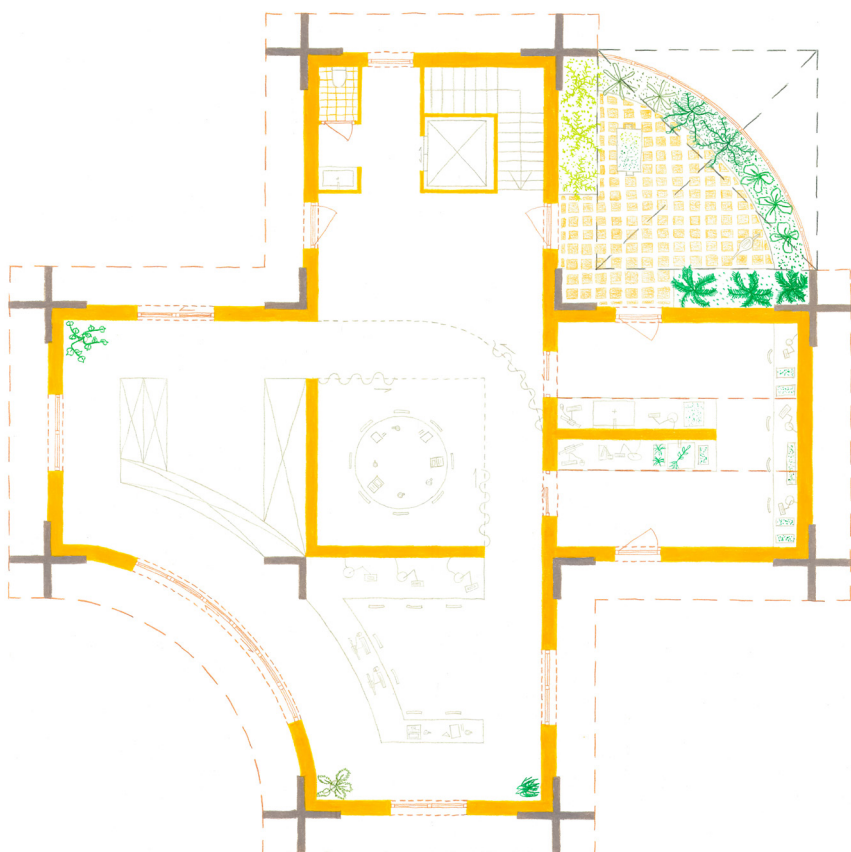
[114-115]
 Cuyt, T.
Tweede verdiep en derde verdiep brandwachtoren.
 2025

het laboratorium.

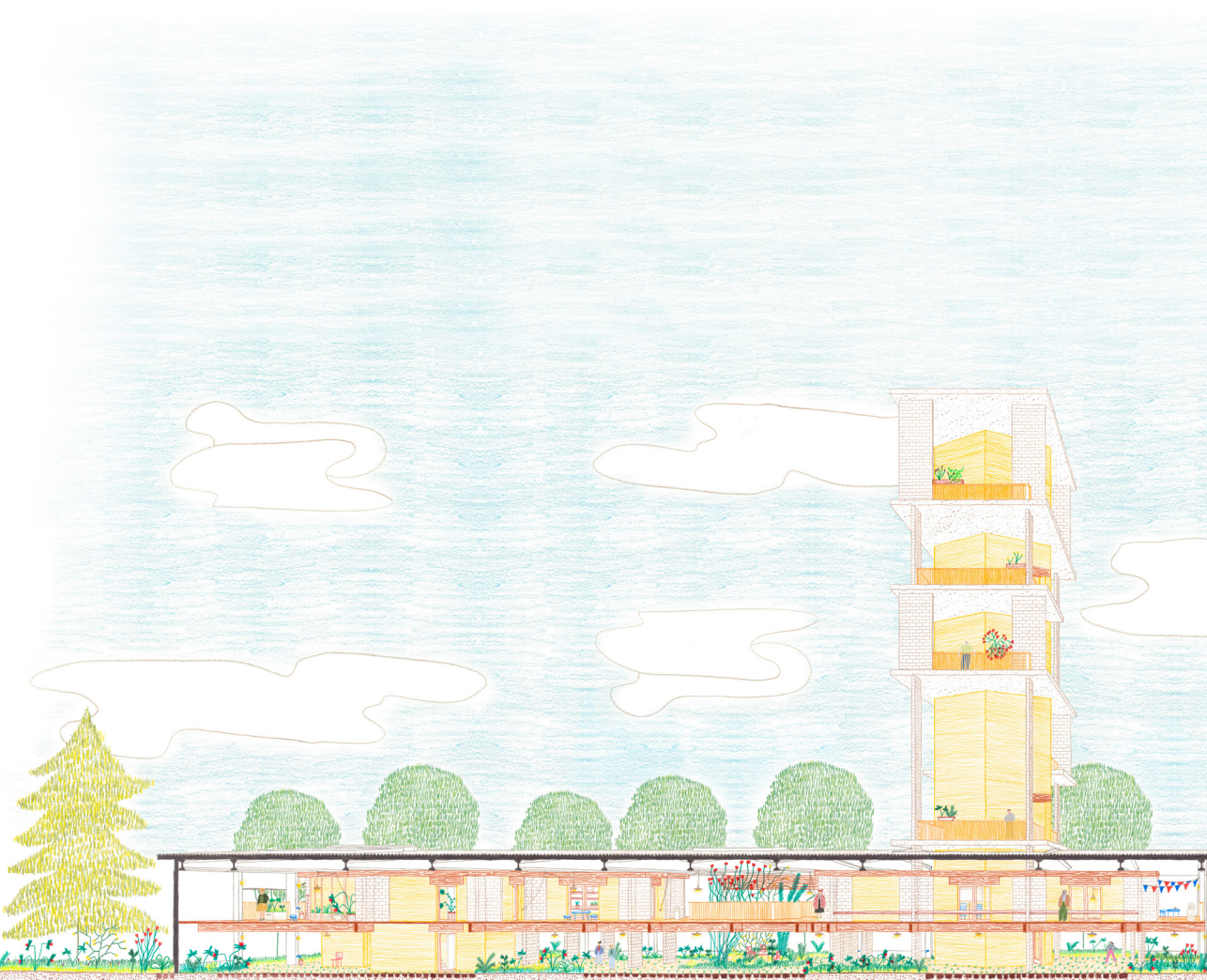
In het laboratorium wordt er gefocust op het onderzoeken en het kweken van heidesoorten en de opslag ervan in het herbarium. Het gelijkvloers van de loods is een testterrein voor de laboranten.

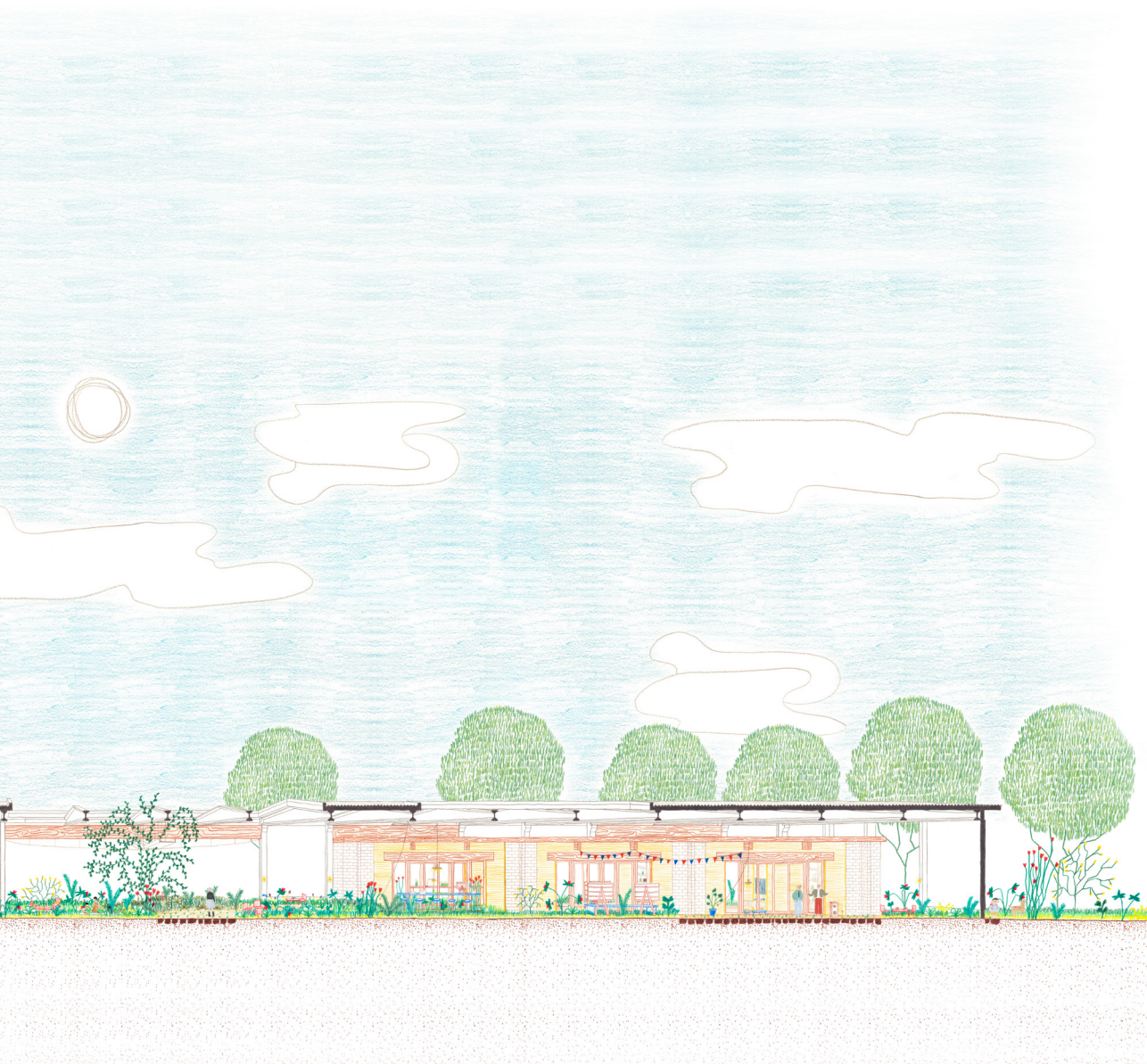
Het laboratorium is eveneens vertrokken van een 3 x 3 raster waarin een gelijkbenig kruis werd gevormd als startpunt. Van daaruit is er afgestapt van deze rationele geometrie en is het spanningsveld opgezocht, hoe kan er worden afgestapt van de rationaliteit van de kruisvorm, maar kan deze toch voelbaar blijven in het groter geheel. Grondgebonden werd er terug met kernen en benen van de kruiskolommen gewerkt net zoals bij het educatiecentrum.

[117]
 Cuyt, T.
Eerste verdiep laboratorium.
 2025

het bouwfysisch concept.

de binnentuin.

In voortgaand deel werd er geschreven over het belang van zichtassen in dit herbestemmingsverhaal. Die worden geaccentueerd door openingen in de gevel te maken. De grootste opening in de gevel bevindt zich ter hoogte van de binnentuin. De binnentuin heeft verschillende functies, maar is vooral vertrokken van de grootste zichtas te accentueren die vertrekt vanuit de weg in de tuinwijk loodrecht hieraan. In het groter geheel van de loods gaat de binnentuin fungeren als een rustplek, een buitenruimte waar slechts de structuur nog in doorloopt. Daarnaast is het een overgangszone van ervaring, er wordt overgegaan van een grandeur gevoel in het linkse gedeelte van de loods, naar een laag en geborgen gevoel in het rechter gedeelte. Als laatste heeft de binnentuin een technisch karakter. Het regenwater over de volledige dakoppervlakte van de loods wordt via dakgoten opgevangen en geleid naar het midden van de tuin waar het wordt gezuiverd en opgeslagen. Deze regenwateropslag kan opnieuw worden ingezet voor hergebruik in de verschillende programmaonderdelen. Een belangrijk aspect van de collectie van regenwater is zichtbaarheid, het wordt niet weggestoken, maar net geaccentueerd. Een poëtische benadering wordt hierin gehanteerd met in het achterhoofd de projecten van *Kokage-gumo Pavilion* (Ishigami, J., 2021.) en *Woning BM* (AJDVIV., 2011.).

de heideplanten.

De heideplanten in de loods dragen bij aan een gezond en comfortabel binnenklimaat. Ze verbeteren de luchtkwaliteit door CO₂ op te nemen en schadelijke stoffen zoals vluchtige organische verbindingen (VOC's) te filteren. Via transpiratie gaan ze de luchtvochtigheid verhogen, wat droge lucht gaat voorkomen en een gunstig effect heeft op de gezondheid. Daarnaast gaan de heideplanten zorgen voor natuurlijke verkoeling door verdamping, dit helpt om oververhitting tegen te gaan.

De combinatie van voorgaand principe en de natuurlijke ventilatie door het open karakter van de loods zorgt ervoor dat er geen energievraag voor koeling is. Tot slot dragen de planten bij aan een betere akoestiek, doordat ze geluid absorberen en nagalm verminderen. Zo versterken ze niet enkel de esthetiek, maar ook het bouw fysisch comfort van een ruimte.

het natuurlijke karakter.

Zoals eerder besproken er wordt ingezet op natuurlijke ventilatie en zonnewering. De natuurlijke ventilatie wordt voorzien door het open karakter van de loods en de heideplanten.

De zonnewering bestaat uit opengaande luiken ter hoogte van de openingen in de gevel van de loods. Door deze luiken kan de gebruiker zelf het open of gesloten karakter ervan bepalen. Op (pp.212-213) wordt er in detail ingegaan op de werking van dit luik.

de autonomie van de loods.

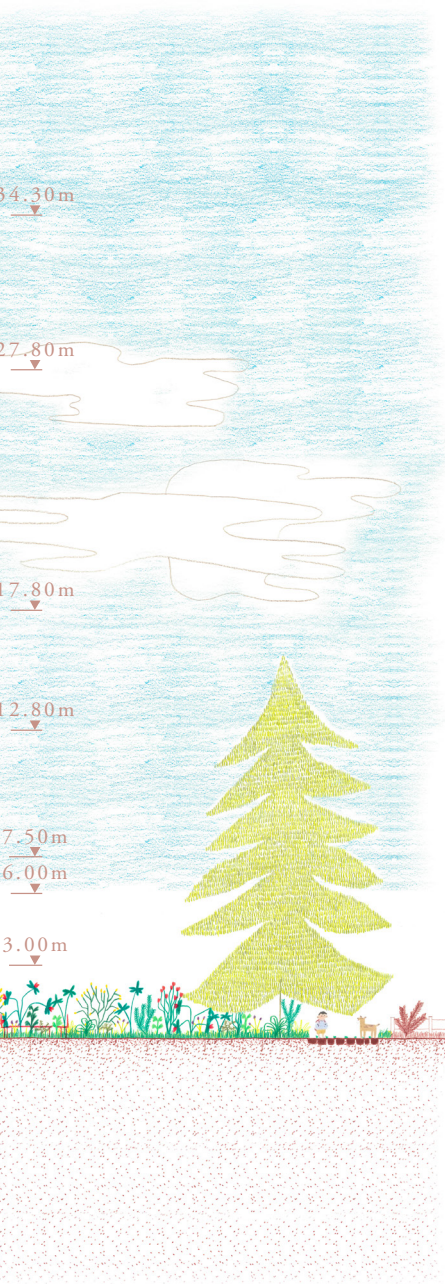
De loods wordt beschouwd als een autonoom element in het landschap. Hierboven werd er gesproken over het hergebruik van de regenwateropvang. Hier op aansluitend wordt de energie opgewekt via en zonnepanelen op het dak ervan en afgegeven via infraroodpanelen.

het sociaal karakter.

Het grote dakoppervlakte van de loods wordt gebruikt voor het aanleggen van een PV-installatie. Door de grote hoeveelheid energie die er op deze manier kan opgewekt worden komt er een overmaat aan energieproductie. De overige energie wordt afgegeven aan de gezinnen in de tuinwijk, dit zou goed zijn voor zo'n 138 gezinnen.

Zoals eerder besproken wordt het regenwater van het dakoppervlakte opgevangen en opgeslagen voor hergebruik, het overige regenwater wordt dan ook afgegeven aan de woningen van de tuinwijk. 65 gezinnen op jaarbasis gaan kunnen voorzien worden van hemelwater voor hun toilet- en handwaswaterverbruik.

het biosferisch concept.

de onzichtbare infrastructuur van comfort.

"Met al zijn ogen kijkt de natuur de openheid in. Alleen onze ogen zijn naar binnen gericht."

(Rilke, M., *De Achtste Elegie*, 1923)

In de samenleving van vandaag zijn wij vormgegeven door een **"onzichtbare infrastructuur van comfort"**: temperatuur (20-22°C), luchtvochtigheid (40-60%), CO₂-gehalte, lichtsterkte, ... Deze technische standaarden hebben geleid tot een manier van bouwen waarbij wij de natuur willen verstoten in plaats van ermee samen te leven (Banham, 1969; Latour, 2018).

Vroeger werd klimaat gezien als een actieve kracht die beschavingen vormde. Vandaag willen we het beheersen. Die controle heeft echter geleid tot klimaatverandering. Daarom stel ik mij de volgende vraag:

Wat als we niet langer het klimaat proberen te controleren, maar ermee samenwerken?

In Vlaanderen is het landschap te vaak beschouwd als een decorstuk en niet als een actief ontwerpmiddel. Urbanisatie is ongepland en fragmentarisch gebeurd. Dit onder respect voor natuurlijke systemen. Een belangrijke reden hiervoor is het ontbreken van landschaps-architectuur als volwaardige discipline in het hoger onderwijs (Boer & Meer, 2018).

een shift naar een nieuwe wereld.

Vandaag moet er een shift gebeuren van een technische wereld (**technosfeer**) naar een ecologische co-existentie (**biosfeer**) (Sloterdijk, 2004).

Architectuur moet leren van planten, die het milieu reguleren, lucht zuiveren en ecosystemen vormen. Planten denken namelijk niet zoals

mensen, maar ze reageren intelligent op hun omgeving (Mancuso, 2017).

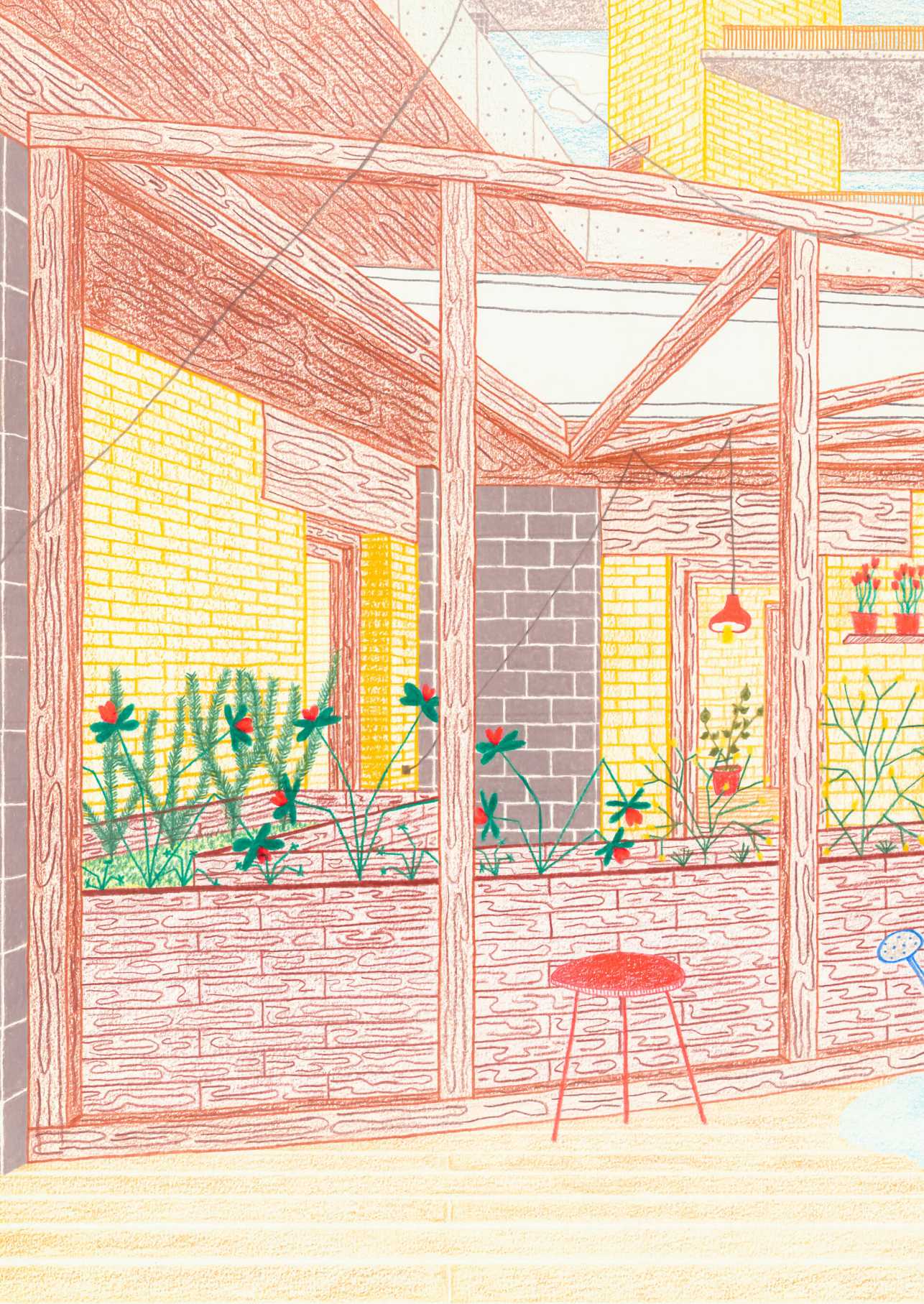
Daarom stel ik drie pijlers voor;

1. *planten als sensorisch en regulerend systeem*
2. *gebouwen waarin planten microklimaten controleren*
3. *integratie van levende systemen op verschillende schalen*

We moeten afstappen van het gedachtegoed dat machines en technologie moeten dienen om de natuur te beheersen. Heidegger noemt dit **poiesis**, *het scheppend en openbarend vermogen van techniek* (Heidegger, 1954).

De steeds ernstigere impact van de klimaatcrisis vereist een radicale en dringende herziening van de relatie tussen architectuur en natuur. Vandaag creëren veel gebouwen volledig kunstmatige binnenomgevingen. Gebouwen kunnen worden beschouwd als microklimaten, elk met een eigen temperatuur, vochtigheid en lichtniveaus (Banham, 1969; Latour, 2018). Deze omstandigheden worden vaak kunstmatig nagebootst met fossiele brandstoffen, ventilatiesystemen en airconditioning. Hierdoor is architectuur steeds verder verwijderd geraakt van de natuurlijke wereld.

Toch tonen recente ontdekkingen aan dat planten veel meer kunnen dan we dachten. Planten, die zich niet kunnen verplaatsen zoals dieren, moeten zich aanpassen aan schommelende klimatologische omstandigheden. Ze overleven door hun omgeving nauwkeurig te analyseren. Bomen kunnen bijvoorbeeld ruimtes koelen via **evapotranspiratie** (*verdamping van water via bladeren*) (Verdonk & Van Loon, 2021).

ceci n'est pas une forêt

We beleven samen een historisch moment in onze relatie met de natuur. De biogeochemicus Vladimir Vernadsky (*de grondlegger van de biosferische wetenschap*) introduceerde het concept van de “**noösfeer**”, *een netwerk van kennis en bewustzijn toegankelijk voor mensen* (Vernadsky, 1945). Het bouwen van biosferen en het empoweren van planten is de volgende stap naar een multi-species, niet-lokale vorm van bestuur. Zoals bij Magritte's schilderij van een pijp met het onderschrift “*Ceci n'est pas une pipe*”, toont dit ook: “*Dit is geen bos.*” (Foucault, 1973).

naar een plantenzone.

Een ander voorbeeld is de Belgische architect Lou Jansen, lid van de zogenaamde Turnhout School, die milieu zeer belangrijk vond ondanks zijn moderne stijl. Zijn ontwerpen bevatten vaak een **plantenzone**, *soms een stukje aarde met planten binnenin het huis, soms een hele kamer exclusief voor planten* (De Vylder, 2018).

De duidelijke scheiding tussen binnen en buiten kenmerkt de moderne architectuur: het constante klimaat binnen vs. de veranderlijke weersomstandigheden buiten. Architectuur maakt dit denkbelden zichtbaar in het dagelijks leven (Banham, 1969).

Dit project gaat die grenzen uitdagen, niet via utopische oplossingen, maar door esthetische strategieën die vastgeroeste ideeën verstoren. Volgens filosoof Jacques Rancière zijn het zulke esthetische praktijken die onze waarneming van de wereld vormgeven (Rancière, 2004). Dit project creëert “**esthetisch ongemak**” en opent zo een deur naar alternatieve ecologische verhoudingen.

herwildering.

Hoewel esthetiek misschien marginaal lijkt in het licht van de milieuproblematiek, speelt het juist een sleutelrol. Volgens de antropoloog Tim Ingold leidt de moderne cultuur tot “**milieuvervreemding**” omdat ze de wereld voorstelt als statische objecten, waardoor we onze verbondenheid met de natuur niet meer ervaren (Ingold, 2011).

Wat ik onderzoek in dit project, is niet enkel een herwildering van het heidelandschap, maar ook een herwildering van de verbeelding. De Amerikaanse filosoof Fredric Jameson zei dat het tegenwoordig makkelijker is om je het einde van de wereld voor te stellen dan het einde van het kapitalisme (Jameson, 2003). Dat onderstreept de kracht van het verbeeldingsvermogen, en de noodzaak om esthetiek als motor voor verandering te beschouwen.

de materialiteit.

ontharding van de restruimte.

In voortgaand onderzoek is gebleken dat de restruimte van het vliegveld een grote gebetonneerde strip heeft. De overmaatse verharding, een fenomeen wat in Vlaanderen niet zo vreemd is, is zeer onnodig en zorgt voor heel wat problemen in verband met waterstagnatie. Daarom pleit ik voor onthardingswerken over het volledige vliegveld, als ook in en rondom de hal. Op de '*rewilding foto*' (p.155) werd de toekomstige restruimte verbeeld na het rewildingsproces, een grote onthardingsactie waarbij alle betonnen zijarmen van de landingsbaan, op één na, werden verwijderd. De ruimte rondom de loods werd ook onthard en teruggegeven aan de heideplanten. Deze onthardingsactie wordt doorgetrokken in de loods.

De betonnen strip wordt in de loods opengebroken om tegelvormen te creëren, naar het project van Junya Ishigami (pp.306-308): *Kokage-gumo Pavilion* (Ishigami, J., 2021.), hierdoor wordt waterstagnatie vermeden en wordt er ruimte tussen de tegels gecreëerd voor groen. Dit wordt gerealiseerd door het deels uitslijpen of zagen in het beton tot de gewenste vorm wordt bereikt. De ruimte tussen de tegels wordt opgevuld met substraat en bezaaid. De paden in de buitenruimte worden volgens hetzelfde principe gerealiseerd. Waar geen paden nodig zijn wordt het beton volledig uit de ondergrond verwijderd en wordt er ruimte gecreëerd voor de heideplanten. In een volgend stadium wordt er aan de hand van een detail uitgelegd hoe dit werkt.

Aan de zijde van de heide heeft de loods één verbindend pad als toegang naar Opglabbekeerzavel, dit is **het groenpad** waar op (pp.116-117) al eerder over gesproken werd. Aan de zijde van de tuinwijk worden er vier verbindende paden aangelegd tussen de loods en de tuinwijk, waartussen een buitenruimte gecreëerd wordt die publiek toegankelijk is. Ook de weg die langs de volledige tuinwijk loopt wordt onthard volgens hetzelfde principe.

Door deze weg via paden te connecteren met de buitenruimte en de loods heerst er een zeer behagelijke sfeer bij de achterkanten van de tuinwijkwoningen en krijgen de bewoners de kans om van hun achterkanten voorkanten te maken.

bekleding van de loods.

Eerder werd er vermeld dat de huidige gevel en het dak van de loods werd afgebroken en als materialenbank verzameld voor het hergebruik voor andere herbestemmingsprojecten op de site. De nieuwe gevel van de loods wordt afgewerkt langs de binnenzijde met eternit platen en langs de buitenzijde met vezelcement golfplaten. Aan de onderzijde van de gevel van de loods bevindt zich een sokkel uit eternit platen. De buitenafwerking van de gevel wordt doorgetrokken in het dak, deze wordt langs boven eveneens bekleed met vezelcement golfplaten, maar wordt langs de onder- en zijkant bekleed met hout. Voor de gevelbekleding en dakbekleding van de hal refereer ik graag naar *de sporthal in Melle* (Petillon en Ceuppens., 2021.).

bekleding van de programmaonderdelen.

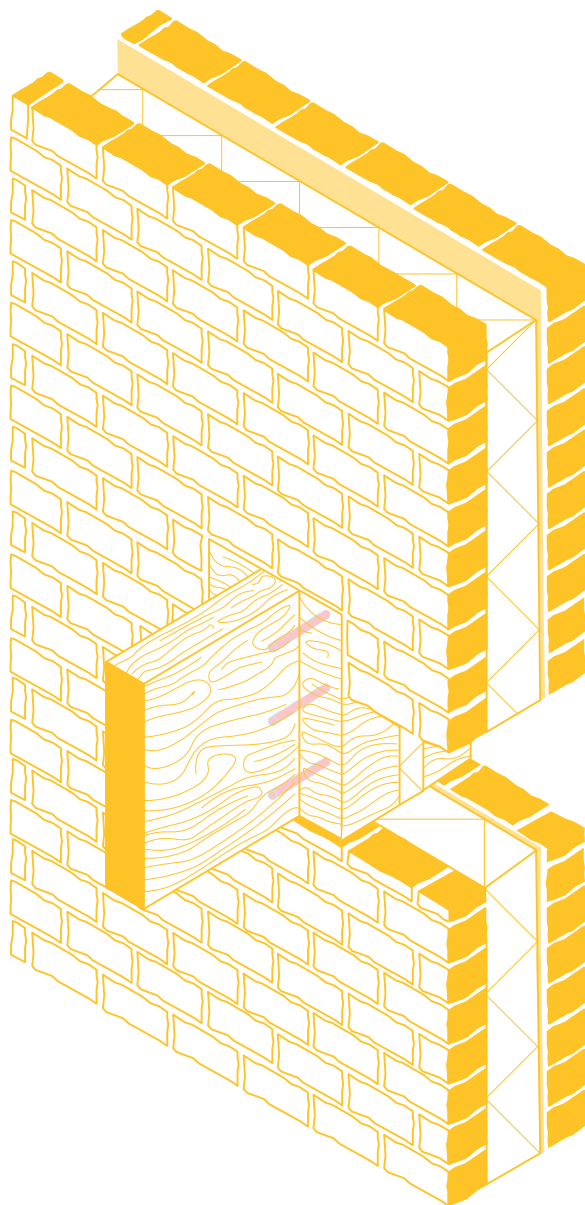
De programmaonderdelen zijn opgebouwd uit gestapelde betonstenen kruiskolommen van 2 x 2 meter als dragers. De muren worden ingevuld met rammed earth stenen langs de buiten- en binnenzijde. Boven de raam- en deuropeningen in de muren alsook worden houten balken geplaatst. Deze houten balken, alsook de cassettes van de verdiepingsvloer in het rechtergedeelte van de loods als alle houten balken die deel uitmaken van de structuur van de loods, zijn gelamineerde houten balken. De uitstraling van de rammed earth stenen en het gelamineerd hout moet eenzelfde sfeermatigheid als *lot 8* (BC Architecten., 2020.) uitstralen. De verdiepingsvloer, de deuren, ramen en balustrades zijn uit hout gemaakt. In een volgend hoofdstuk wordt er op detail niveau ingezoomd op deze materialiteit en de architecturale elementen.

In bijlage (pp.306-314) zijn de drie eerder vermelde referentieprojecten met de nodige informatie terug te vinden.

het detailniveau.

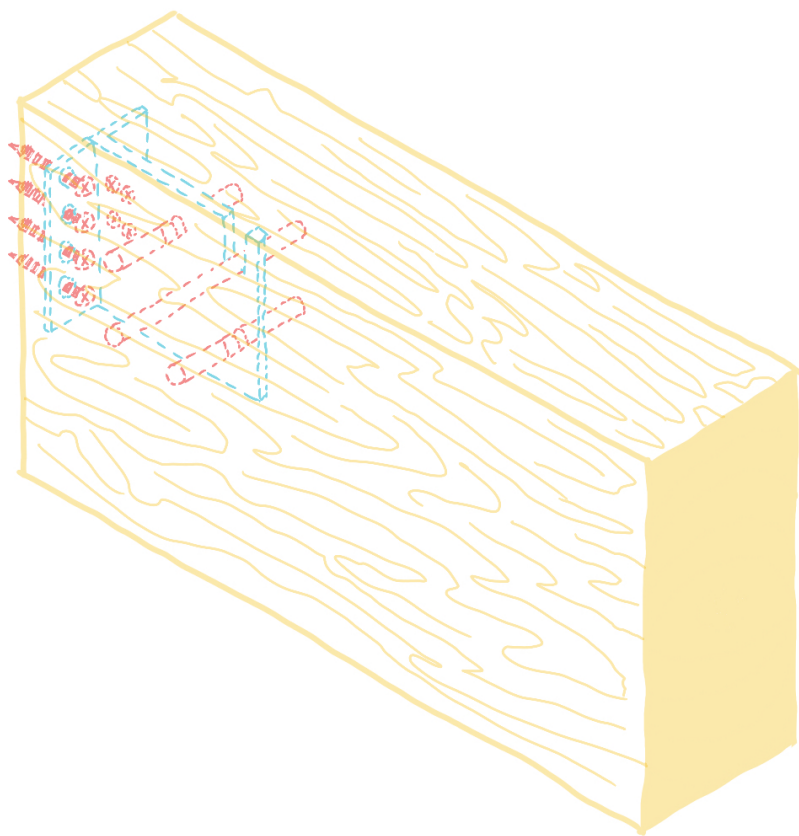

[122]

Cuyt, T.

Principe bevestiging cassette aan muur.

2025

houten balk

houtendeukels + chemisch anker met draadstang (M20) (2-4 stuks)

ingefreesde stalen beugel met insteekblad

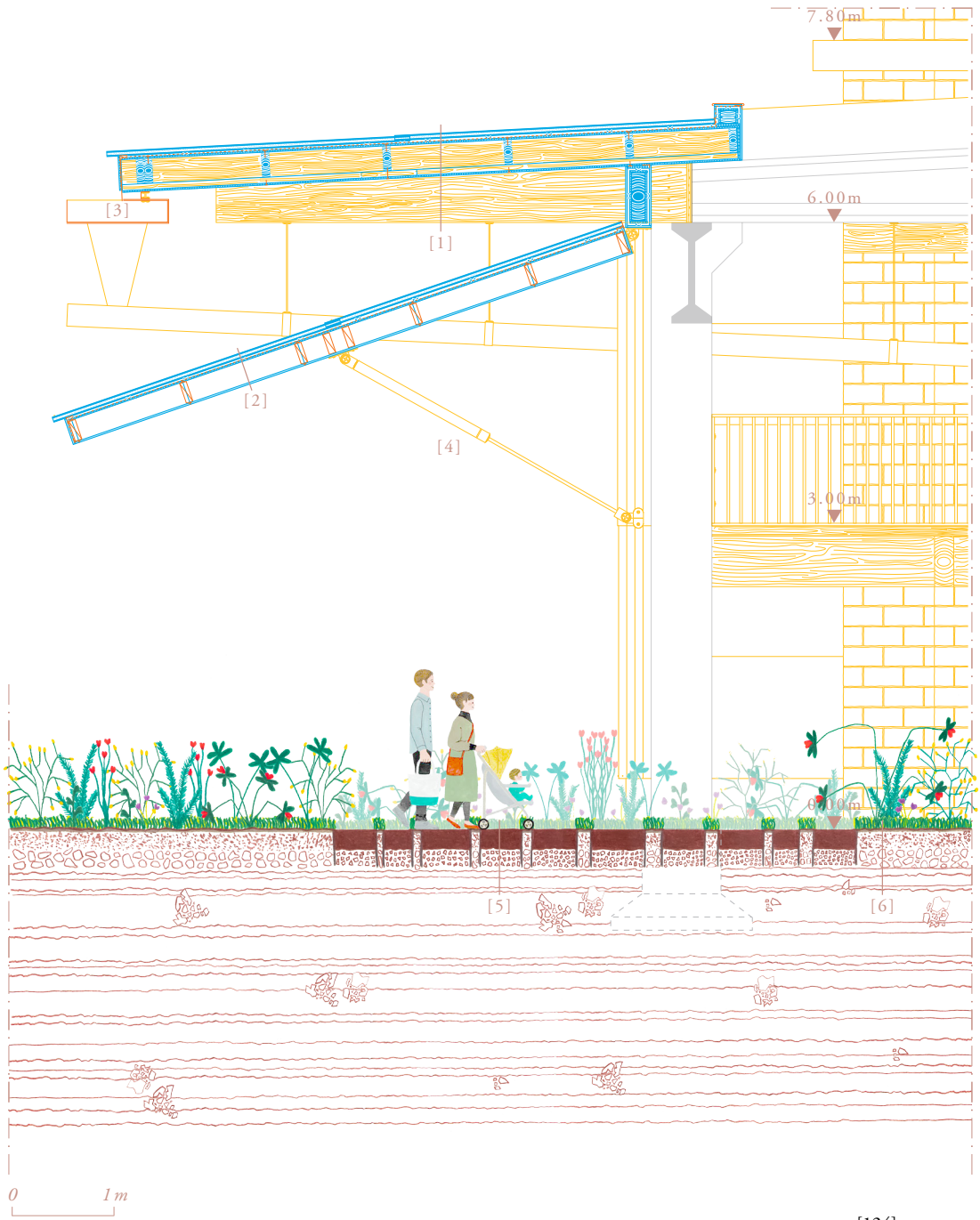
[123]

Cuyt, T.

Principe bevestiging houten balk aan kolommen hal.

2025

gevelfragment.

[124]
Cuyt, T.
Gevelfragment.
2025

[1]

golfplaten-vezelcement (10mm)	51 mm
panlatten-vuren c18 (20/30x50mm)	20/30 mm
waterkerende folie-tyvek	
houten plaat-multiplex ce2+, en 636-2	18 mm
gordingen-vuren c24 (75x250mm)	75 mm
kepers-vuren c24 (60x60mm)	60 mm
houten plaat-multiplex ce2+, en 636-3	18 mm
gelamineerde houten ligger-glulam gl32h	

[2]

golfplaten-vezelcement (10mm)	51 mm
panlatten-vuren c18 (20/30x50mm)	20/30 mm
waterkerende folie-tyvek	
houten plaat-multiplex ce2+, en 636-2	18 mm
kokerprofielen+ribben-staal s355 (80x210mm) (volgens een gelaste ruimteconstructie)	80 mm
eternit plaat-equitone (tectiva)	12 mm

[3]

bakgoot-staal s235jr (5x200x1000mm),
bevestigd met:
rvs u-profiel 5mm (volledige lengte);
rvs m10 bouten+m10 boutdraadbouten,
(h.o.h. 600mm)

[4]

2x gasveer met stikstofdemping-rvs,
bevestigd met:
rvs m12 bouten;
3x kogelgelagerde scharnierblokken
met montageplaat

[5]

betonplaat verzaagd tot tegels (afgeschermd met worteldoek)	200 mm
gestabiliseerd zandbed	150 mm
ondergrond	

[6]

begroeiing	
grindlaag	20 mm
groeiemidium-zand+compost	150 mm
drainagelaag-gebroken steenslag 4/12	150 mm
ondergrond	

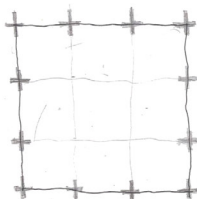
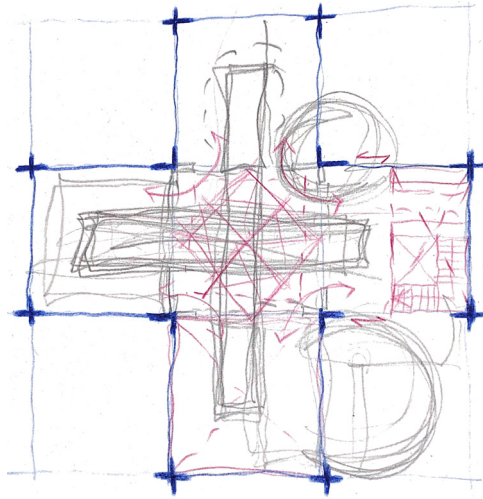

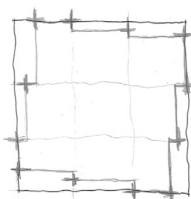

[index.]

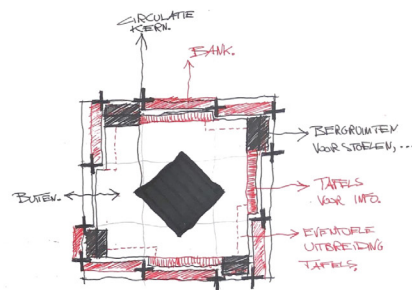
[delineationum.]

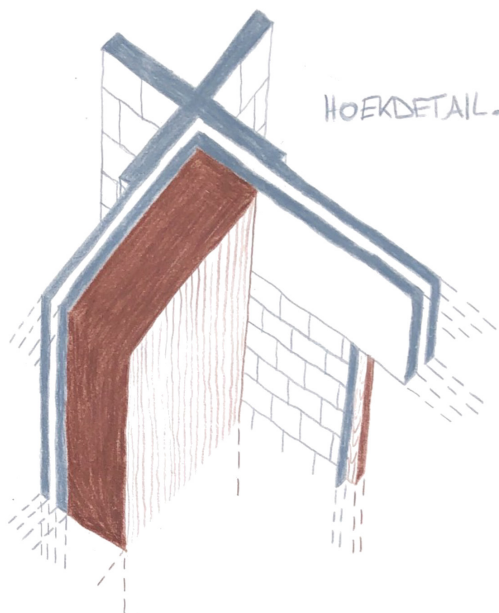
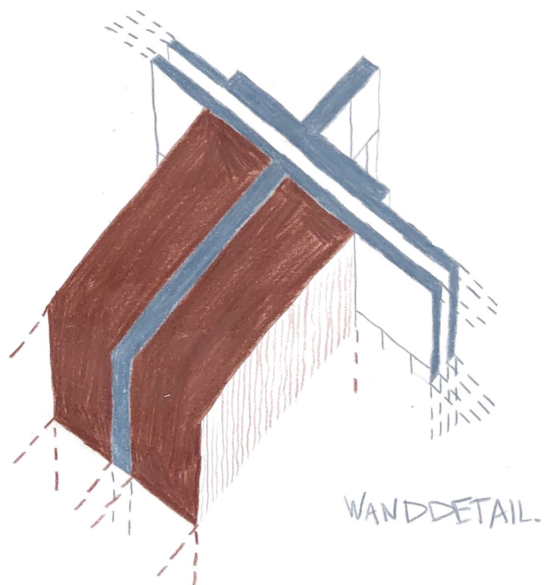
I RASTER.

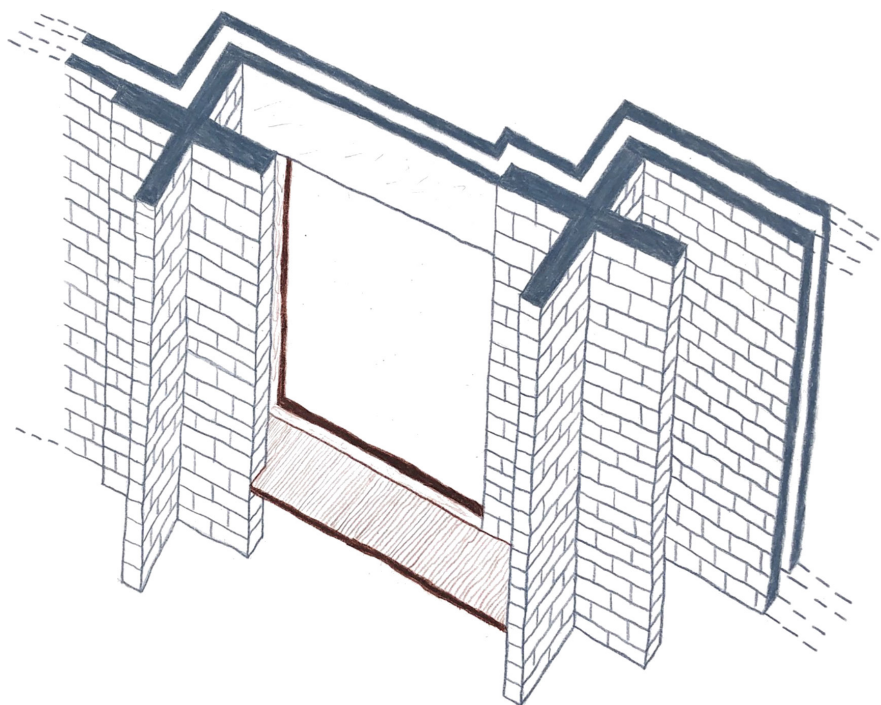

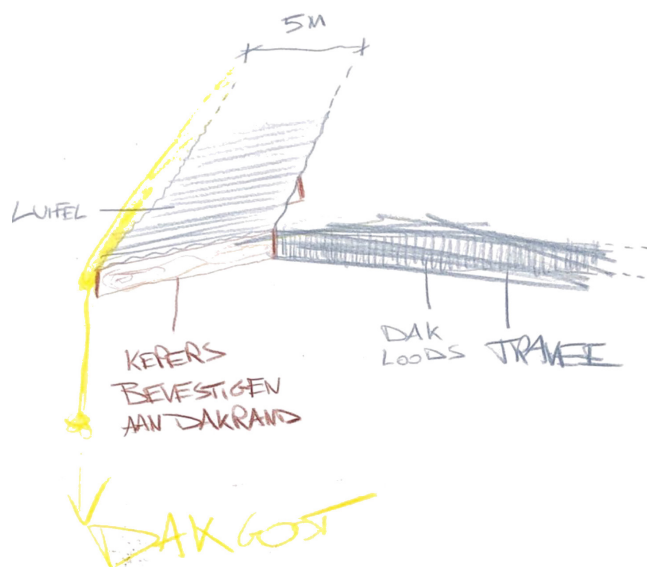
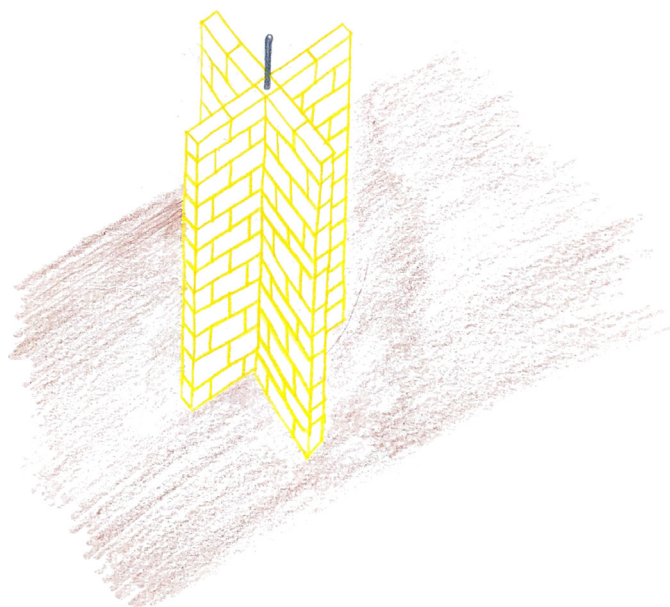
II VERSCHUING RASTER.

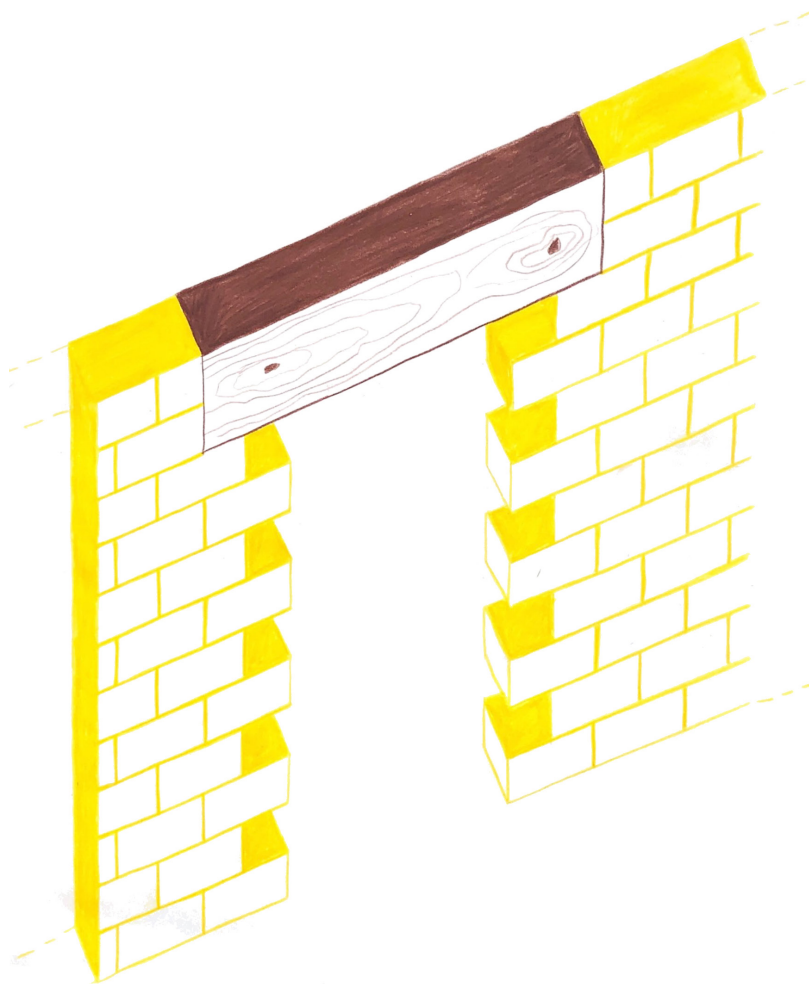

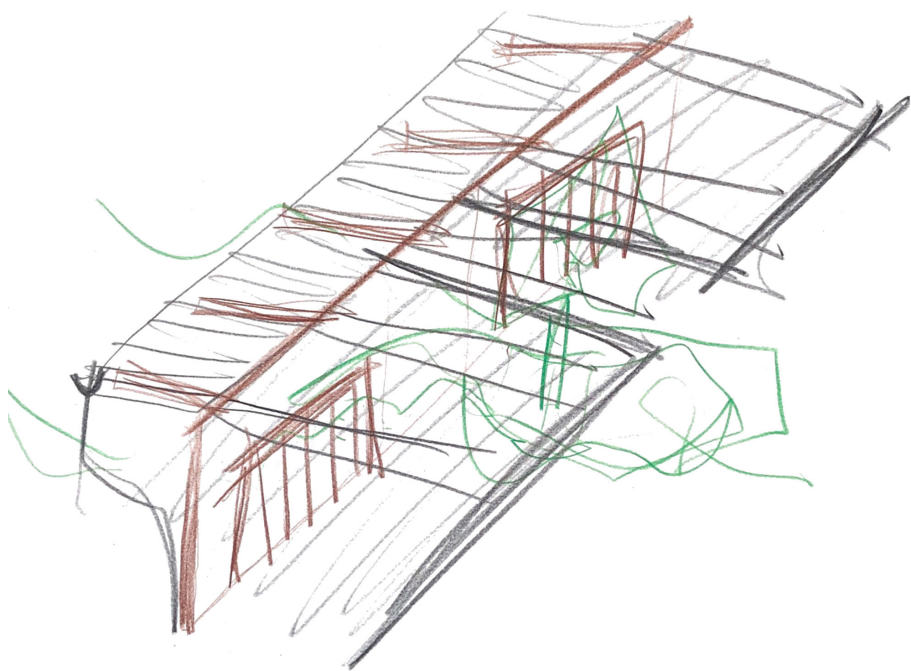
III AANPASSEN AAN
PROGRAMM.

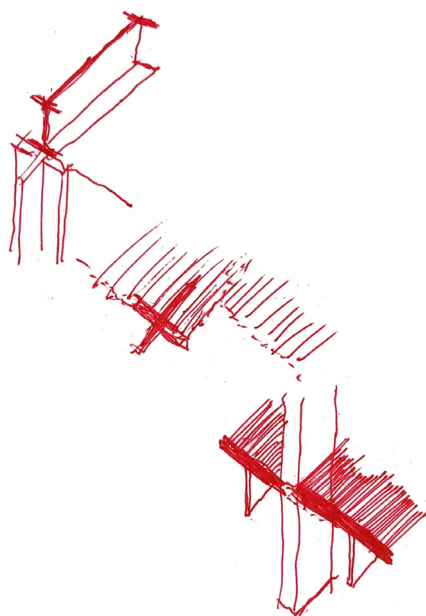
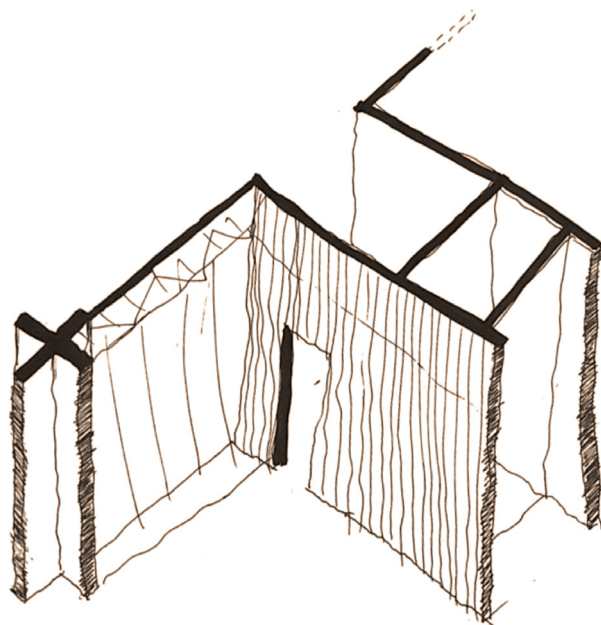

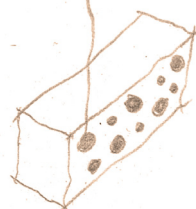

[136-137]
Cuyt, T.
Schetsen.
2025

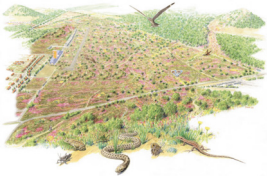
GATEN voor
INSECTEN.

[index figurarum.]

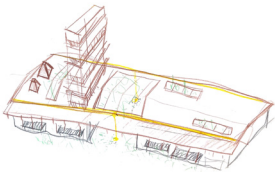
[1]

Cuyt, T., Stad Genk. (2025).
Inplantingsschilderij. Eigen beeld.

[2]

Cuyt, T. (2024). *Conceptschets*. Eigen beeld.

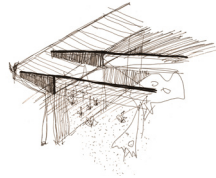
[3]

DeSilvey, C. (2017). *Curated decay: Heritage beyond saving*. University of Minnesota Press.

[4]

Cuyt, T. (2024). *Schets*. Eigen beeld.

[5]

Stad Genk. (n.d). *Luchtfoto van Opglabbekezevel*.

[6]

Willemsen, W.J. (1900). *De heide bij Deelenarnhemseveld*.

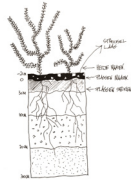
[7]
(n.d.) *De schaapskooi*. Geraadpleegd op 20 mei 2025, van <https://mijngelderland.nl/inhoud/canons/ermelo/potstalmethode>

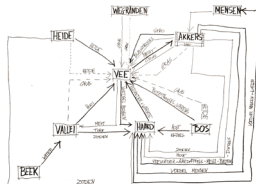
[8]
Gerson, W. (n.d.) *Handelaars in Danzig in de zeventiende eeuw*. Geraadpleegd op 20 mei 2025, van <https://historiek.net/handelskapitalisme-betekenis/131543/>

[9]
Cuyt, T. (2024). *De struikheide*. Eigen beeld.

[10]
Cuyt, T. (2024). *Materiaal- en energiestromen Limburgse heide*. Eigen beeld.

[11]
Bagshaw Ward, N. (19de eeuw). *The wardian case*. Geraadpleegd op 20 mei 2025, van <https://www.jackwallington.com/urban-legends-nathaniel-bagshaw-ward-inventor-of-the-wardian-case/>

[12]
Cosemans, J. (1891). *Zicht op de molenvijver*.

[13]
François, R. (1870). *De zwerver in zijn heidelandschap*.

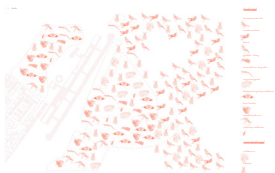

[14-26]
Cuyt, T. (2024). *Atlas fauna*. Eigen beelden.

[27]

Cuyt, T. (2024). *Fauna in Opglabbekerzavel*. Eigen beeld.

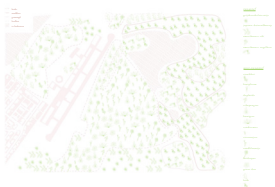
[28-42]

Cuyt, T. (2024). *Atlas flora*. Eigen beelden.

[43]

Cuyt, T. (2024). *Flora in Opglabbekerzavel*. Eigen beeld.

[44]

Hangar Flying. (n.d.). *Bouw vliegveld Zwartberg*. Geraadpleegd op 20 mei 2025, van <https://www.ebzw.be>

[45]

Hangar Flying. (n.d.). *Vliegveld Zwartberg*. Geraadpleegd op 20 mei 2025, van <https://www.ebzw.be>

[46]

Hangar Flying. (n.d.). *Vliegveld Zwartberg*. Geraadpleegd op 20 mei 2025, van <https://www.ebzw.be>

[47]

Cuyt, T. *Schema verplaatsing vliegveldfunctie*. (2024). Eigen beeld.

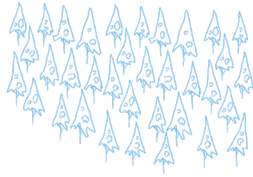
[48]

Cuyt, T. *Luchtfoto vliegveld Kiewiet*. (2024). Eigen beeld.

[49-54]

Cuyt, T. *Stappen heideherstel*. (2024). Eigen beelden.

[55-56]

Cuyt, T. *Heidebeheer*. (2024). Eigen beeld.

[57]

Ishigami, J. (2021). *Kokage-gumo Pavilion*. Geraadpleegd op 20 mei 2025, van <https://www.archdaily.com/966675/kokage-gumo-pavilion-junya-ishigami>

[58]

Cupers, K., Miessen, M. (2001). *Spaces of Uncertainty*. Geraadpleegd op 20 mei 2025, van <https://studiomiessen.com/projects/spaces-of-uncertainty-3/>

[59]

Cuyt, T. (2025) *Gecureerd verval op het vliegveld Zwartberg*. Eigen beeld.

[60]

Stad Genk. (n.d.). *Luchtfoto van Opglabbeke-zavel*.

[61]

Cornelis, J. (1977). *Vlaanderen in vogelvlucht*. Geraadpleegd op 21 mei 2025, van https://www.academia.edu/12527706/Vlaanderen_in_vogelvlucht_van_Jef_Cornelis_Cirkelen_boven_het_landschap

[62]

Cornelis, J. (1977). *Vlaanderen in vogelvlucht*. Geraadpleegd op 21 mei 2025, van https://www.academia.edu/12527706/Vlaanderen_in_vogelvlucht_van_Jef_Cornelis_Cirkelen_boven_het_landschap

[63]

Cornelis, J. (1977). *Vlaanderen in vogelvlucht*. Geraadpleegd op 21 mei 2025, van https://www.academia.edu/12527706/Vlaanderen_in_vogelvlucht_van_Jef_Cornelis_Cirkelen_boven_het_landschap

[64]

Cuyt, T. (2025) *Trage wegen in transitiezone vliegveld Zwartberg*. Eigen beeld.

[65]

Cuyt, T., Curinckx, M., Declerck A., & Dekens, B. (2024). *Genk invers*.

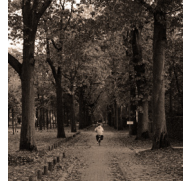
[66]

Curinckx, M. (2024). *Straatbeeld Genk*.

[67]

Curinckx, M. (2024). *Straatbeeld Genk*.

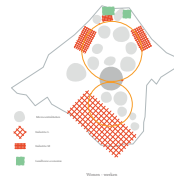
[68]

Cuyt, T., Curinckx, M., Declerck A., & Dekens, B. (2025). *Schema mobiliteit Genk*.

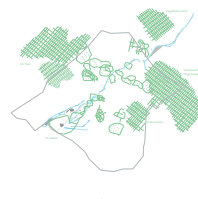
[69]

Cuyt, T., Curinckx, M., Declerck A., & Dekens, B. (2025). *Schema centraliteiten Genk*.

[70]

Cuyt, T., Curinckx, M., Declerck A., & Dekens, B. (2025). *Schema natuur Genk*.

[71]

Cuyt, T., Curinckx, M., Declerck A., & Dekens, B. (2025). *Visie Genk*.

[72]

Cuyt, T., Curinckx, M., Declerck A., & Dekens, B. (2025). *Genk-Noord patronen*.

[73]

Cuyt, T., Curinckx, M., Declerck A., & Dekens, B. (2025). *Genk-Noord natuur*.

[74]

Cuyt, T., Curinckx, M., Declerck A., & Dekens, B. (2025). *Genk-Noord masterplan*.

[75]

Cuyt, T., Stad Genk. (2025). *Implantingschilderij*. Eigen beeld.

[76]

Cuyt, T. (2025). *Versnipperd heidelandschap*. Eigen beeld.

[77]

Cuyt, T. (2025). *Heidelandschap na re-wilding*. Eigen beeld.

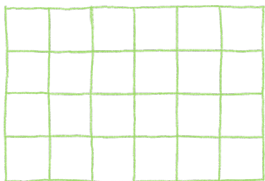
[78-85]

Cuyt, T. (2025). *Archivering + analyse vliegtuigloodsen*. Eigen beelden.

[86-92]

Cuyt, T. (2025). *7 strategieën voor herbestemming van loodsen*. Eigen beelden.

[93]

Cuyt, T. (2025). *Inplantingsmaquette*. Eigen beeld.

[94]

Het Nieuwsblad. (2023). *Luchtfoto te herbestemmen loods*.

[95]

Google earth. (2024). *Foto langsgevel & zijgevel te herbestemmen loods*.

[96]

Google earth. (2024). *Foto zijgevel te herbestemmen loods*.

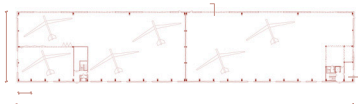
[97]

Hangar Flying. (2024). *Luchtfoto cafetaria met luchtwachttorenen & loods voor parkeergelegenheid*.

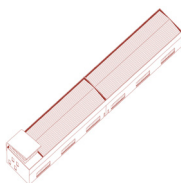
[98-102]

Cuyt, T. (2025). *Gondplannen en snedes van huidige situatie loods*. Eigen beelden.

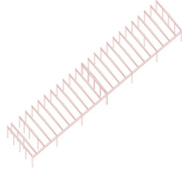
[103]

Cuyt, T. (2025). *Huidige gevel loods*. Eigen beeld.

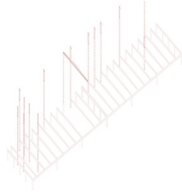
[104]

Cuyt, T. (2025). *Huidige structuur loods*.
Eigen beeld.

[105]

Cuyt, T. (2025). *Aanpassing structuur loods*.
Eigen beeld.

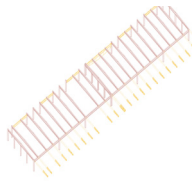
[106]

Cuyt, T. (2025). *Plaatsing houten balken*.
Eigen beeld.

[107]

Cuyt, T. (2025). *Plaatsing betonnen IV-liggers*. Eigen beeld.

[108]

Cuyt, T. (2025). *Gelijkvloers hal*. Eigen
beeld.

[109]

Cuyt, T. (2025). *Eerste verdiep hal*. Eigen
beeld.

[110]

Cuyt, T. (2025). *Dak hal*. Eigen beeld.

[111]

Cuyt, T. (2025). *Gelijkvloers atelier*. Eigen
beeld.

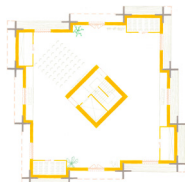
[112]

Cuyt, T. (2025). *Gelijkvloers heide educatiecentrum*. Eigen beeld.

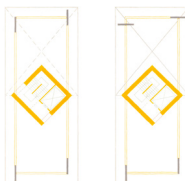
[113]

Cuyt, T. (2025). *Eerste verdiep heide educatiecentrum*. Eigen beeld.

[114-115]

Cuyt, T. (2025). *Tweede verdiep en derde verdiep brandwachtoren*. Eigen beelden.

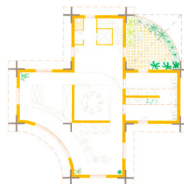
[116]

Cuyt, T. (2025). *Gelijkvloers laboratorium*. Eigen beeld.

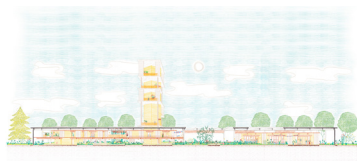
[117]

Cuyt, T. (2025). *Eerste verdiep laboratorium*. Eigen beeld.

[118]

Cuyt, T. (2025). *Langssnede*. Eigen beeld.

[119]

Cuyt, T. (2025). *Dwaarsnede*. Eigen beeld.

[120]

Cuyt, T. (2025). *Sfeerbeeld serre*. Eigen beeld.

[121]

Cuyt, T. (2025). *Axonometrie*. Eigen beeld.

[125]

Cuyt, T. (2025). *Foto maquette*. Eigen beeld.

[122]

Cuyt, T. (2025). *Principe bevestiging cassette aan muur*. Eigen beeld.

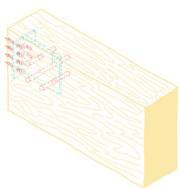
[126]

Cuyt, T. (2025). *Foto maquette*. Eigen beeld.

[123]

Cuyt, T. (2025). *Principe bevestiging houten balk aan kolommen bal*. Eigen beeld.

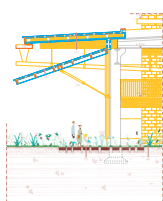
[127]

Cuyt, T. (2025). *Foto maquette*. Eigen beeld.

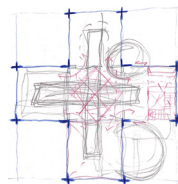
[124]

Cuyt, T. (2025). *Gevelfragment*. Eigen beeld.

[128-129]

Cuyt, T. (2025). *Schetsen*. Eigen beelden.

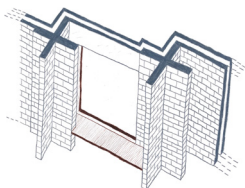
[130-131]

Cuyt, T. (2025). *Schetsen*. Eigen beelden.

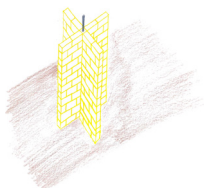
[132]

Cuyt, T. (2025). *Schetsen*. Eigen beeld.

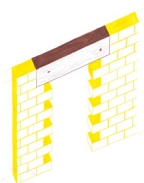
[133-134]

Cuyt, T. (2025). *Schetsen*. Eigen beelden.

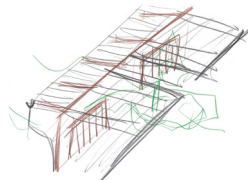
[135]

Cuyt, T. (2025). *Schetsen*. Eigen beeld.

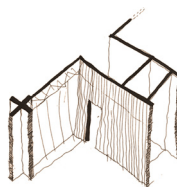
[136-137]

Cuyt, T. (2025). *Schetsen*. Eigen beelden.

[138-140]

Cuyt, T. (2025). *Schetsen*. Eigen beelden.

[index fontium.]

AIRonline. (2019, 30 maart). *De Limburgse vleugels op Genk-Zwartberg*. Geraadpleegd op 11 maart 2025, van <https://www.aironline.nl/weblog/2019/03/30/de-limburgse-vleugels-op-genk-zwartberg/>

Banham, R. (1969). *The architecture of the well-tempered environment*. University of Chicago Press.

Berque, A. (1995). *Médiance, de milieux en paysages*. Éditions Reclus.

Boer, B., & Meer, A. van der. (2018). *Landschapsarchitectuur in Nederland*. nai010 uitgevers.

Bishop, E. (n.d.). *One Art*. Poetry Foundation. Geraadpleegd op 3 januari 2025, van <https://www.poetryfoundation.org/poems/47536/one-art>

Boonen, F., Crijns, L., Grondelaers, S., Luts, B., Traest, T., & Vansteenkiste, L. (2024). *Van overslipped naar verbonden landschap* [Master theses, Universiteit Hasselt]. Documentserver UHasselt. Geraadpleegd op 24 december 2024, van <http://hdl.handle.net/1942/44188>

Cities of Making. (z.d.). C.10 *Transition Zones*. Geraadpleegd op 20 december 2024, van <https://citiesofmaking.com/pattern/c10/>

Cleal, C. J., & Thomas, B. A. (1995). *The Coal Measures of the Carboniferous*. Chapman & Hall.

Clément, G. (2004). *Manifeste du Tiers Paysage*. Paris: Sens & Tonka.

Cornelis, J. (Regisseur). (1977). *Vlaanderen in vogelvlucht* [Reportage]. BRT.

Corner, J. (1999). *Recovering landscape: Essays in contemporary landscape architecture*. Princeton Architectural Press.

De Cleene, M., Luyten, M., Shaikh, N., & Verstraeten, T. (2022). *Dorpelijkheid*. Atelier Bouwmeester. Geraadpleegd op 24 december 2024, van https://vlaamsbouwmeester.be/sites/default/files/uploads/bezoekersgids_Dorpelijkheid_web.be.pdf

De Decker, P. (2020). Ruimtelijke verrommeling à la Belge. *Ruimte*, 2020(45), 78–80. Geraadpleegd op 2 januari 2025, van <https://www.vrp.be/ruimte/ruimtelijke-verrommeling-a-la-belge>

De Decker, P. (2020, 22 mei). Waar is het goed wonen voor ouderen? *Sociaal.net*. Geraadpleegd op 2 januari 2025, van <https://sociaal.net/opinie/waar-is-het-goed-wonen-voor-ouderen/>

De Decker, P., & Volckaert, E. (2020). *Woonsituatie en -dynamieken bij ouderen: Kwalitatief onderzoek naar huurders in de stad en eigenaars op het platteland en in de stadsrand*. Leuven: Steunpunt Wonen.

De Mulder, E. F. J., Geluk, M. C., Ritsema, I., Westerhoff, W. E., & Wong, T. E. (2003). *De ondergrond van Nederland: Geologie en natuurlijke hulpbronnen*. Wolters-Noordhoff.

DeSilvey, C. (2017). *Curated decay: Heritage beyond saving*. University of Minnesota Press.

De Vylder, J. (2018). De School van Turnhout: *Architectuur en Ecologie in Vlaanderen*. VAI Uitgeverij

Ecopedia. (z.d.). *Kleine landschapselementen*. Geraadpleegd op 27 december 2024, van <https://www.ecopedia.be/encyclopedie/kleine-landschapselementen>

Eliot, T. S. (n.d.). *Four Quartets* [PDF]. Letters Journal. Geraadpleegd op 3 januari 2025, van <https://www.lettersjournal.org/wp-content/uploads/2017/05/fourquartets.pdf>

Fanthorpe, U. A. (1985). *Safe as Houses*. In *Voices Off* (pp. 12–14). Peterloo Poets.

Felder, W. M. (1989). Löss in de provincie Limburg. *Grondboor & Hamer*, 43(5/6), 305–310. <https://natuurtijdschriften.nl/pub/405456>

Foucault, M. (1973). *This is Not a Pipe*. University of California Press.

Frost, R. (1914). *Mending Wall*. In *North of Boston* (pp. 11–13). David Nutt.

Gale, A. S., Kennedy, W. J., Lees, J. A., & Caron, M. (2002). Stratigraphy and paleoenvironment of the Cenomanian stage in Limburg. *Cretaceous Research*, 23(6), 759–783. [https://doi.org/10.1016/S0195-6671\(02\)00092-0](https://doi.org/10.1016/S0195-6671(02)00092-0)

Geluk, M. C., Rondeel, H. E., & Wong, T. E. (1995). *The Geology of the Netherlands*. Springer.

Giro, C. (1999). *Vision in Motion: Representing Landscape in Time*. *Landscape Journal*, 18(2), 188–196.

Gradstein, F. M., Ogg, J. G., Schmitz, M. D., & Ogg, G. M. (2020). *Geologic Time Scale 2020*. Elsevier.

Grenspark Kalmthoutse Heide. (2020). *Geologische en landschappelijke geschiedenis van de Brabantse Wal*

Heidegger, M. (1954). *Die Frage nach der Technik* [De vraag naar de techniek]. In *Vorträge und Aufsätze*. Neske Verlag.

ILVO, Team Vlaams Bouwmeester, Departement Landbouw en Visserij, & Departement Omgeving. (2018). *Manifest voor een Productief Landschap*. Geraadpleegd op 24 december 2024, van https://www.vlaamsbouwmeester.be/sites/default/files/uploads/PPPL_MANIFEST_website%20LR.pdf

Ingold, T. (2011). *Being Alive: Essays on Movement, Knowledge and Description*. Routledge.

Jungerius, H. (2022). *Verboden landschap: Sporen en verhalen van een Duits-Nederlands cultuurlandschap*. Eigen beheer.

Kadaster. (z.d.). *Cultuurgrond | Landinrichting*. Opgehaald van <https://www.kadaster.nl>

Kearey, P., Klepeis, K., & Vine, F. J. (2009). *Global Tectonics* (3rd ed.). Wiley-Blackwell.

Kernecker, M., Fienitz, M., Nendel, C., Pätzig, M., Pirhofer-Walzl, K., Raatz, L., Schmidt, M. H., Wulf, M., & Zscheischler, J. (2022). Transition zones across agricultural field boundaries for integrated landscape research and management of biodiversity and yields. *Ecological Solutions and Evidence*, 3(1). <https://doi.org/10.1002/2688-8319.12122>

Koolhaas, R., & Foster, H. (2016). *Junkspace with running room*. New York Review of Books.

Laenen, K. (2010). *De geplande ruimte: wat doet dit met Vlaanderen?* In V. Bouwmeester (Ed.), *Cahier #3: Openbaarheid* (pp. 13-18). Team Vlaams Bouwmeester.

Laenen, M. (2010). Ruimtelijke versnippering en hergebruik in Vlaanderen. In *Duurzame stedenbouw in Vlaanderen* (pp. 13–18). Academia Press.

Latour, B. (2018). *Down to Earth: Politics in the New Climatic Regime*. Polity Press.

Mancuso, S. (2017). *The Revolutionary Genius of Plants: A New Understanding of Plant Intelligence and Behavior*. Atria Books.

Marot, S. (1999). *The reclaiming of sites*. In J. Corner (Ed.), *Recovering landscape: Essays in contemporary landscape architecture* (pp. 45–57). Princeton Architectural Press.

McKerrow, W. S., Mac Niocaill, C., & Dewey, J. F. (2000). The Caledonian Orogeny redefined. *Journal of the Geological Society*, 157(6), 1149–1154. <https://doi.org/10.1144/jgs.157.6.1149>

Molema, G., & Olthof, P. (2001). *Vermarketing van dorpslandschap-pen*. Geraadpleegd op 20 december 2024, van <https://pure.rug.nl/ws/portafiles/portal/14621499/EC118download.pdf>

Nance, R. D., Murphy, J. B., & Santosh, M. (2014). The supercontinent cycle: A retrospective. *Gondwana Research*, 25(1), 4–29. <https://doi.org/10.1016/j.gr.2013.01.005>

Natura 2000 Vlaanderen. (z.d.). *Heidelandschap*. Opgehaald van <https://natura2000.vlaanderen.be/landschap/heidelandschap>

Natuurpunt. (z.d.). *Waarom de flora en fauna van de heide zo erg onder stikstof lijden*. Geraadpleegd op 2 januari 2025, van <https://www.natuurpunt.be/nieuws/waarom-de-flora-en-fauna-van-de-heide-zo-erg-onder-stikstof-lijden>

Natuurwerkgroep EnHOe. (z.d.). *Ecologie en beheer van heidevelden*. Opgehaald van <https://www.enhoe.nl>

Poetry Foundation. (z.d.). *Meditation at Lagunitas*. Geraadpleegd op 3 januari 2025, van <https://www.poetryfoundation.org/poems/47553/meditation-at-lagunitas>

Rancière, J. (2004). The Politics of Aesthetics: The Distribution of the Sensible. *Continuum*.

Regionale Landschappen. (z.d.). *Historische ecologie in Limburg: Inleiding*. Opgehaald van https://www.regionalelandschappen.be/assets/afbeeldingen/M_Landschapsacademie/239260699-Historische-ecologie-in-Limburg-inleiding.pdf

Reulens, K. (2020). *Station d'artistes Genk: Verhalen uit een vergeten kunstenaarskolonie*. Borgerhoff & Lamberigts.

Rilke, R. M. (1923). *Duineser Elegien* [Duino Elegies]. Leipzig: Insel-Verlag.

Rixhon, G., Briant, R. M., Cordier, S., et al. (2011). Quaternary fluvial archives and landscape evolution in the Meuse catchment. *Earth-Science Reviews*, 109(1–2), 27–41. <https://doi.org/10.1016/j.earscirev.2011.09.001>

Sloterdijk, P. (2004). *Sferen II: Globen*. Amsterdam: Boom.

Stafford, W. (n.d.). At the Bomb Testing Site. Poetry Foundation. Geraadpleegd op 3 januari 2025, van <https://www.poetryfoundation.org/poems/42777/at-the-bomb-testing-site>

Stad Genk. (z.d.). *Alles over de werken*. Stad Genk. Geraadpleegd op 11 maart 2025, van <https://www.genk.be/alles-over-de-werken>

Symens Smith, A., & Trevelyan, E. (2019). The older population in rural America: 2012–2016. In *American Community Survey Reports* (ACS-41).

Timmermans, H. (2007). Heidevlakten in Nederland: Ontstaan, beheer en toekomst. *Landschap en Ecologie Journal*.

T'Jonck, P. (2023). Wonen als collectief vraagstuk? Een stand van zaken. In P. T'Jonck (Red.), *Samen wonen ontwerpen* (pp. 11–24). Team Vlaams Bouwmeester.

Torsvik, T. H., & Cocks, L. R. M. (2017). *Earth History and Palaeogeography*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316225523>

Tuan, Y.-F. (1977). *Space and place: The perspective of experience*. University of Minnesota Press.

Viljoen, A. (2005). Pilootprojecten productief landschap. *Vlaams Bouwmeester*. Geraadpleegd op 29 december 2024, van <https://www.vlaamsbouwmeester.be/nl/subsite/productief-landschap>

Van den Broek, J., & Lagro, A. (2010). De geologie van Limburg: Ontstaan en veranderingen door de eeuwen heen. *Geografie Tijdschrift*.

Van der Klei, V. (2023). Goed Wonen [Reportage]. *deArchitectNL*.

Van der Veen, A. J. (2009). Slaapdorpen en het eilandeffect: Ruimtelijke en sociale segregatie. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 100(1), 61–75.

Van der Meer, D. G., van Hinsbergen, D. J. J., & Spakman, W. (2010) Archean to present tectonics of the southern Netherlands: A geodynamic review. *Journal of Geodynamics*, 50(2), 111–124. <https://doi.org/10.1016/j.jog.2010.03.003>

Vlaams Architectuur Instituut vzw. (2019, september 15). Strategieën voor een land zonder landschap: Bas Smets over zijn werk en de tentoonstelling Landschappen. Geraadpleegd op 24 december 2024, van <https://www.vai.be/nieuws/strategie%C3%ABn-voor-een-land-zonder-landschap-bas-smets-over-zijn-werk-en-de-tentoonstelling-landschappen>

Verdonk, M., & Van Loon, J. (2021). *Plantenkracht: Groene strategieën voor een duurzaam klimaatbeleid*. Wageningen University Press.

Vernadsky, V. I. (1945). *The Biosphere and the Noosphere*. American Scientist, 33(1), 1–12.

Wageningen University & Research. (z.d.). *Rewilding voor klimaat en biodiversiteit*. <https://www.wur.nl/nl/show/rewilding-voor-klimaat-en-biodiversiteit.htm>

Wesselink, J.-W. (Red.). (2019). *Een slimme stad, zo doe je dat: Verbonden, flexibel en betekenisvol: Maak de echte future city*. Future City Foundation.

Wieërs, E. (2023). Over wonen, samenwonen en ontwerpen. In P. T’Jonck (Red.), *Samen wonen ontwerpen* (pp. 7–10). Team Vlaams Bouwmeester.

Wikipedia. (z.d.). *Herbarium*. In *Wikipedia, de vrije encyclopedie*. Geraadpleegd op 11 maart 2025, van <https://nl.wikipedia.org/wiki/Herbarium>

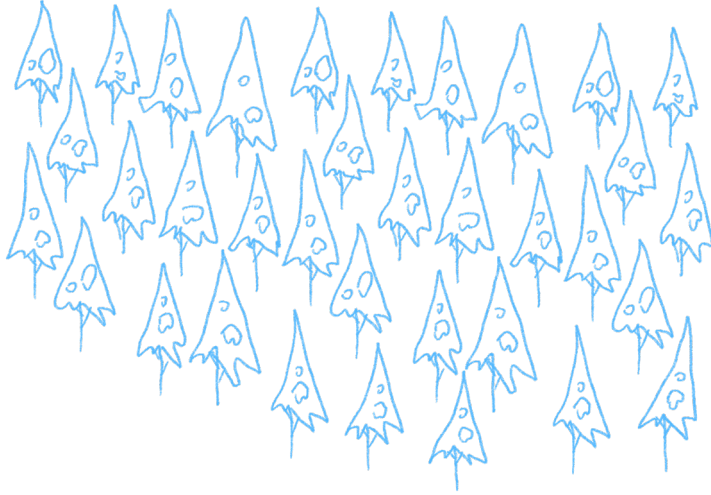
Wijnen, H. (2018). *Het landschap van Limburg: Historische en geologische perspectieven*. Maastricht University Press.

Wilson, M. (1993). Plate-moving mechanisms: Constraints and controversies. *Journal of the Geological Society*, 150(6), 923–926. <https://doi.org/10.1144/gsjgs.150.6.0923>

Ziegler, P. A. (1990). *Geological Atlas of Western and Central Europe*. Elsevier.

[attachiamenta.]

[heideherstel.]

[1]

deel naaldbos kappen zodat wind vrijspel krijgt

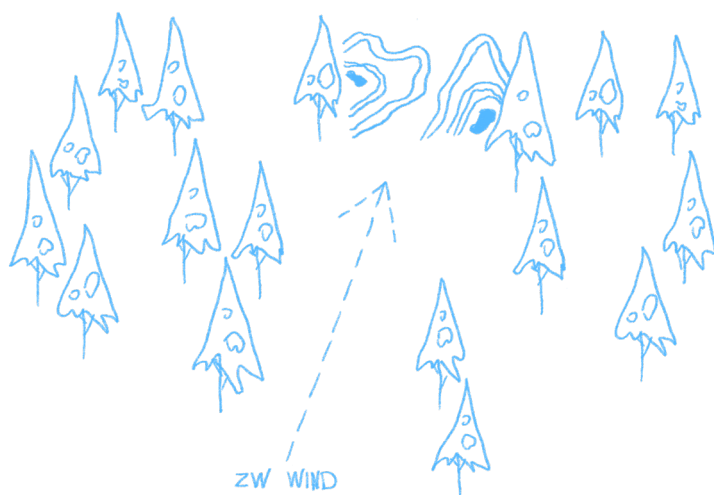
Naaldbossen vormen een dicht bladerdak en een stevige barrière tegen wind, bovendien stabiliseren ze het landschap wat leidt tot een gebrek aan dynamiek. Door delen van het bos te kappen worden er smalle windkanalen gecreëerd waardoor de toegang van de wind naar het achterliggende landschap vergroot. Na het kappen van het bos blijft de bodem vaak kaal en los achter, dit zorgt ervoor dat het zand zich minder bindt aan de vegetatie en makkelijker kan worden opgepikt door de wind.

[2]

vorming van stuifduinen

De wind neemt los zand op en transporteert het over korte of lange afstanden. Wind blaast zand weg (ablatie) van open plekken en zet het neer (accumulatie) op beschutte locaties, zoals achter kleine obstakels. Door herhaald zandtransport ontstaan heuvelachtige structuren, zoals zandruggen of bulten, afhankelijk van de windrichting en -kracht.

[3]

verwijderen van invasieve soorten

Invasieve soorten, zoals de Amerikaanse vogelkers, verdringen inheemse planten zoals struikhei en dophei. Vaak zorgen ze voor schaduwvorming wat de openheid van de heide aantast. Invasieve soorten verrijken de bodem met voedingsstoffen, wat ongunstig is voor schrale bodems die de heide vereist. Hun verwijdering geeft ruimte aan kenmerkende heidesoorten.

[4]

loofbomen aanplanten

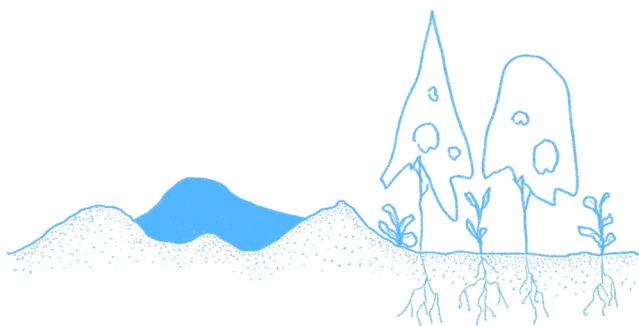
Na de verwijdering van de invasieve soorten worden er op deze plekken loofbomen aangeplant. Loofbomen, zoals eiken of berken, bieden habitats voor insecten en vogels. Door ze op strategische plaatsen aan te planten stimuleren de ecologische variatie. Loofbomen hebben een minder zure strooisellaag dan naaldbomen, waardoor de bodemstructuur gunstiger wordt voor heideplanten. Kleine groepjes loofbomen kunnen wind blokkeren of geleiden, wat de dynamiek van stuifduinen ondersteunt zonder deze te destabiliseren.

[5]

sterrenbos aanplanten

Een sterrenbos is een structurerend boslandschap waarin paden vanuit een centraal punt in stervorm uitstralen. Het ontwerp heeft vaak een geometrisch patroon. Ze zorgen voor een natuurlijke overgang tussen open heide en bos, wat de diversiteit aan flora en fauna bevordert. Sterrenbossen functioneren ook als brandgangen, hierdoor kan de heide op strategische plaatsen worden afgebrand zonder de verspreiding van de brand.

[6]

sterrenbos als voedselbos

Loofbomen (zoals fruit- of notenbomen), struiken (bessen, hazelaars) en bodembedekkers (zoals kruiden en paddenstoelen) kunnen worden geïntegreerd in de sterstructuur. Open plekken en randen tussen paden en bos bevorderen variatie in licht en temperatuur, ideaal voor diverse kwetbare gewassen. Het bos biedt naast voedselproductie ook schuilplaatsen voor nuttige dieren (bijen, vogels), die bestuiving en plaagbestrijding ondersteunen.

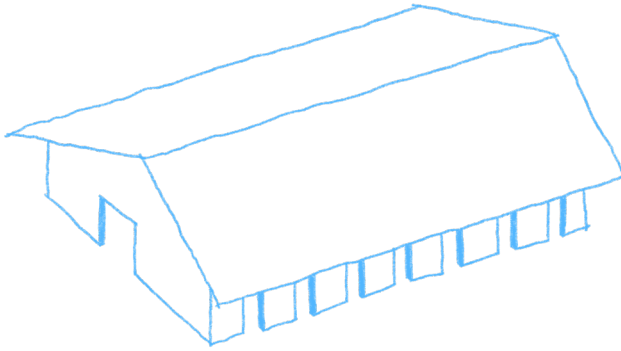

[7]

bliksemafleider als natuurlijke brandbron

Een bliksemafleider, vaak een hoge metalen staaf, trekt bliksem aan door de kortste weg naar de grond te bieden. Door bliksemafleiders strategisch te plaatsen in brandgevoelige heidegebieden, zoals bij kwetsbare flora, fauna of nabij infrastructuur, wordt het risico op branden verminderd. Bovendien kan de bliksemafleider worden aan- en afgezet met een knop, waardoor in de winter op strategische plaatsen het gras kan worden afgebrand. Hierdoor komt er terug ruimte voor de heide om te groeien.

[heidebeheer.]

[8]

grazen en plaggen

Grazen en plaggen zijn belangrijke heidebeheertechnieken. De schapen grazen overdag selectief op grassen wat voorkomt dat de heide dichtgroeit of verbost. s' Nachts rusten ze in schaapskooien, dit zijn stallen die worden gebruikt om een kudde schapen te huisvesten. De schapen creëren een mozaïeklandschap door sommige plekken intensiever te begrazen dan andere. Bij plaggen wordt de bodem afgeschrapt en wordt al de vegetatie en het strooisel verwijderd waardoor heidesoorten meer ruimte krijgen om te groeien.

[atlas fauna.]

boommleeuwerik

[lullula arborea]

<i>categorie</i>	bijzondere vogel
<i>bedreigd</i>	ja
<i>kenmerken</i>	klein en gedronken, korte staart, opvallende lichte wenkbrauwstreep, melancholiek gefluit, eet insecten en zaden

De boommleeuwerik [*lullula arborea*] is een kleine zangvogel die vooral voorkomt in open landschappen met verspreide bomen, zoals heidevelden, zandverstuivingen en jonge naaldbossen. De boommleeuwerik is sterk afhankelijk van halfopen, gevarieerde landschappen. Door veranderingen in landgebruik en bebossing is zijn leefgebied in sommige gebieden afgenomen, maar hij blijft een karakteristieke soort van heide- en duingebieden.

kneu

[linaria cannabina]

<i>categorie</i>	bijzondere vogel
<i>bedreigd</i>	ja
<i>kenmerken</i>	slank gebouwd, mannetjes hebben opvallende rode borst, vrouwtjes zijn bruiner van kleur met strepen, melodieuze zang, eten voornamelijk zaden

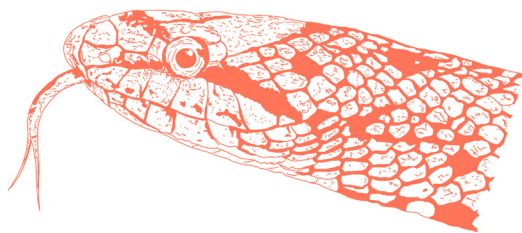
De kneu [*linaria cannabina*] is een kleine zangvogel uit de vinkachtigen die voorkomt in open landschappen, zoals graslanden, heidevelden en braakliggende terreinen. De kneu is een typische soort van bloemrijke, open landschappen, maar zijn aantallen nemen af door intensieve landbouw en verlies van geschikt leefgebied. Hij staat daarom op de Rode Lijst van bedreigde vogelsoorten.

nachtswaluw
[caprimulgus europaeus]

<i>categorie</i>	bijzondere vogel
<i>bedreigd</i>	ja
<i>kenmerken</i>	slank en middelgroot, cryptische bruine, grijze en zwarte schutkleur, actief tijdens schemering en nacht, eet nachtvlinders en andere vliegende insecten

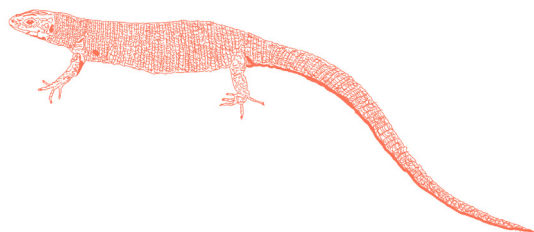
De nachtswaluw [*caprimulgus europaeus*] is een mysterieuze nachtactieve vogel die voorkomt in open heidegebieden, zandverstuivingen en jonge bossen in Europa, waaronder Nederland en België. De nachtswaluw is een zeldzame vogel in Nederland en België en wordt bedreigd door verlies van leefgebied door bebossing en intensieve landbouw. Hij is beschermd en een iconische soort voor heidelandschappen.

gladde slang
[coronella austriaca]

<i>categorie</i>	bijzonder reptiel
<i>bedreigd</i>	ja
<i>kenmerken</i>	50-70 cm, grijs tot bruin met smalle en donkere streep over het hoofd, kleine vlekken langs rug, schuw, actief in schemering, jaagt op kleine reptielen, muizen en insecten

De gladde slang [*coronella austriaca*] is een kleine, slanke slangensoort die voorkomt in Europa, inclusief heidegebieden in Nederland en België. Het is een niet-giftige slang die moeilijk te onderscheiden is van een adder vanwege zijn bruinachtige of grijsachtige kleur en donkere markeringen. De gladde slang leeft in droge, warme gebieden zoals heide, zandverstuivingen en stenige terreinen. Hij is zeldzaam en beschermd vanwege verlies van leefgebied.

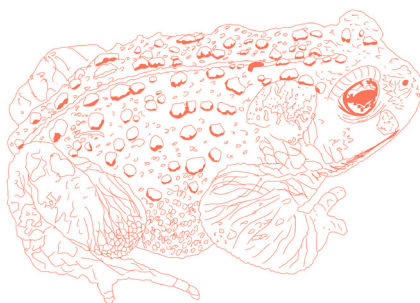

levendbarende hagedis

[zootoca vivipara]

<i>categorie</i>	bijzonder reptiel
<i>bedreigd</i>	ja
<i>kenmerken</i>	slank lichaam, bruin tot olijfgroen met donkere strepen, buik kan oranje of geel zijn, eet kleine insecten, spinnen, ongewervelden

De levendbarende hagedis [*zootoca vivipara*] is een kleine reptielensoort die voorkomt in grote delen van Europa, waaronder vochtige en droge natuurgebieden in Nederland en België. De levendbarende hagedis is goed bestand tegen koudere klimaten en een van de weinige reptielen die zo noordelijk voorkomt. Hij is beschermd omdat hij afhankelijk is van ongestoorde natuurgebieden.

rugstreeppad
[epidalea calamita]

<i>categorie</i>	bijzonder amfibie
<i>bedreigd</i>	ja
<i>kenmerken</i>	lichtbruine tot groengrijze huid met donkere vlekken, gele of lichtgroene streep over de rug, eet insecten en andere ongewervelden

De rugstreeppad [*epidalea calamita*] is een opvallende amfibie die voorkomt in zandige, open gebieden zoals duinen, heidevelden, zandverstuivingen en braakliggende terreinen. De rugstreeppad graaft zich overdag in los zand in en is een soort die goed bestand is tegen droge omstandigheden. Hij is zeldzaam en streng beschermd, omdat hij afhankelijk is van specifieke, verstoringsarme leefgebieden.

blauwvleugelsprinkhaan

[*oedipoda caerulescens*]

<i>categorie</i>	bijzonder insect
<i>bedreigd</i>	ja
<i>kenmerken</i>	grijs- of bruinevlekt, vertrouwt op camouflage

De blauwvleugelsprinkhaan [*oedipoda caerulescens*] is een opvallende sprinkhaan die vooral voorkomt in droge, open gebieden zoals zandverstuivingen, heide, en kale grindvlaktes. Hij dankt zijn naam aan de felblauwe achtervleugels, die alleen zichtbaar worden wanneer hij vliegt. Deze vleugels dienen om vijanden af te schrikken. De blauwvleugelsprinkhaan is een indicatorsoort voor schrale, onbegroeide terreinen en wordt in sommige regio's zeldzaam door habitatverlies.

heivlinder
[hipparchia semele]

<i>categorie</i>	bijzonder insect
<i>bedreigd</i>	a
<i>kenmerken</i>	bruine vleugels met witte band, onderzijde is grijsig, vliegt snel en laag, rupsen eten schapengras, vlinder haalt nectar uit bloemen van struikhei

De heivlinder [*hipparchia semele*] is een vlindersoort die voorkomt in droge, open natuurgebieden zoals heide, zandverstuivingen en duinen. Het is een goed gecamoufleerde dagvlinder die vaak op de grond zit en daardoor moeilijk te zien is. De heivlinder is een typische soort van droge heide en staat onder druk door het verdwijnen van geschikte leefgebieden. Hij is beschermd en een belangrijke indicator van biodiversiteit in heidelandschappen.

zandloopkever
[cicindela campestris]

<i>categorie</i>	bijzonder insect
<i>bedreigd</i>	ja
<i>kenmerken</i>	felgroen met metaalachtige glans en witte stippen op dekschilden, snelle loper, eet andere insecten

De zandloopkever [*cicindela campestris*] is een snelle en opvallende kever die voorkomt in open, zonnige gebieden zoals zandverstuivingen, heide en kale bodems. De zandloopkever is een belangrijke indicatorsoort voor gezonde, droge ecosystemen en staat bekend om zijn snelheid en jachttechnieken. Verlies van geschikte leefgebieden door vergrassing en bebossing vormt een bedreiging.

zadelsprinkhaan
[ephippiger diurnus]

<i>categorie</i>	bijzonder insect
<i>bedreigd</i>	ja
<i>kenmerken</i>	robuust, groen- tot bruینگekleurd met zadelvormige verhoging, eet planten en soms kleine insecten

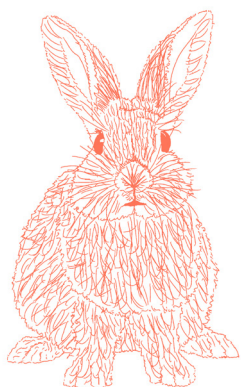
De zadelsprinkhaan [*ephippiger diurnus*] is een bijzondere sprinkhaan die voorkomt in Zuid- en West-Europa, vooral in warme, droge gebieden zoals heidevelden, kalkgraslanden en ruigtes. De zadelsprinkhaan is een relatief zeldzame soort en staat vaak symbool voor goed beheerde, droge natuurgebieden. Hij is gevoelig voor habitatverlies door intensief landgebruik en bebossing.

eekhoorn
[sciurus vulgaris]

<i>categorie</i>	zoogdier
<i>bedreigd</i>	nee
<i>kenmerken</i>	slank lichaam, rode of bruine vacht, eten noden, zaden, vruchten, soms insecten en vogel-eieren

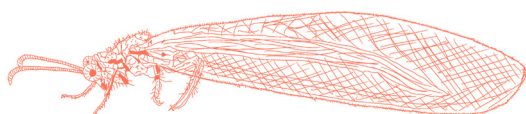
De eekhoorn [*sciurus vulgaris*] is een bekende knaagdierensoort die voorkomt in bossen, parken en tuinen in Europa, inclusief Nederland en België. De eekhoorn is een belangrijk onderdeel van het ecosysteem, omdat ze bijdragen aan de verspreiding van boomzaden. Ze komen vooral voor langs de dennenbomen op het heidegebied.

konijn
[oryctolagus cuniculus]

<i>categorie</i>	zoogdier
<i>bedreigd</i>	nee
<i>kenmerken</i>	compact lichaam, grijsbruine vacht, pluizige staart, eet gras, kruiden, bladeren en wortels

Het konijn *[oryctolagus cuniculus]* is een klein zoogdier dat oorspronkelijk uit Zuidwest-Europa komt, maar nu in veel delen van de wereld voorkomt, ook in Nederland en België. Ze zijn typerend voor open graslanden, heide en zandige bodems met hollen.

mierenleeuwen
[myrmeleontidae]

<i>categorie</i>	insect
<i>bedreigd</i>	nee
<i>kenmerken</i>	lijkt op kleine libel met lange, smalle vleugels, actief tijdens schemering

De mierenleeuw *[myrmeleontidae]* is een insect dat behoort tot de netvleugeligen en vooral bekend is door zijn larven, die kuiltjes in zand maken om prooien te vangen. Mierenleeuwen zijn fascinerend vanwege hun unieke jachttechniek en komen in Nederland en België vooral in zanderige gebieden voor. Ze zijn een indicatorsoort voor gezonde, droge ecosystemen.

[atlas flora.]

amerikaanse eik *[quercus rubra]*

<i>categorie</i>	boom
<i>invasief</i>	ja
<i>kenmerken</i>	20-30 meter hoog, rede kroon, rechte stam, grote bladeren, rood in herfst, groeit snel, produceert eikels

De Amerikaanse eik [*quercus rubra*] is een boomsoort die oorspronkelijk uit Noord-Amerika komt en in Europa veel is aangeplant in bossen en parken. Hoewel de Amerikaanse eik populair is vanwege zijn snelle groei en sierwaarde, kan hij inheemse vegetatie verdringen. Hij wordt daarom soms als invasieve soort beschouwd in natuurgebieden, waar hij de biodiversiteit kan verminderen.

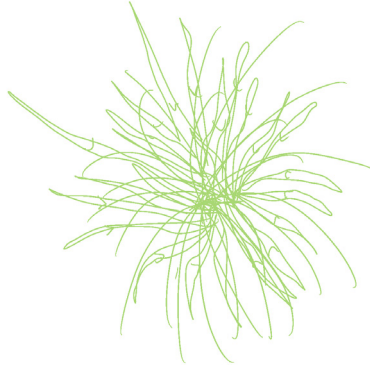

amerikaanse vogelkers

[prunus padus]

<i>categorie</i>	boom/ struik
<i>invasief</i>	ja
<i>kenmerken</i>	5-15 meter hoog, ovale, licht gezaagde bladeren en vormt lange witte bloemtrossen met zoete geur in voorjaar

De vogelkers *[prunus padus]* is een inheemse boom of struik in Europa die voorkomt in vochtige bossen, langs oevers en op beschutte plekken. Het is een invasieve soort, verdringt soms de inheemse vogelkers en andere plantensoorten in natuurgebieden.

grijs kronkelsteentje
[pseudevernia furfuracea]

categorie mos

invasief

ja

kenmerken

struikachtige, vertakte vorm met groen-grijze bovenzijde en witachtige onderzijde, groeit op schors naaldbomen

Het grijs kronkelsteentje [*pseudevernia furfuracea*] is een korstmossoort die voorkomt op bomen en soms op rotsen in bossen en open landschappen, voornamelijk in gebieden met schone lucht. Het grijs kronkelsteentje speelt een rol in het ecosysteem als voedselbron voor kleine dieren en helpt bij de afbraak van organisch materiaal. Het is een teken van een gezonde omgeving.

japanse duizendknoop
[fallopia japonica]

<i>categorie</i>	struik
<i>invasief</i>	ja
<i>kenmerken</i>	groeit snel, 2-3 meter hoog, holle stengels, agressieve groeier

De Japanse duizendknoop [*fallopia japonica*] is een invasieve plantensoort die oorspronkelijk uit Oost-Azië komt en nu wijdverspreid is in Europa, inclusief Nederland en België. De Japanse duizendknoop staat bekend als een van de meest problematische invasieve soorten in Europa en vereist intensief beheer om verspreiding te beperken.

struikhei
[calluna vulgaris]

<i>categorie</i>	struik
<i>invasief</i>	nee
<i>kenmerken</i>	lage, sterk vertakte struik, naaldachtige bladeren, in late zomer paarse of roze bloemen belangrijke voedselbron voor bijen, vlinders en andere insecten

De struikhei [*calluna vulgaris*] is een inheemse, wintergroene struik die veel voorkomt in heidegebieden in Europa, waaronder Nederland en België. Struikhei is gevoelig voor verzuuring door bemesting en stikstofdepositie, wat leidt tot vergrassing. Actief natuurbeheer, zoals plaggen en begrazing, is nodig om heidegebieden met struikhei in stand te houden. Het is een icoonsoort van het Nederlandse heidelandschap.

rode dopheide
[erica cinerea]

categoriestruik

invasief

nee

kenmerken

smalle, naaldachtige bladeren, felroze tot paarse
klokvormige bloemen in zomer, belangrijke
nectarbron voor bijen, hommels en vlinders

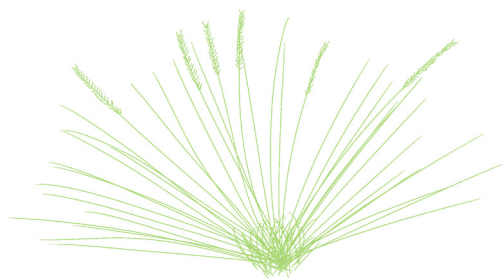
De rode dophei [*erica cinerea*] is een kleine, groenblijvende struik die voorkomt in droge heidegebieden en zandige bodems in West-Europa, waaronder in Nederland en België. De rode dophei is gebaat bij open, droge heidegebieden, maar wordt bedreigd door vergrassing en stikstofdepositie. Actief natuurbeheer is nodig om deze soort en zijn leefgebied te behouden. Het is een typische plant van schrale heidevelden.

schapengras
[festuca ovina]

<i>categorie</i>	gras
<i>invasief</i>	nee
<i>kenmerken</i>	blaugroene bladeren, biedt voedsel en schuilplaats voor insecten en kleine dieren en draagt bij aan stabiliteit van arme bodems

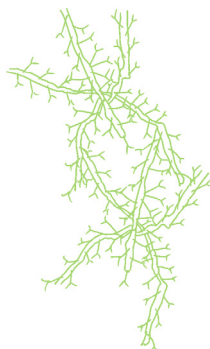
Schapengras [*festuca ovina*] is een inheemse, meerjarige grassoort die voorkomt op schrale, droge gronden in heidegebieden, duinen en graslanden. De soort is geliefd in extensieve graslanden en natuurbeheer vanwege zijn geringe groeikracht, wat helpt bij het behouden van biodiversiteit in schrale landschappen. Het wordt ook door grazend vee, zoals schapen, gegeten.

buntgras
[corynephorus canescens]

<i>categorie</i>	gras
<i>invasief</i>	nee
<i>kenmerken</i>	grijsachtige bladeren, lichtgekleurde aartjes op stengels, draagt bij aan stabiliseren losse zand bodems biedt voedsel en schuilplaats voor insecten en kleine dieren

Buntgras [*corynephorus canescens*] is een inheemse grassoort die typisch voorkomt in droge, schrale zandgronden in Europa, zoals duinen, zandverstuivingen en droge heidegebieden. Buntgras is een kenmerkende soort van stuifzanden en droge heide, maar deze habitats worden steeds schaarser door vergrassing en bebossing. Behoud van open zandgebieden is essentieel voor het voortbestaan van deze soort.

rendiermos
[cladonia species]

<i>categorie</i>	korstmos
<i>invasief</i>	nee
<i>kenmerken</i>	witgrijze tot lichtgroene kleur, belangrijke voedselbron voor rendieren, helpt met water en voedingsstoffen in schrale bodems vast te houden

Rendiermos [*cladonia species*] is een korstmos dat voorkomt in koude en gematigde streken, vooral in heidegebieden, zandgronden en naaldbossen. Rendiermos groeit langzaam en is gevoelig voor verstoring en vervuiling. In Nederland en België komt het vooral voor in droge heidegebieden, waar het beschermd wordt door natuurbeheer. Het is een indicator van schrale, ongestoorde natuurgebieden.

steenanjers
[dianthus species]

<i>categorie</i>	plant
<i>invasief</i>	nee
<i>kenmerken</i>	smalle, groene bladeren, in zomer felroze tot paarse bloemen met gekartelde randen, belangrijke nectarbron voor bijen, vlinders en andere insecten

Steenanjer [*dianthus species*] is een lage, vaste plant die behoort tot de anjerfamilie en voorkomt in schrale graslanden, zandige bodems en heidegebieden in Europa, inclusief Nederland en België. De steenanjer is een waardevolle plant in schrale natuurgebieden, maar staat onder druk door verruiging en verlies van leefgebied door stikstofdepositie en intensieve landbouw. Hij is beschermd en speelt een rol in het behoud van biodiversiteit.

zandblauwtje
[jasione montana]

<i>categorie</i>	kruidachtige plant
<i>invasief</i>	nee
<i>kenmerken</i>	grasachtige bladeren, compacte bloemen in helderblauwe tot paarse kleur, belang rijke nectar- en stuifmeelbron voor insecten

Het zandblauwtje [*jasione montana*] is een inheemse, kruidachtige plant die groeit op droge, zandige bodems in Europa, zoals heidevelden, duinen en zandverstuivingen. Het zandblauwtje is een typische soort van droge heide- en zandgebieden, maar wordt bedreigd door vergrassing en stikstofdepositie. Actief natuurbeheer is nodig om deze soort en zijn leefomgeving te behouden.

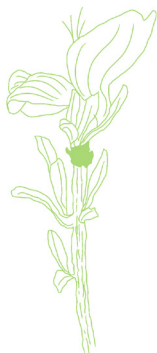

heidespur

[spergula morisonii]

<i>categorie</i>	plant
<i>invasief</i>	nee
<i>kenmerken</i>	laagblijvende plant, dunne, draadvormige bladeren en kleine witte bloemen

De heidespurrie [*spergula morisonii*] is een eenjarige plant die voorkomt op schrale, zandige bodems in heidegebieden en open zandgronden, vooral in Europa. De heidespurrie is gevoelig voor verruiging en stikstofdepositie en staat daarom vaak onder druk. Ze is een indicatorsoort voor goed beheerde, open zandlandschappen en heidegebieden.

kruipbrem
[genista pilosa]

<i>categorie</i>	struik
<i>invasief</i>	nee
<i>kenmerken</i>	kruipende takken en kleine smalle blaadjes, belangrijke voedselbron voor bijen en andere insecten door nectar en stuifmeel en verbetert bodem door stikstofbinding

De kruipbrem [*genista pilosa*] is een laagblijvende, wintergroene struik die voorkomt op schrale, zandige bodems in Europa, waaronder heidevelden en duinen. Kruipbrem is een waardevolle soort voor biodiversiteit in heide- en zandlandschappen. Het behoud van open, schrale bodems is essentieel voor deze plant, omdat hij gevoelig is voor vergrassing en verruiging.

grove den
[pinus sylvestris]

<i>categorie</i>	boom
<i>invasief</i>	nee
<i>kenmerken</i>	25 - 40 meter hoog, roodbruine, schiferige schors, naalden zijn blauwgroen en groeien in paren, leefruimte en voedsel voor vogels en insecten, dennenappels produceren zaden voor vogels en knaagdieren

De grove den [*pinus sylvestris*] is een inheemse naaldboom die veel voorkomt in Europa, waaronder in Nederland en België. Het is een van de meest voorkomende naaldbomen in zandige en droge gebieden. Actief beheer is nodig om verruiging en overgroei van heidegebieden te voorkomen. Het is een pioniersoort die droge, schrale bodems stabiliseert.

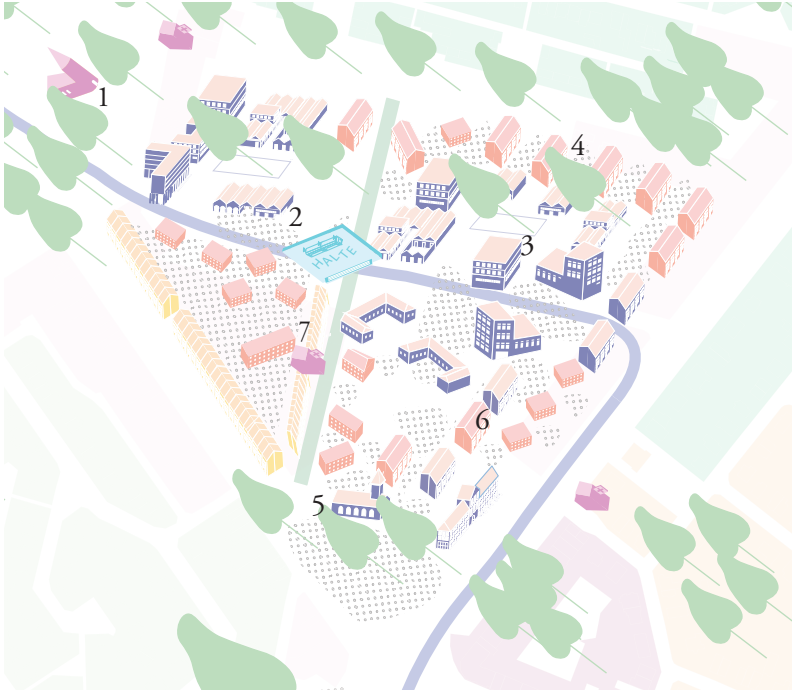

berk
[betula pendula]

<i>categorie</i>	boom
<i>invasief</i>	nee
<i>kenmerken</i>	15 - 25 meter hoog, zwart-wit gevlekte bast, bladeren zijn klein, driehoekig en dubbelgezaagd, voedsel en schuilplaats voor vogels, insecten en schimmels, bodemverbetering door afwerpen van bladeren

De berk [*betula*], vooral de ruwe berk [*betula pendula*] en zachte berk [*betula pubescens*], is een inheemse loofboom die voorkomt in Europa, inclusief Nederland en België. Het is een pioniersoort die vaak voorkomt op arme, schrale bodems. De berk is een waardevolle soort in pionier- en overgangsvegetaties, maar kan in heidegebieden invasief worden als hij niet wordt beheerd.

[fiches masterplan.]

minderbroedersite als microcentraliteit

educatie - opvang - wonen

- 1 missione cattolica italiana
- 2 volwassenonderwijs
- 3 atlascollege & vzw de sluis
- 4 doorwaadbare grens tuinwijk - site
- 5 klooster hoevenzavel
- 6 opvang - educatie
- 7 woonblok

De Minderbroedersite biedt een unieke kans om als microcentraliteit te functioneren, een knooppunt dat de omliggende wijken met elkaar verbindt. De huidige structuur van de site wordt sterk bepaald door de indeling in kwadranten, die gevormd worden door de omliggende gebetonneerde infrastructuur en interne wegenis. Deze kwadranten herbergen uiteenlopende functies: woonblok, lagere school met opvang, volwassenonderwijs, secundair onderwijs en een ambachtsschool. De uitdaging ligt in het versterken van de samenhang tussen deze kwadranten zonder dat hun functies met elkaar in conflict gaan. Hoe kunnen we de site transformeren tot een verbonden geheel, waarbij de eigenheid van elk kwadrant behouden blijft?

strategieën:

de straat als overgangszone:

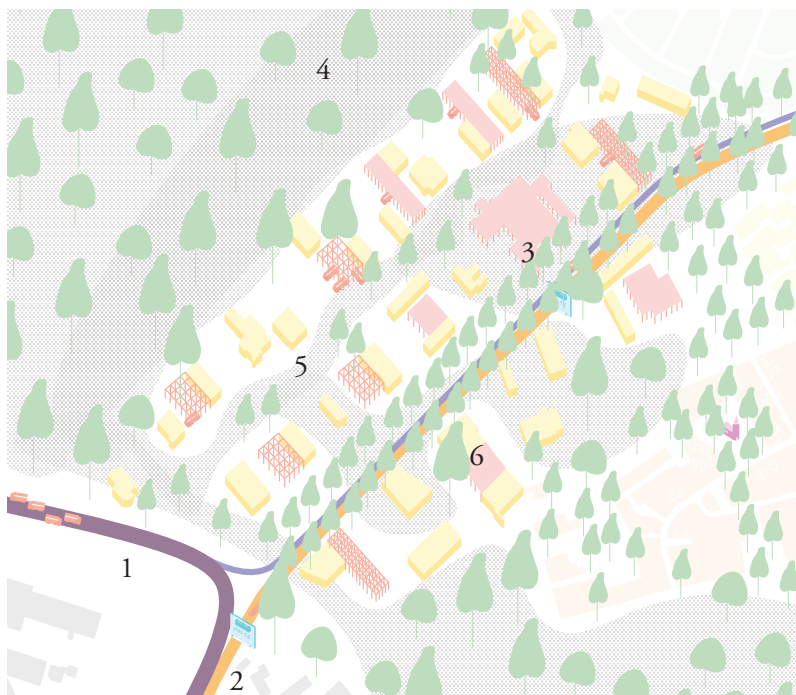
Door de overgangsfunctie van straten te herdefiniëren, kunnen ze niet alleen als scheiding maar ook als verbinding worden ingezet.

spelen met de rooilijn:

Variaties in de bebouwingslijn kunnen uitnodigende en doorwaadbare overgangen creëren tussen de kwadranten.

gelaagde buitenruimtes:

Buitenruimtes als kamers die vloeiend in elkaar overlopen, met aandacht voor omslotenheid en toegankelijkheid voor alle gebruikersgroepen. De aanwezige zorgende en opvangende functies voor kinderen, volwassenen en verschillende vormen van onderwijs vragen om een dynamisch en gelaagd ontwerp. Dit ontwerp moet ruimte bieden aan elke individu, ongeacht de situatie. Door buitenruimtes op te vatten als volwaardige ontmoetings- en gebruikruimtes ontstaat een site waar diversiteit en verbinding centraal staan.

flexibele skeletstructuren voor collectieve groei

industrie - natuur

- 1 snelweg
- 2 sneltracé
- 3 secundaire verbinding
- 4 natuurgebied de teut
- 5 industriezone genk-noord
- 6 doorwaadbare skeletstructuur

Het industrieterrein biedt een unieke kans om zich te herpositioneren als een hedendaags model voor gedeelde en duurzame ontwikkeling. In plaats van de klassieke aanpak, waarin individuele bedrijfsgebouwen op zichzelf staan, ligt de focus op een collectieve en geïntegreerde benadering. Nieuwe skeletstructuren worden toegevoegd tussen de bestaande gebouwen, ontworpen om niet alleen functionele ruimtes te bieden voor gedeeld gebruik, zoals opslag en logistiek, maar ook om een natuurlijke verbinding te creëren tussen omliggende natuurgebieden. Deze structuren overstijgen hun utilitaire rol; wanneer ze inactieve zijn deel uit maken van het landschap en bijdragen aan een ecologische continuïteit.

strategieën:

structuren die landschappelijk verweven zijn:

Wanneer de skeletstructuren tijdelijk niet worden gebruikt, blijven ze een meerwaarde bieden als onderdeel van het landschap. Dankzij hun open en flexibele ontwerp kunnen ze habitats vormen voor vogels, vleermuizen, insecten en andere soorten, waardoor ze bijdragen aan de biodiversiteit van het terrein. Ze functioneren als schaduwrijke plekken, overdekte groenzones of informele rustruimtes voor zowel mens als natuur.

slimme koppeling van mobiliteit, ecologie en logistiek:

De ligging aan het sneltracé van de tram biedt kansen voor duurzame mobiliteit. De structuren kunnen dienen als overslagpunten voor goederenvervoer en tegelijkertijd een overgangszone vormen tussen stedelijke functies en natuur.

binnen, buiten en erop

ambacht - landbouw - wonen - onderwijs - zorg

- 1 sneltracé
- 2 ondertunneling sneltracé
- 3 secundaire verbinding
- 4 onderwijs - zorg
- 5 potstallen met akkers
- 6 ambacht/wonen enclosures

Deze visie richt zich op de transformatie van het gebied binnen, buiten en op de grens van het sneltracé, waarbij het plotgebouw een sleutelrol speelt als verbindend element. Binnen de ring wordt ingezet op sociale inclusie die nauw verbonden is met het woonblok en het voorgebied richting hetplotgebouw. Daarnaast worden de aangrenzende ingenieurswoningen herbestemd tot een flexibele mix van commerciële- en woonfuncties. Buiten de ring verschuift de aandacht naar het industrieterrein, dat herbekeken wordt als een ruimte waar wonen en ambacht samenkomen. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de historische potstalcultuur, waarin circulaire principes centraal staan. Het sneltracé, traditioneel een barrière, wordt omgevormd tot een element dat interne verbindingen en samenhang tussen functies versterkt, met respect voor de bestaande structuur en identiteit van hetgebied.

strategieën:

het plotgebouw als hart en schakel:

Het gebouw wordt een katalysator voor interactie tussen verschillende groepen en functies. Dit wordt ondersteund door een doordacht ontwerp van de buitenruimte, zoals een centrale binnenplaats die ruimte biedt voor markten, evenementen en sociale interactie.

ingenieurswoningen als hybride:

De ingenieurswoningen worden herbestemd tot een flexibele combinatie van wonen en werken. Hier kunnen bijvoorbeeld atelierruimtes, kleinschalige winkels of kantoren voor start-ups worden ingericht.

industriegebied als woon-werklandschap:

Het industrieterrein wordt opnieuw ingericht als een plek waar ambachtelijke productie en wonen in balans zijn.

thorpark
innovatiecentrer - wetenschap

- 1 sneltracé
- 2 tuinwijk
- 3 secundaire verbinding
- 4 krc genk
- 5 ecologie en groene energie

Het Thorpark biedt een unieke kans om als katalysator van innovatie en samenwerking te functioneren, een knooppunt dat wetenschap, technologie en de omliggende gemeenschap met elkaar verbindt. De huidige structuur van de site wordt gekenmerkt door een gelaagde indeling; met zones voor onderzoek en ondernemerschap ingebed in een waardevol landschap. De uitdaging ligt in het versterken van de wisselwerking tussen deze functies zonder hun specifieke karakter en autonomie te ondermijnen. Hoe kunnen we het Thorpark transformeren tot een dynamisch ecosysteem dat technologie en natuur verenigt, en waar interdisciplinariteit en ontmoeting centraal staan?

strategieën:

de site als netwerk:

Door verschillende zones binnen het park te benaderen als knooppunten binnen een netwerk, kunnen ze niet alleen afzonderlijk functioneren, maar ook elkaars sterktes versterken. Slimme mobiliteit en een fijnmazig padennetwerk zorgen voor verbinding tussen de onderzoeksclusters, de natuurgebieden en de omliggende wijken.

flexibele ruimtes voor innovatie:

Door zones en gebouwen flexibel in te richten, kunnen ze snel inspelen op de veranderende noden van start-ups, bedrijven, onderzoeksinstellingen en de gemeenschap. Open innovatieruimtes en co-creatiehubs versterken de wisselwerking tussen disciplines en gebruikersgroepen.

natuur als bindmiddel:

Het unieke landschap van het Thorpark, met zijn mijnverleden en natuurlijke diversiteit, kan dienen als een verbindende en inspirerende factor. Groene corridors en multifunctionele buitenruimtes bevorderen zowel ecologische als sociale interacties.

van heide tot huiskamer
natuur - wonen - voedsel - landbouw

- 1 Sneltracé
- 2 Ondertunneling sneltracé
- 3 Secundaire verbinding
- 4 Opglabbekerzavel
- 5 Projectgebied Thomas
- 6 Projectgebied Mathies
- 7 Projectgebied Augustin
- 8 Projectgebied Bram

Deze visie focust op de herwaardering van Zwartberg als samenhangend geheel waarin landschap, erfgoed en gemeenschap opnieuw verbonden worden. Vier strategische ingrepen – aan het heidelandschap, de tuinwijk, de mijnkathedraal en het industrieterrein – bouwen voort op de historische lagen van de plek, en versterken tegelijk de relatie tussen mens en omgeving. De versnipperde ruimtelijke en sociale structuren krijgen nieuwe samenhang door plekken van collectief gebruik en gedeelde identiteit

strategieën:

de loods als schakel tussen wijk en heide:

De herbestemming van een voormalige vliegtuigloods herstelt de relatie tussen de heide en de woonwijk Zwartberg-Noord. De loods fungeert als publiek en landschappelijk knooppunt dat het verstilde landschap teruggeeft aan de heide en de gemeenschap.

de tuinwijk als collectief raamwerk:

Door private woningen terug te brengen tot hun essentie ontstaat ruimte voor gedeelde buitenruimtes. Zo wordt het versnipperde kaveldenken omgevormd tot een fijnmazig netwerk van collectief eigendom.

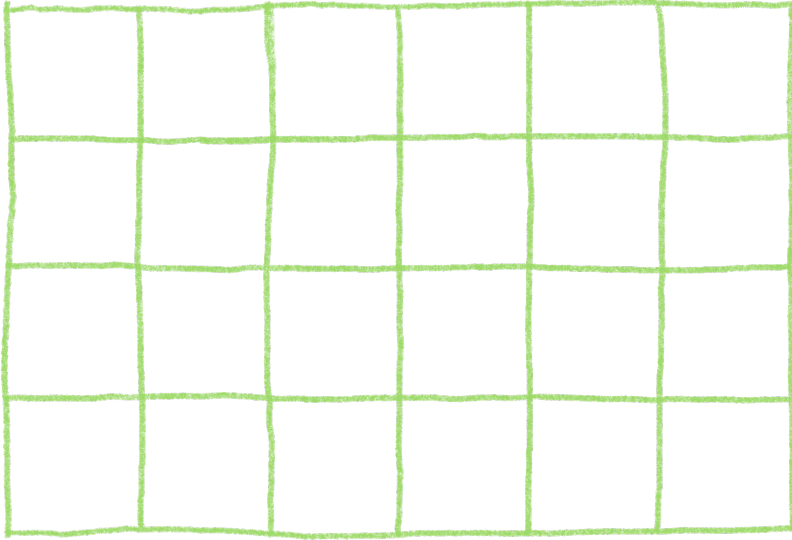
de kerk als actief monument:

De Sint-Albertuskerk wordt hergeactiveerd met een mix van lokale voedselproductie, begeleid wonen en gemeenschapsfuncties. Het kerkplein transformeert tot marktplein, de kerktuin tot volkstuin en de crypte tot gemeenschapsrestaurant.

de industriële loods als gemeenschapsboerderij:

Een oude mijnloods wordt herbestemd als potstal en plek voor landbouw, zorg en educatie. Via een lappendeken van activiteiten onder één dak ontstaan kruisbestuivingen tussen generaties en functies, verbonden door zichtlijnen naar het landschap.

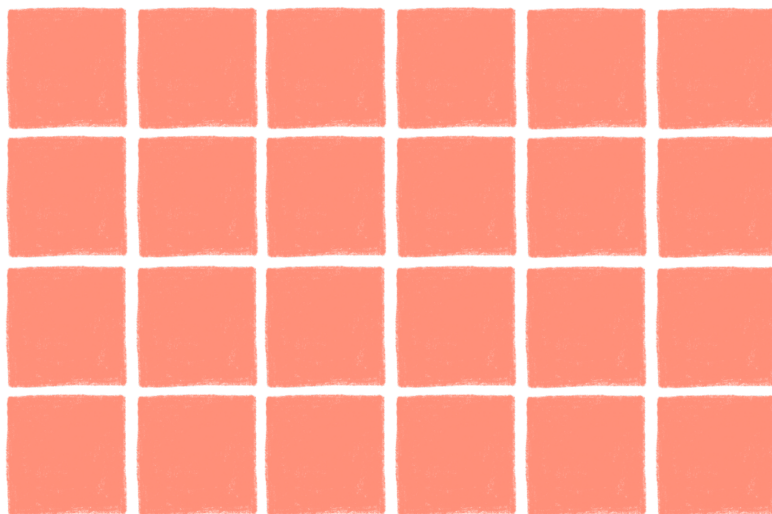
[7 strategieën voor herbestemming.]

[1]

niet specifieke frames

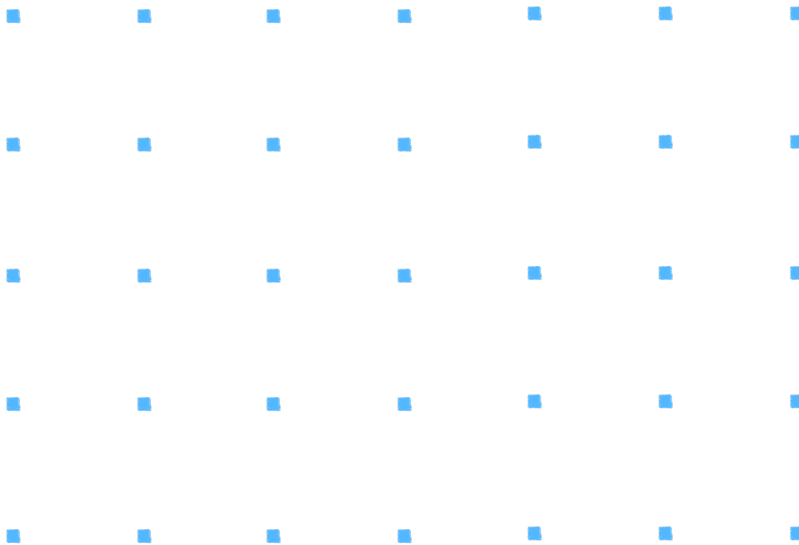
Deze manier van handelen houdt in dat de rechte en loodrechte lijnen van het raster worden gematerialiseerd om precieze grenzen te introduceren en abstracte ruimtes te definiëren zonder onderscheidende kenmerken of vooraf vastgestelde functies. De dubbele autonome en onderling afhankelijke conditie van de raamwerken maakt het mogelijk om een generieke matrix van afzonderlijke maar onderling verbonden equivalente ruimtes te creëren die flexibiliteit vindt door uitwisseling en aanpasbaarheid.

[2]

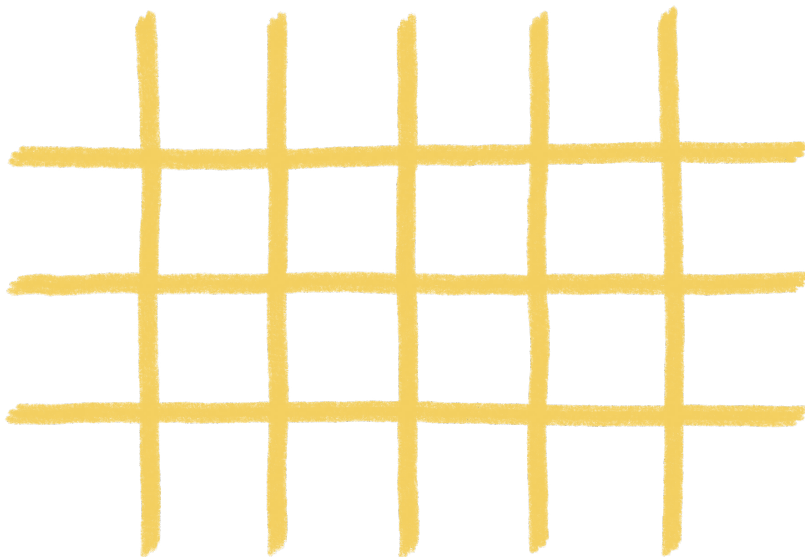
matrix van units

Een tweede interpretatie werkt niet met de lijnen, maar met de resulterende vierkante gebieden die de ‘matrix van eenheden’ omzetten in de achterkant van het raster. Het vierkant is het belangrijkste generatieve element, de aaneengesloten herhaling definieert een set autonome eenheden die onafhankelijkheid verkrijgen in hun contouren die zich verhouden door afstand en gelijkenis.

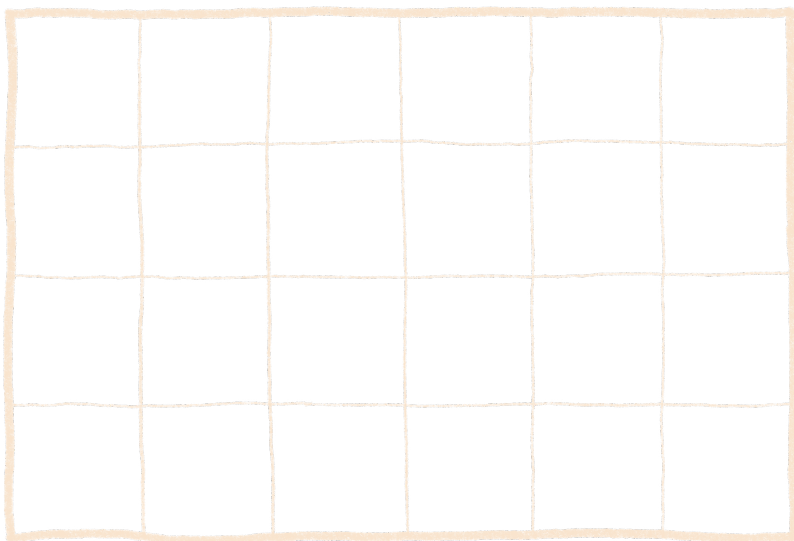
[3]
perimeterritme

Deze strategie bestaat uit het definiëren van ruimte niet vanuit muren maar vanuit stippellijnen die de kolom als fundamenteel element herwaarden. Principes zoals herhaling, interval en regelmatige volgorde van verticale elementen gerangschikt in rijen genereren een idee van ritmische orde en virtuele grenzen met het vermogen om ruimte te organiseren vanuit de omtrek.

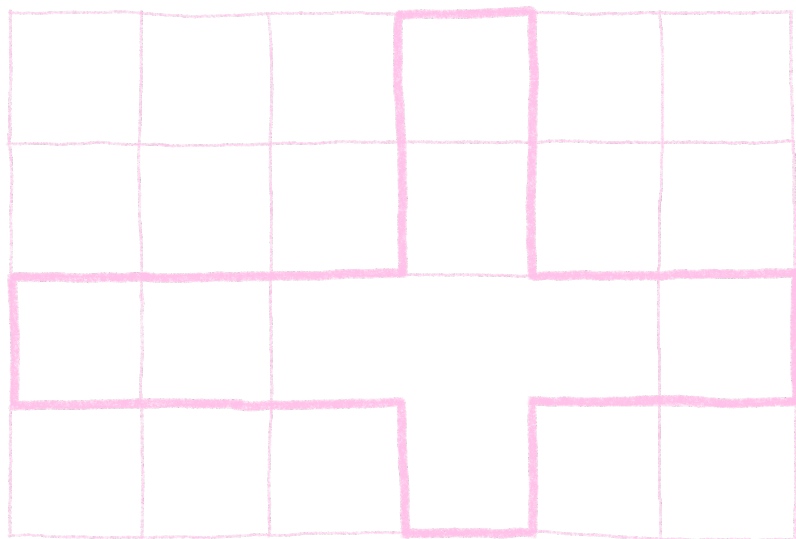
[4]
getechnifisceerde muren

Wanneer de constructie van de rasterlijnen dikte en specificiteit krijgt, worden ze technische en operationele muren, die de natuurlijke evolutie van de 'niet-specifieke frames' symboliseren door de minimale en noodzakelijke infrastructuur op te nemen om nieuwe toepassingen te activeren. Deze strategie besluit de architectuur te concentreren op de perimeter, wat een speciaal respect voor de leegte uitdrukt.

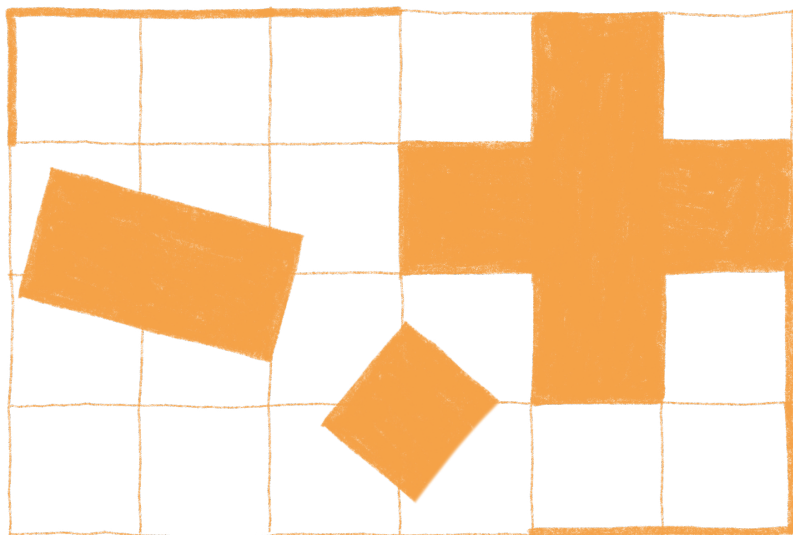
[5]
elementaire rechthoek

De rechthoek lijkt de meest abstracte en elementaire architectonische vorm, zijn eenvoud en helderheid hebben de kracht om de orde der dingen te herordenen zodra hun grenzen zijn gedefinieerd. De impliciete beperking op zijn vaste en onveranderlijke randen maakt het mogelijk om te werken met een variabel interieur dat op een centripale manier werkt door middel van disciplinaire mechanismen van zuivere geometrie.

[6]
geometrische support

Wanneer het raster een geometrische ondersteuning wordt, creëert het een generiek actieveld waardoor men zich volgens bepaalde regels kan bewegen om een gebied af te bakenen en elementaire vormen op een precieze manier te definiëren. Door regelmaat past alles bij zijn ordeprincipe, waardoor het experimenteren met zachte en subjectieve figuren wordt beperkt, met als doel het probleem van de vorm op te lossen in eenvoudige, tijdloze en herkenbare oplossingen.

[7]
composionele support

Zichtbaar of denkbeeldig, het raster blijft verwachtingsvol als een neutrale achtergrondlaag zonder hiërarchieën, een speelveld met precieze normen en regels voor de juiste rangschikking van architecturale elementen. De combinatie van punten, lijnen, vlakken en figuren biedt oneindige compositorische mogelijkheden, waarbij een logische volgorde en rationele organisatie tussen de delen van een geheel behouden blijft.

[referentieprojecten.]

natuur als sfeermaker van ruimten

<i>project</i>	Kokage-gumo Pavilion
<i>architect</i>	junya ishigami + associates
<i>link</i>	https://www.archdaily.com/966675/kokage-gumo-pavilion-junya-ishigami-plus-associates

Het idee was dat de nieuwe parasol, ondanks de nieuwbouw, vanaf het begin zou opgaan in het historische landschap en een inherente antieke sfeer zou uitstralen. Meer specifiek was het de bedoeling dat houten pilaren en daken de hele tuin zouden bedekken, waarna de constructie werd verkoold met behulp van de yakisugi-techniek (gebrand cederhout). Door de hoeveelheid hitte te beheersen, verkoolt het oppervlak van de ceder en verkoolt op sommige plaatsen de structuur zelf. Tijdens het branden wordt de houten constructie die zich in de tuin verspreidt, flexibel vormgegeven om de oude bomen in de bestaande tuin te ontwijken. Verkoold door de vlammen, doet de pikzwarte structuur denken aan een ruïne. Alsof het door de tijd is geflitst en in een oogwenk van een nieuw gebouw naar een ruïne is getransformeerd, lijkt het in één keer alle veranderingen te hebben ondergaan die architectuur in de loop der tijd kan ondergaan.

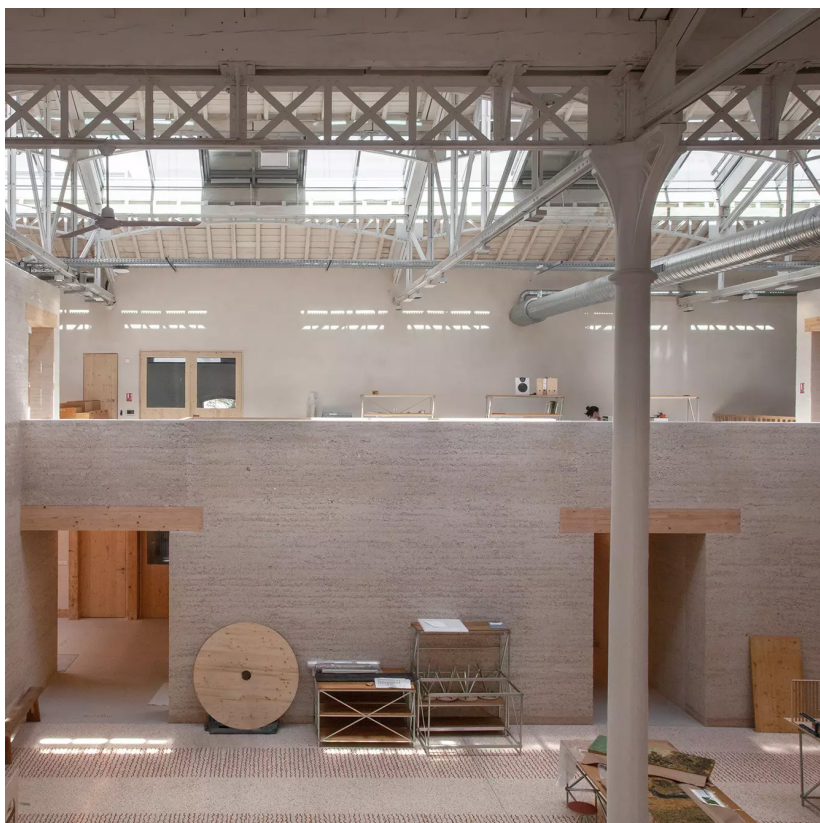

lokaal craftmanship als bekleder van ruimten

<i>project</i>	Renovatie van voormalig 'Magasin Electrique' van het Franse spoorwegbedrijf SNCF
<i>architect</i>	BC Architects
<i>link</i>	https://bc-as.org/projects/lot-8

Het Lot 8-project is een samenwerking tussen BC architects & studies & materials, Assemble en Atelier LUMA. Het 'Magasin Electrique' is een voormalig 19e-eeuws treindepotgebouw van 2100 m2 en is gerenoveerd om een nieuwe werkruimte te bieden voor het ontwerp- en onderzoekslaboratorium Atelier Luma, met onder meer werkplaatsen voor hout, metaal, keramiek en textiel, naast speciale algen- en myceliumlaboratoria, vergaderruimtes, bureau- en productieruimte, bibliotheek en resourcecentrum. "Door de bronnen en knowhow in onze bioregio te onderzoeken en verschillende vakgebieden met elkaar te verbinden, ontwikkelt Atelier Luma lokale oplossingen voor ecologische, economische en sociale transitie" In nauwe samenwerking stelde het team de ambitie om een vlaggenschipstuk van bioregionaal ontwerp te creëren, een nieuwe houding ten opzichte van materialen te presenteren en innovatie in de bioregionale ontwerppraktijk te promoten en te benadrukken.

hal en luifel als connector voor de buurt

<i>project</i>	Sporthal Melle
<i>architect</i>	Petillon Ceuppens
<i>link</i>	https://www.petillonceuppens.be/4/

De sporthal in Melle maakt samen met het nieuwe schoolgebouw en het openbare park deel uit van een ruimtelijke constellatie. Gelegen aan de Vossenstraat leidt de mysterieuze, maar toch vertrouwde verschijning de bewoners verder het binnengebied van een oversized suburbaan dorpsblok in en nodigt zo haar gebruikers uit tot verdere verkenning van deze nieuwe en genereuze collectieve plek.

onderzoek voor het project,

terra vacua

de heropwaardering van het heidelandschap.